

EGYHÁZ-

19

-FÓRUM

Egyházközség – közösség?

1992/3

Független, katolikus folyóirat
Megjelenik negyedévenként

Unabhängige katholische Zeitschrift
Erscheint vierteljährlich

Szerkesztőség:

Egyházfórum
1158 Budapest, Thököly u. 74.
Titkár: Mohos László
Kiadóhivatal:
Kirchenforum für Ungarn e. V.
Postfach 6415
CH-6000 Luzern 6

Redaktion:

Egyházfórum
1158 Budapest, Thököly u. 74.
Sekretär: László Mohos
Herausgeber:
Kirchenforum für Ungarn e. V.
Postfach 6415
CH-6000 Luzern 6

A szerkesztőbizottság elnöke:

DDr. Paul M. Zulehner (Bécs)

Leiter des Redaktionsteams:

DDr. Paul M. Zulehner (Wien)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Boros István (Kalocsa)
Dr. Dévény István (Luzern)
Gáspár Csaba László (Budapest)
Máté-Tóth András (Szeged)
Wildmann János (Luzern)

Mitglieder des Redaktionsteams:

István Boros (Kalocsa)
Dr. István Dévény (Luzern)
Csaba László Gáspár (Budapest)
András Máté-Tóth (Szeged)
János Wildmann (Luzern)

Egyes szám ára 7,50 Sfr
Magyarországon 90,- Ft

Einzelheft 7,50 SFr
In Ungarn 90,- Ft

Előfizetési díj egy évre:

Nyugaton 28,- Sfr
Magyarországon 300,- Ft

Abonnement:

für ein Jahr 28,- SFr
In Ungarn 300,- Ft

Bankszámla

Postai csekk számla száma:
Kirchenforum für Ungarn e. V.
No.: 60-85911-2, Luzern.
Magyarországon: MHB 325-11626
Deviza: MHB 402-5331-941-31

Bankverbindungen

Postscheckkonto:
Kirchenforum für Ungarn e. V.
No.: 60-85911-2, Luzern.
in Ungarn: MHB 325-11626
Valuten: MHB 402-5331-941-31

Szedés: B-P, Szeged

Satz: B-P, Szeged

Nyomda: KAMARA PRINT

Druck: KAMARA PRINT

**Olvasóink leveleit a szerkesztőség
címére kérjük!**

**Leserbriefe bitte an die Adresse
der Redaktion!**

Minden frásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki. Nem kért kéziratokat nem örzünk meg és csak kérésre küldünk vissza.

TARTALOM

Előszó	4
 SÚLYPONT	
<i>Borovi József:</i> Plebánia, plebános régen és most ...	5
<i>Hársfay Katalin:</i> Az egyház világi alkalmazottai és a munkajog.....	16
<i>Heller György:</i> A magyar katolikus papság létszám- alakulásának egyes kérdései.....	24
<i>Máté-Tóth András:</i> Plébánoshiány (esettanulmány)	33
<i>Antal József:</i> Nyílt beszéd a zsinat elé	49
<i>Aszalós János:</i> Egyházközségi zsinat (forgató- könyv-tervezet)	59
A végeken (interjú két lelkipásztor-házaspárral)	77
 PERSPEKTÍVA	 94
 Szabadságjogok az egyházban	 105
 FOLYÓIRATSZEMLE	
Leonardo Boff búcsúlevele - Beszélgetés Le- onardo Boff-ról - A balkáni népek drámája és az egyházak - Kérdőív hitoktatóknak - A meg- nem-születettek életjoga	 112
 FOLYAMATOK	
A Kiadó búcsúlevele - Tilit-OLI - Egyházi felső- oktatás - Keresztény-zsidó bibliahét - Keresz- ténység és politika - Hans Küng Budapesten - Egyházfórum kizárva.....	 122
 DOKUMENTUM	
Az állandó diakonátusról (MKPK)	134
 OLVASÓINK LEVELEIBŐL	 145

Kedves Olvasók!

Az **egyházközségek** „valamiképpen a földkerekségre kiterjedő látható egyházat teszik jelenvalóvá”, írja a II. vatikáni zsinat (SC 42). A *valamiképpen* kitétel nem csak az egész egyház és annak egy közössége közötti viszonyra, hanem a megjelenítés hogyanjára is vonatkoztatható. Ezért jelen számunk súlyponti témájaként az egyházközségeket választottuk. A magyar egyház elsősorban egyházközségekben él, egyházmegyei és országos intézményei alig működnek. Bár a rendszerváltás előtt a kisközségek az egyházközségek mellett szinte önálló hálózatot jelentettek, mára sokuk csatlakozott a plébániahálózathoz. Természetesen nem vállalkozhattunk sem arra, hogy a gazdag egyházközség-teológiát áttekintsük, sem arra, hogy a magyar egyházközségekről átfogó jelentés készítsünk. Inkább azokra a kulcskérdésekre irányítjuk a figyelmet, melyekkel a magyar egyházközségek a leginkább küzdenek: a pap- ill. plébánoshiányra, a plébánosok és lekipásztori munkatársak küzdelmeire.

Az egész egyház megújulásához az egyházközségek megújulásán át vezet az út. Felnőtt és felelős hívők, menedzser szemléletű vezetők és zsinati egyházszemlélet juttathatja el az egyházközségeket a vallási fogyasztók közönségéből a Krisztus szeretetét ünneplő és tanúsító, önhordó közösséghez. Az ilyen közönséget központba állító szemlélet az egyházközségek népét mintegy „helyzetbe hozza”. Akkor ébredhetnek öntudatra, ha tudatosítják keresztségük jelentőségét és ha tapasztalhatják, hogy valódi jogosítványokat juttatnak nekik. Egész számunk tanulmányai ezt a folyamatot szeretnék elősegíteni.

Régen várt új rovatunkkal a magyar egyház olyan folyamatokat szándékozunk bemutatni, amelyekről az egyházi sajtó hallgat(ni kénytelen), ellenben a zsinati szellemű megújulást eleve érinthetik. Címe: FOLYAMATOK. Semmiképpen nem kívánunk pletykalappá alakulni — bár ez jövedelmezőbbnek tűnne. Azt szeretnénk, ha modellezhetnénk az egyházon belüli kultúrált problémafelvetést és -kezelést. Minden jelenlegi és későbbi érintettet eleve biztosítani kívánunk arról, hogy helyet adunk a leírtakkal ellenkező nézeteinek is, ha azokat kellő alaposággal képviseli. Minden olvasónkat pedig kérünk, hogy e rovatunkat különösen is támogassák tapasztalataikkal, témajavaslapjaikkal és természetesen írásaikkal!

1992. szeptember

A SZERKESZTŐK

BOROVI JÓZSEF

Vácott született 1917. január 31-én. 1942-ben dr. Galla Ferencnél doktorált. 1967–1988 tanított az Akadémián, azóta nyugdíjas kisegítő.

Plebánia, plebános régen és most

A XX. század első évtizedeiben mondotta Romano Guardini, hogy az egyház ébredszik a lelkekben. Az ébredő új egyháziasságot a Biblia intenzív olvasása és a liturgikus életben való intenzív részvétel — Együtt az egyházzal — új vonzalmat, új érzelmi töltetet, sok áldást hozott a megújuló egyházi élet számára. Az egyénekben megnyilvánuló érdeklődés a vallás és mindenek előtt Jézus Krisztus felé közösségi igénnyé formálódott. A közös keresztény önképzést, a vallásos továbbképzést folytató egyháztagok mind több és több szerepet, munkaterületet igényelnek az egyházi közösségekben.

A hívó keresztény számára semmi kétség nem lehet abban, hogy az egyház gyökerében és lényegében közösség: a krisztushívók közössége. Ahol Krisztus nevében már ketten-hárman összegyűlnek, ott jelen van köztük Krisztus és a megélt valóság az egyház. Az egyház azonban nemcsak a lelkekben; hanem a hívók közösségében is hiteles módon kell, hogy megjelenjen. Minden közösség azonban vezetővel kell, hogy rendelkezzen.

A püspök és a plebános

A krisztushívók közössége intézményi struktúrákkal rendelkezik, annak minden előnyével és hátrányával. A szervezett hívó közösség részben isteni, részben emberi intézményekben jelenik meg a társadalomban. Isteni intézmény a pápaság és a püspökség. Minden más emberi, történelmi képződmény: bíborosi testület, kongregációk, érsekség, patriariátusság, főesperesség, esperesség, plebá-

nia. Ez nemcsak azt jelenti, hogy az utóbbiak nem isteni alapításúak, hanem azt is, hogy bennük sajnos az emberi tökéletlenség nagy mértékben jelentkezhethet.

Ősegyház: plébános-püspök

Az ősegyház első évtizedeiben és századaiban, ahol kisebb-nagyobb keresztény közösségek kialakultak, ott az a lelki közösség saját, helyben lakó püspök vezetése alatt állott, azaz minden közösség egy-egy püspökség is volt. A hívek közvetlen lelki irányítását, oktatását és igazgatását a püspökök maguk végezték. A püspökök tehát akkor a mai értelemben vett plébánosok teendőit is ellátták. Ezért érthető, hogy Szent Ágoston szerint az afrikai egyházban — Líbia és Egyiptom kivételével — 466 püspökség létezett.

A kereszténység első századaiban a püspökök — ha a hívek száma miatt szükség volt — segítőket, papokat diakonusokat alkalmaztak. Volt püspök, akinek csak egyetlen papja volt. A püspökök tehát maguk végezték a hívek oktatását, az oltárszolgálatot, szolgáltatták ki a szentségeket és intézték a hívek ügyes-bajos problémáikat. A pap vagy papok, akik a püspök háztartásához tartoztak csak távollétükben és különleges engedélyükkel helyettesíthették őket.

A püspöki székhelyeken — város vagy falu — elvileg több templom is létezhetett, de istentiszteletet naponta csak egy templomban lehetett tartani, amelyben a papok a püspökkel együtt miséztek. A keresztelesek központosítottságáról már nem is kell szólni. Szent Jusztin vértanu (+165) bizonyítja, hogy a falun lakott hívek is istentiszteletre a székesegyházba vagy a püspök által kijelölt más templomba gyűltek össze és gyermekeiket is a székesegyházba tartoztak hozni kereszteleésre.

Az ősegyházi közösségek lelki, szellemi, anyagi természetű irányítását a püspök tartotta kezében a beosztottjai, segítői közreműködésével. Ez volt a kollegiális egyházvezetés gyökere, amely a kereszténység első két századában működött.

Egyház-monarchia

Ez a kollegiális egyházkormányzat, a vezetők kollegialitása a III. század folyamán átalakult monarchikus egyház-vezetéssé.

Nyugaton a püspökök a kis létszámú hívő közösségek lelkipásztori ellátását egy-egy papra bízták, és így kialakították a későbbi plebániák csíráját.

Keleten az egyszerű falusi püspököket (chorepiscopi) kezdték visszaszorítani és a megüresedett helyeket papokkal betölteni.

A monarchikus egyházkormányzat alakulása mutatkozott meg abban is, ahogyan a zsinatok az idevonatkozó döntéseket meghozták. A 314-es ancyrai zsinat 13. kánonjában megtiltotta a falusi püspököknek, hogy presbytereket és diákonusokat szenteljenek. A 342. évi sardicai zsinat a 6. kánonjában pedig egyenesen kihalásra ítélte a falusi püspökségeket: „nehogy a püspöki címes joghatóság lealacsonyodjék”. A monarchikus egyházkormányzat kialakulásának egyik kísérő jelensége volt az is, hogy Nyugaton a püspökök a diákonusok közül a közösségek anyagi ügyeinek legfőbb irányítására egy archidiákonust neveztek ki, Keleten pedig egy világi laikust, akit ott ökonómusnak neveztek.

A püspökök ekkor kezdték a magas állami hivatalnokok jelvényeit viselni: pallium, stóla, manipulus, gyűrű stb. és azoknak a jogait élvezni: trón, fáklya, tömjén stb.

A papok pedig az állami hivatalnokokhoz hasonló hivatalos öltözeteket: Tóga–reverenda, casula, dalmatica stb. viselni.

Konstantin császár és utódai által alkotott törvények és az általuk adott kiváltságok a püspöki, papi, diákonusi, laikus rend megindult elkülönülési folyamatát tovább erősítették. A vidékre kihelyezett papság a IV-V. században már teljesen önálló társadalmi renddé vált és elkülönült a püspöki, illetve a laikus rendtől.

A plebániák kialakulása: területi és személyi plebániák, plebánosok

A püspöki joghatóság és közigazgatási hatáskörön belüli létesült kisebb hívőközösségek szervezeti kialakulását Gratianus (+1160 körül) tévesen tulajdonította Anaklétus pápának (1000-1112), mert az az oklevél, amelyre ő hivatkozik és amelyre véleményét alapozta hamisnak bizonyult. Kétségtelen viszont, hogy Róma városát előbb Everistus (112-121), majd Marcellus pápák (304-309) titulusokra osztották fel, de ez még nem jelentette Róma városának plebániákra, kisebb egyházközigazgatási területekre való felosztását. I. Ince pápának (402-417) a gubbioi egyház megye püspökéhez írt levele szerint a falvakon már akkor voltak és az idő tájt keletkeztek is plebániák. Szt. Athanasius szerint már a IV. században Alexandriában is voltak plebániák, sőt egyik-másiknak még kisegítőik is, mai fogalmaink szerint „káplánjai”. A 451. évi kalcedoni zsinat 17. kánonja szerint a falusi plebániák intézménye már általános volt az egyházban, sőt egy-egy plebániái javadalmat még felszentelési címnek is elfogadott a püspök. A 697. évi toledói zsinat szerint legalább 10 házból vagy ugyanannyi családból kellett állnia a plebániának, ha azt meg akarták alapítani. A Karolingok idejében (751-814) már nemcsak általánosan egyházz jogilag elismert intézmény volt a plebánia, hanem már a plebánosi köteleességek és jogok szoros előírásával is találkozunk. A püspöki székvárosoknak plebániákra való felosztása csak a XI. században kezdődött, de még a XVI. században sem valósult meg teljesen. Sevillában a tridenti zsinat idején is, az érsek maga volt a plebános is.

A trienti zsinat (1545-1563), mint annyi más egyházi vonatkozásban, a hívek lelkipásztori ellátása ügyében is döntő jelentőségű volt. A zsinat XXIV. ülése a 13. határozatában rendelte el, hogy a lelkipásztori munka hathatós elvégzése érdekében a nagy kiterjedésű plebániákat fel kell osztani, azokat területileg szorosan körülhatárolni, és elmozdíthatatlan plebánosok gondjaira kell bízni. Mindemellett a trienti zsinat atyái fenntartották a püspöknek

azt a jogát, hogy a helyi viszonyoknak megfelelően a hívek lelki üdvösségéről más módon is gondoskodhasson.

A trienti atyái által a plebániákra vonatkozó területi elv érvényesült az 1917-C.I.C. 216. kánonjában is, amely így szól:

1.§. Minden egyes egyházmegye területét osszák különböző részekre; s minden egyes résznek külön templomot jelöljenek ki meghatározott néppel, és külön lelkiigazgatót, mintegy lelkipásztort állítsanak annak élére a lelkek szükséges gondozására.

3.§. Az egyházmegye részei, amelyekről az 1.§. szólt, a plebániák...

A trienti zsinat XXIV; ülésének döntése elismerte azt, hogy lehetséges olyan eset, amikor a hívek között a hovatartozandóság kérdését eldönteni nem lehet, előírta a püspököknek, hogy ezeknek a híveknek a lelki gondozását is bízzák megfelelő lelkipásztorra.

Az 1917-C.I.C. idézett kánonjának 4.§.-ában — évszázados tapasztalatokkal a hátamögött — így rendelkezett: „Külön apostoli engedély nélkül nem alapíthatók plebániák különböző nyelvű, vagyis nemzetiségű hívek számára, akik ugyanabban a városban vagy területen laknak, sem nem létesíthetők családi vagy személyes plebániák; ami pedig azokat illeti, melyek már fennállnak, semmit sem szabad újítani a Szentszék megkérdezése nélkül.” Ezzel a Szentszék a nemzetiségi, nyelvi, személyi plebániák elsorvasztására tett kísérletet.

Plebánia-közösség

Időközben — az első világháború kitörésétől számított 50 esztendő alatt — megváltozott az egyház szerepe a társadalomban, megváltozott az egyháznak önmagáról alkotott képe és megváltozott a híveknek a viszonya az egyházhoz, az egyházi szolgálathoz.

A plebánia fogalmában a régi területi elvvel szemben a közösségi elem a döntő. A Liturgikus Konstitúció a következőket mondja:

„Mivel a püspök egyházmegyéjében nem tud mindenkor és mindenhol személyesen egész nyájának élén állani,

szükségképpen hívó közösségeket kell létesítenie. Közülük a legfontosabbak a plebániák, amelyek a püspököt helyettesítő lelkipásztor vezetése alatt állnak. Ezek valamiképpen a földkerekségre kiterjedő látható egyházzal teszik jelenvalóvá.” (42.)

Az új, 1983. C.I.C. 518. kánonja ennek megfelelően már a következőket mondja:

„Általános szabály az, hogy a plebánia területi jellegű legyen, vagyis foglalja magába egy bizonyos terület összes krisztushívóit; ahol azonban indokolt, létesítsenek személyi jellegű plebániákat, melyek valamely terület krisztushívóinak rítusa, nyelve, nemzetisége szerint, vagy más szempont alapján nyernek meghatározást.”

„A plebánia a krisztushívóknak a részegházon belül állandó jelleggel megalapított közössége, melynek lelkipásztori gondozását, a megyéspüspök felügyelete alatt, plebánosra bízzák, aki annak saját pásztora.” (515. kánon.)

Munkatársak a plebános mellett

Az antiochiai zsinat 341-ben meghagyta, hogy a püspök körül levő papok és szerpapok ismerjék a püspök magánvagyonát, hogyha arra kerül a sor ne keveredjenek a vagyontárgyak. Az ősegyházban tehát a püspökök segítői papok és szerpapok voltak. Amikor pedig a papok egy-egy plebánia vezetésére meghatalmazást kaptak, akkor szükség esetén ők is segítőt kaptak vagy kaphattak. A plebánosok körül voltak itt-ott klerikusok is, akik a plebános mellett tanulták ki az egyházzolgálatot, hogy azután kelő vizsgálat után a püspök pappá szentelje őket.

Az egyházi kisegítőkön kívül a plebános és a hívek szolgálatára volt a ludimagister és a sekrestyés. De ez is csak a népesebb plebániákon volt lehetséges, ahol őket a kornak megfelelően meg tudták fizetni.

Amint egykor a püspökök lelkipásztori feladatát a hívek ellátásában a vidéken önállósuló papok átvették, úgy teremtdőtt meg a plebánosok hármas kötelezettsége a rájuk bízott hívók közösségében. A püspökök: tanítói — megszentelői — kormányzói kötelezettsége, a püspökök megbízásából a plebánosok kötelezettsége is lett.

A trienti zsinat által szabályozott feladatok egyszemélyi — plebánosi — felelőssége termelte ki többek között a papok mindenre alkalmasságát a: klerikalizmust. Ennek bátyái közé — szentszéki támogatással — nem engedte be a világi hívőt és a papság szinte kisajátította magának az egyházat.

Amikor a belső fejlődés, népmozgalmak, szabad költözés stb. révén 15-50 ezres lélekszámú, 10-15 filiával rendelkező mamut plebániák keletkeztek, (a budapesti józsefvárosi plebániának 1919-ben 93 ezer híve volt), akkor a püspökök sokszor kénytelenek voltak a plebánosokra rákényszeríteni a rendelkezésükre álló lelkészi kisegítőket. Először ezek is papok voltak mint káplánok, önálló hitoktatók és csak jóval később jöttek a hitoktatónk.

Milyen különös, hogy nálunk Magyarországon, de főleg Budapesten a lelkipásztori ellátás jobb szervezését az 1919-es kommunista uralomnak köszönhetjük. Ez idő alatt és ennek következtében kezdtek osztódni a nagy plebániák, kezdtek foglalkozni kápolnák építésével és foglalkozni a munkásokkal. XII. Pius pápa 1945-ben az érseki kinevezését megköszönő Mindszentynek ajánlotta, hogy lelkipásztori megfontolásokból mindenütt az országban új plebániákat, lelkészsegeket létesítsen és a nagy kiterjedésű püspökségeket ossza fel. Háborúk? Kommunista uralmak? Kitelepítések? Szerzetesek szétszórátása kellett ahhoz, hogy ráébredjünk a megváltozott világ megváltoztatható lelkipásztori munkájára?

A trienti struktúráknak és rendelkezéseknek a II. vatikáni zsinaton való felszámolása, illetve újraértékelése következtében beállott egyházi megújulás eredményezte azt a felismerést az egyetemes egyházban, hogy a papok és a világiak együttműködése nélkül nincs többé eleven élet az egyházban, az egyházi közösségekben. A világi híveknek bevonása az egyház lelkipásztori tevékenységébe a pápáknak, a zsinati atyáknak komoly és megalapozott teológiai megfontolásán alapszik. Amíg azonban ezt megérti, magáévá teszi és alkalmazza a magyar egyházi vezetés fenn és lenn, addig sajnos még sok víznek kell lefolynia a Dunán. (Egy papi továbbképzésen örömmel említett-

tem meg, hogy az új törvénykönyv 1134. kánonja ugyanazokat a szavakat használja a házassághoz, mint a pap: „... ad sui status officia et dignitatem peculiari sacramento roborantur et veluti c o n s e c r a n t u r.” Az előadás után egy jelenlevő tiszteletreméltó pap azt mondta: miért degradáltam le a papságot. Azt feleltem neki: én a házastársak hivatását emeltem, mintegy papi méltóságra.)

Laikus lelkipásztorok

A világi hívek, laikusok az általános papságra kaptak meghívást, és az új egyházi törvények alapján megbízatást kaphatnak a lelkipásztori szolgálat meghatározott területein.

1. Korszerű követelményként emlékezett már 1975-ben VI. Pál pápa az *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításban a világiak lelkipásztori munkába állításáról: „Feladatuk..., hogy megragadjanak minden keresztény, evangéliumi lehetőséget, amelyre a világban alkalmuk van, de nélkülük nem valósulna meg. Evangelizáló munkájuk sajátos területe a rendkívüli bonyolult politikai, társadalmi, gazdasági élet; a kultúra világa, a tudomány, a művészetek, a nemzetközi kapcsolatok, a tömegkultúra eszközei; de sok minden, ami érinti az evangelizációt: a szerelem, család, gyermekek és ifjak nevelése, a szakmai munka — de az emberi szenvedés is! Bárcsak lenne több világi hívő, akit eltölt az evangéliumi szellem, és aki átérzi felelősségét és elkötelezettségét. Bárcsak lenne minél több világi hívő, aki saját adottságai közt, hozzáértéssel részt vállal az apostoli munkában és hajlandó kibontakoztatni rejtett, elfolytott képességeit.” (70.)

II. János Pál pápa a *Christifideles laici* kezdetű apostoli buzdító levelében hangsúlyozza: Az új helyzet a világi hívők tevékenységét manapság egészen sajátos módon követeli meg mind egyházi, mind társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai élet területén. Bár az érdektelenség mindig helytelen volt, de most még nagyobb hiba lenne, mint valaha bármikor. Senki sem lehet tétlen. És nyomatékosan hozzáteszi: „A lelkipásztoroknak tehát el kell is-

merniök és elő kell segíteniök a világi hívek szolgálatait, hivatalait és feladatait.” (3. ill. 23. p.)

2. A *II. vatikáni zsinat* előírta: „a papok fogjanak össze a világi hívőkkel”, „ismerjék és segítsék érvényesülni a világi hívők tekintélyét és az egyház küldetésében nekik jutott szerepet.” „Vizsgálják meg a szellemeket, hogy Istentől származnak-e, de tudják a hit érzékével észrevenni, örömmel elismerni és gondosan ápolni a világiak sokféle formában jelentkező karizmáit.” „Bizalommal ruházzanak tisztségeket is a világi hívőkre, az egyház szolgálatában biztosítsanak teret szabad tevékenységüknek; alkalomadtán bátorítsák őket, hogy kezdeményezzenek is.” (Presb. ordinis 9.p.)

A világi hívek apostolkodásáról szóló zsinati határozat bő terjedelemben foglalkozik a kérdéssel és határozottan felszólítja az egyháziakat: „A püspökök, a plebánosok, az egyházmegye és szerzetespapok ne tévesszék szem elől, hogy az apostolkodás egyképpen kötelessége és joga minden hívőnek, egyháziaknak és világiaknak. Az egyház építésében a világi hívőknek is meg van a saját szerepük. Tehát testvéries szellemben működjenek együtt a világiakkal az egyházban és az egyházért, és szívügyük legyen a világiak támogatása apostoli munkáikban”. Sőt, a zsinati határozat még külön megbízott lelkipásztor kinevezését is sürget, akiknek az a feladata, hogy támogassa a laikusok bevonását a lelkipásztori szolgálatba: „Gondosan ki kell választani alkalmas és megfelelően képzett papokat a világi apostolkodás sajátos formáinak támogatására.” (25.p.)

Úgy tudom, hogy ilyen papokkal egyetlen magyar egyházmegye sem rendelkezik, pedig ezeknek kellene a közvetítőknek lenniök a világiak és az egyháziak között.

3. A kor követelménye és a zsinati előírások mellett a kánonjogi előírások is felszólítják a lelkipásztorokat arra, hogy a híveket is vonják bele a munkájukba: „A plebános ismerje el és mozdítsa elő a világi krisztushívőknek az egyház küldetésében való sajátos részvételét és támogassa vallásos célú társulásait.” (529. kán.2.§.) és ... „fáradozzék azon is, hogy a hívőknek gondja legyen a plebániái közös-

ségre, és mind az egyházmegye, mind az egyetemes egyház tagjának érezzék magukat". (u.o.)

A 230. kán. a világi híveknek az egyházi liturgikus szolgálatban való közreműködését háromféle formában látja megvalósulhatónak:

- 1.) *Állandó szolgálat* a férfiak részére: lektori és akolitusi szolgálat;
- 2.) *Ideiglenes szolgálat férfiak és nők részére*: felolvasó, kommentátor vagy szertartás magyarázó, kántor, énekkar vezető, vagy más feladat.
- 3.) *Rendkívüli szolgálatok* férfiak és nők részére: liturgikus imák, szentóra vezetése, igeszolgálat - predikáció is,) ld. 766. kán.) keresztesítés, áldoztatás, sőt ahol erre szükség van ott közreműködés a házasságkötéseknél is, (1112. kán.).

E rendkívüli szolgálatok gyakorlásának általános előfeltétele a szükséghelyzet és a papi személyek hiánya. Egyes feladatok elnyerésének és ellátásának feltételeit külön jogszabályok határozzák meg.

Alapjában véve a kellőleg felkészített és köztiszteltben álló világiak számára számításba jöhet minden olyan lelkipásztori munka, amelyhez nem föltétlenül szükséges a papszentelés, illetve nem előfeltétel valamilyen egyházi renddel járó hivatal.

Az egyházi hivatal (oficium) új megfogalmazása alapján (145. kán.) lehetővé vált, hogy a világiak és hivatal viselők legyenek az egyházban. (A régi jogszabály szerint hivatala csak klerikusnak lehetett. Ez az ismertetőjel most elmaradt.) A világiak számára is elérhető hivatal — ezek közül némelyik az egyházkormányzati hatalom gyakorlásában való részesedéssel jár — például egyházi bíróságoknál: ülnök, bíró, ügyhallgató, jegyző. (228. kán.1.§)

A jelen sürgetése

A jövőbeli lehetőségek körvonalazása érdekében álljanak itt azok a világiak számára is alkalmas lelkipásztori mun-

ka területek, amelyek az egyetemes egyház egyes nyelvrélekein már elfogadottak és meghonosodtak:

- hitoktatás;
- elsőáldozási, gyónási, bérnálási előkészítés;
- istentiszteletek, ájtatosságok előkészítése és vezetése;
- ifjúsági lelkipásztorkodás (kongregációk, oratóriumok stb.)
- családi körök gondozása;
- karitász tevékenység, szegénygondozás;
- teológiai felnőttképzés;
- igehirdetés;
- temetés;
- tömegtájékoztatóban való részvétel;
- tervelőkészítők, tervezők, pasztorális tanács;
- helyhatósági képviselők; stb.

A II. vatikáni zsinat ígéretes határozatai nyomán az egyház valóban kezdett ébredni a közösségekben. Mégis azt kell megállapítanunk és mondanunk, hogy valódi megújulásra sokfelé még nem került sor — a magyar egyházban is — mert a születő, fejlődő új életet, az újszerű kezdeményezéseket és gyakorlatokat sokan bizalmatlanul, gyanakodva, sőt személyes támadásként fogták fel. A tévében egy plebános kijelentette: én nem szoktam meg, hogy nekem a hívek ellentmondjanak. Ha a klerikalizmusba belemeredett egyház akár az egyes személyekkel, akár a kreatív megújulást életrehívó kezdeményezésekkel, a jogos igényekkel szemben áll, ha az újjáébredő közösségi szellemet és az ebből fakadó gyakorlatot gyanakodva nézi, vagy egyenesen visszautasítja, akkor nem várhatjuk, hogy a krisztushívők megtapasztalható, élő közössége, az egymást kölcsönösen támogató és szolgáló testvérek közössége létrejöjjön. Az idő sürget. A huszonnegyedik órának utolsó perceit morzsoljuk.

HÁRSFAY KATALIN

1950-ben Budapesten született. 1973-ban az EL-TE-n állam- és jogtudományi doktorátust szerzett. Jelenleg is jogtanácsos. 1985-ben elvégezte a Hittudományi Akadémia Levelező Tagozatát Budapesten, majd a nappali tagozaton folytatta teológiai tanulmányait. 1991-ben szerzett kánonjogból licenciátust a Navarrai Egyetem Kánonjogi Fakultásának római tagozatán. Mint egyházjogász az Esztergomi Érseki Bíróság kötelékvédője.

Az egyház világi alkalmazottai és a munkajog

A mai magyar katolikus egyházban sürgető szükségszerűség az egyházi feladatokat ellátó hívek foglalkoztatási viszonyainak egységes szabályozása.

Ez az újfajta realitás a lelkipásztori feladatokba besejtő, sőt egyházi hivatalokat is ellátó világiak működése újfajta feladatot ró az egyházjogra is. Járatlan ösvényre kényszeríti az évszázadok során kialakult jogi formák közt otthonosan mozgó elméket.

Noha az ősegyházban is tevékenykedtek világi férfiak és nők, és a magyar egyház is rendelkezik sajátos hagyománnyal, a licenciátus intézményével, mégis kivételnek számított, hogy világiak a katolikus egyházban egyházi feladatokat lássanak el, hivatalt pedig egyáltalán nem kaphattak.

Az **officium** az **ordó**-hoz kapcsolódott a történelem folyamán, s a hatályos 1983-as Egyházi Törvénykönyv megőrizve azt a **status**-szemléletet élesen különböztet a három állapot: a klerikus, a világi és mindkét állapotból kikerülő szerzetesek közt.

E szemléletnek megfelelően az egyházjog részletesen rendelkezik a klérus egyházi feladatai végzésének s a hivatalok betöltésének rendjéről, de nagyon keveset mond a

világiak foglalkoztatásával kapcsolatban. Történeti okokkal magyarázható tehát a legfőbb törvényhozás szintjén a részletesebb jogi szabályozás hiánya.

Ugyanakkor az 1983-as Egyházi Törvénykönyvben tökröződik a II. Vatikáni Zsinat hatása.

Törvények és rendelkezések

Lehetővé vált ugyanis, hogy alkalmas világiak betöltsenek egyházi hivatalokat is. (228 k, 229 k, 230 k.)

Az Egyházi Törvénykönyv fő szabályként megállapítja, hogy az alkalmas világiak jogképességgel rendelkeznek az egyházi hivatalokra és feladatokra a jog előírásai szerint, majd részletesen felsorolja a tevékenységük főbb területeit.

Eljárhatnak szakértőként, tanácsadóként, kötelesek és jogosultak a keresztény tanítás megismerésére, arra, hogy a szent tudományokban teljesebb képzettséget szerezzenek, előadásokat látogassanak, akadémiai fokozatokat szerezzenek, és megbízást is kaphatnak a szenttudományok oktatására. Világi férfiakat fel lehet venni lektori és akolitusi szolgálatra. Világiak liturgikus cselekményekben lehetnek rektorok, kommentátorok, kántorok. Ahol az Egyház számára szükséges, gyakorolhatják az ige szolgálatát, liturgikus imát vezethetnek, keresztelhetnek, áldoztathatnak. Kaphatnak a világiak egyházi hivatalt is, s ez az egyházkormányzati hatalom gyakorlásában való részesedéssel is járhat. (pl.: bíró az egyházi bíróságon)

A világiak díjazásáról jogaik és kötelezettségeik között szól, megállapítja, hogy joguk van a tisztességes díjazáshoz, valamint arra, hogy megfelelő társadalombiztosításban s egészségügyi ellátásban részesüljenek. Az 1983-as Egyházi Törvénykönyv nem mond többet a civilek alkalmazásának feltételeiről, nyitva hagyva a kérdést a részegyházak törvényhozó hatóságai számára.

A Magyar katolikus Püspöki Kar elkészítette 1984-ben az Egyházközségek Szabályzatát, 1985-ben a Magyarországi katolikus kántorok és karnagyok Működési Szabályzatát, 1986-ban a Világi személyek lelkipásztori tevékeny-

ségének szabályzatát, ez utóbbi 5 éves próbaidőre léptette hatályba.

Természetesen ezek a szabályzatok nem ölelik fel az összes civilek által végezhető egyházi tevékenységet és így sok terület szabályozatlanul maradt mindezideig, másrészt készítésükkor is ideiglenes jellegűek voltak, és az időközben végbement állami, politikai változások miatt is módosításra szorulnának.

Ezek a szabályzatok sajátos jogi normák, ugyanis egyes alkalmazzák az Egyházi Törvénykönyv s az állami Munkatörvénykönyv szabályait a civilek munkaviszonyára. Feladatkörük meghatározása az 1983-as Egyházi Törvénykönyv megfelelő kánonjaira támaszkodik. Megbízásukat az egyházi hatóságtól, általában a főpásztortól kapják és így az egyházi szervezetbe illeszkednek. Ha a megbízás alapján munkaviszony jön létre, a hatályos munkajogi, társadalombiztosítási előírások is szabályozzák.

Munkaszerződést kötnek, melynek tartalmi elemei megfelelnek a hatályos Munkatörvénykönyvnek. Fizetésükre a szabályzatban nem ad irányelvet, de a szerződésben rögzíteni kell. A fegyelmi és kártérítési felelősséget is az egyházi előírások szabályozzák. A vitás ügyek intézésére szintén az egyházi törvények kerülnek alkalmazásra.

A nem szabályozott kérdések két csoportját különböztetik meg: lelkipásztori feladatokban az egyházi jog kerül alkalmazásra, a munkaügyi kérdésekben viszont a hatályos világi jog rendelkezéseit kell figyelembe venni.

Ahol a törvény „hallgat”...

A törvényhézag megszüntetésének egyik módjával állunk itt szemben. A kánonjog a civil jogot tartalmazza olyan kérdésekben, ahol a törvény „hallgat”. Ezzel eljutottunk a civil pasztorációs munkatársak helyzet jogi szabályozásának legnehezebb kérdéséhez.

Alkalmas-e az állam joga, nevezetesen a munka jog arra, hogy kánonjogba beépülve egyházi alkalmazottak élet- és munkakörülményeit szabályozza?

Természetesen a kánonjogban is vannak kifejezett utalások a világi jogra, de más témában is megengedett lehet a pozitív civil jog alkalmazása.

Ez azonban nem elsődleges eszköz a törvényhézagok megszüntetésére. Vannak erre közvetlenebb módszerek is: így a törvény-analógia, jog-analógia, a jog általános elveinek alkalmazása, a Római Curia gyakorlata, a tudósok általános és állandó véleményének figyelembevétele. A világi jogszabályok ugyanis mindig idegen testként illeszkedtek a kánon jog rendszerébe.

Az 1983-as Törvénykönyv 22. kánonja általános elvként felhatalmaz a világi törvények alkalmazására, ahol az egyházjog utal rá, ha az isteni joggal nem ellentétes és a kánoni jog másként nem rendelkezik.

E felhatalmazás alapján más országokban is történtek próbálkozások az állami jogszabályok átvételére. Példaként említhetnénk a Németországban alkalmazott BAT (Bundesangestellten-Tarifvertrag) rendszert, amit az egyház az állami intézményektől átvéve alkalmaz saját személyzetére, a klerikusokat kivéve.

Kánonjog és civiljog

Ezen cikk terjedelme nem engedi meg, hogy a részletekbe menően sikeresebb, vagy kevésbé sikerült megoldásait. Ehelyett szeretnénk rámutatni a kánonjog és a civiljog különbségeire és kapcsolódási pontjaira.

Ennek az inkább elméleti áttekintésnek a végén szeretnénk összefoglalni véleményünket a világi jog alkalmazhatóságát illetően.

A munkajog rendszerét és a szabályozás sajátosságait vizsgálva reflektálnunk kell röviden történeti kialakulására, mert enélkül sem a szabályozás alapelveit, sem rendszere nem érhető meg, pedig ez nagy eltérést mutat a kánonjogtól.

Történetileg a munkaviszony szabályozása a szerződéses szabadság korában indult meg, amikor az állam a munkaviszony területét magánszférának tekintette, és jogi szabályozással nem avatkozott bele, bár létezett munkaszerződés, a munkavállaló kiszolgáltató volt, mert

munkafeltételeit egyoldalúan a munkaadó állapította meg.

A fejlődés második szakaszát az állami beavatkozás jelentette. Elterjedt a kollektív szerződés, melyben a munkavállalók egyeztető bizottságok fenntartására, a sztrájk-tól való tartózkodásra a kollektív szerződéssel ellentétes munkaszerződés semmis volt, mert a kollektív szerződésnek a jogi kötelező erőt adott. A szabályozás demokratizálódásával létre jönnek olyan szervezetek, melyek a vállalati igazgatásban való részvételre formálnak jogot.

A szakszervezetektől elvárják, hogy a politikai harc mellőzésével csak gazdasági követeléseket érvényesítsenek. A fejlődés harmadik szakaszában létrehozták a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet, hogy elősegítse a munkafeltételek egyenlő mértékű fejlődését. Így a munkajog alapelvei a társadalomban lezajlott „harc” vívmányai — részben összeegyeztethetők, részben nem a kánonjog alapelveivel, részben csak különböznek, idegenek tőle.

A jogok gyakorlásának módját is más típusú elvek irányítják a munkajogban, mint a kánonjogban.

Az állami munkaviszonyok bonyolult és gyorsan változó jellege miatt, valamint azért, mert a munkavállalók is részt vesznek a szabályok megalkotásában, a munkajogi szabályzás a világi jogban is sok, más jogágtól is eltérő szabályozási formát mutat. A kánonjoghoz képest még nagyobbak a különbségek. (A pasztorális munkaviszony stabilitást követel, az alkalmazott nem vehet részt a rá vonatkozó törvények megalkotásában, stb.)

Jellemző a szabályozásra az egység és differenciáltság. Ez utóbbinak oka, hogy eltérő tulajdonhoz kapcsolódó munkaviszonyok szerepelnek benne. Jelentősen eltérnek a munkavégzés feltételei is. A munkáltató szervezetek közt is nagy lehet a különbség. (Ez a túlzott differenciáltság az egyházi munkahelyek között hiányzik.)

A munkaviszony

A munkaviszonyra vonatkozó szabályok rendszerét jogszabályok és szabályzatok alkotják. Ez utóbbiak is részletesen szabályoznak lényeges kérdéseket. A kollektív szer-

zódás, a szervezeti és működési szabályzat a munkaügyi szabályzat is részei a munkajognak. (Tehát amikor a munkajogi szabályok alkalmazását rendelik el, nemcsak a jogszabályok, hanem a szabályzatok is ide értendők.)

A munkaviszony általános kérdései között meg kell említeni, hogy a munkaviszony fogalmára nézve is többféle jogi elmélet létezik, egyesek személyes viszonyként, mások kollektív viszonyként fogják fel. Ez utóbbi az egyházjogban értelmetlen.

A munkaviszony alanyai közül a munkáltatói minőséget a polgári jog, cégjog és egyéb jogágak határozzák meg, és csak a munkavállaló kiléptét szabályozza a munkajog. A kánonjogban viszont a munkáltató meghatározása beletartozik, az az egyházszervezet része.

Mivel nincs különbség a munkajogi jogképesség és cselekvőképesség közt — munkaviszonyban mindenki saját akaratával léphet — a teljesen cselekvőképtelen egyáltalán nem, de a korlátozottan cselekvőképes törvényes képviselője nélkül léphet munkaviszonyba.

A világi jogban a jognyilatkozatok alapjára nézve fő szabály, hogy ilyeneket alaki kötöttség nélkül lehet tenni, és alaki kötöttség csak akkor van, ha a munkaviszonyra vonatkozó szabály ezt előírja. Az egyházjogban viszont szigorúbb alaki szabályok vannak, ami ezzel a szabályozással ellentétes.

A munkajog lényeges része a bérrendszerek és bérformák meghatározása, ami szintén nem alkalmazható az egyházi munkakörökre.

A munkaszerződés fogalma, kötelező tartalma a világiak munkaviszonyának szabályozására sok átvehető elemet tartalmaz.

A munkakört, személyi alaphért, a munkaviszony időtartamát, az esetleges próbaidőt, a munkavégzés helyét és a munkajog által előírt egyéb feltételeket megállapító munkaszerződés megfelelő formának mutatkozik a világi munkatársak részére.

Az egyházi feladatokat ellátók jogi helyzetének szabályozásával kapcsolatban most a gyakorlatban felmerült néhány kérdésről szeretnénk szólni.

Szóhasználat

Az egyházzal kapcsolatos terminológia a világi jogszabályokban most van kialakulóban.

Az 1989. előtti jogszabályokban az egyházi személy fogalma a fizetett alkalmazottól való megkülönböztetést jelentette. Az egyházi személyek ki voltak véve a világi normák alól, és jogi helyzetüket csakis az egyház rendezte.

Ezt követően megjelent az egyház ún. „tág” fogalma: Az 1989-es évi adórendelkezések (1989. évi XLV tv.) az egyházi személy alatt nemcsak papot és szerzetest, hanem pl.: a kántorokat is érti, azaz kiterjeszti a fogalmat az egyházban foglalkoztatott világiak egyes csoportjaira is. Ugyanakkor találkozunk az egyházi személy ún. „szűkebb” értelmezésével (89/1990./V.1./MT.r). Kizárólag a papokra vonatkoztatják e fogalmat és még a szerzeteseket is kizárják belőle.

A jelen

Befejezésül szeretnénk áttekintést adni az egyházban foglalkoztatottak jelenlegi jogi helyzetéről.

Jelenleg — a magyar katolikus egyházban — a foglalkoztatottak három csoportba sorolhatók:

1. Egyházi személyek
2. Világi alkalmazottak
3. Egyéb minőségben dolgozók

Az 1. csoporthoz a papok és szerzetesek tartoznak, akik az egyházi jog szabályai szerint tevékenykednek, a 2. csoporthoz tartozó világi alkalmazottak az egyházi jognak és a világi jognak egyaránt alá vannak vetve. Vagy fő foglalkozású munkaviszonyban teljes munkaidőben, vagy mellékfoglalkozásban, vagy nyugdíjasként, vagy alkalmi megbízás alapján dolgoznak, de az utóbbiak díjazása a hatályos jogszabályokban meghatározott mértéket meghaladja és ezért társadalombiztosításban is részesülnek.

A 3. csoportba azokat soroljuk, akiknek nincs munkaviszonyuk az egyházzal, ingyenes segítők, de olyan kis

összegű díjazásért, hogy társadalombiztosítási ellátásban sem részesülnek.

Az egyházban foglalkoztatottak palettája tehát jelenleg nagyon színes.

Véleményünk az, hogy a civil pasztorációs munkatársak munkaviszonyának szabályozása nem oldható meg egyszerűen a hatályos munkajogi szabályok alkalmazásának elrendelésével, de annak eleme és intézménye átvehető. Új feladatként hárul a jogászokra a kánonjogba is jól beilleszkedő, egyház jogi alapelveken nyugvó szabályozás kidolgozása.

Irodalom:

Az Egyházi Törvénykönyv. Szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta Erdő Péter. Második kiadás, Szent István Társulat, Budapest. 1986.

Erdő Péter: Egyházjog. Budapest, Szent István Társulat. 1991.

J. Otaduy, Manual de Derecho Canónico, Pamplona EUNSA, 1988.

Hágelmayer Istvánné: Munkajog I. kötet Tkv. Budapest, 1991.

A magyar munkajog alapintézményei: Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Tkv. 1991. Budapest.

Weltner Andor-Nagy László: A magyar munkajog. Tankönyvkiadó Budapest, 1989. I-II. kötet.

Földényi Ildikó-Pethő Róbert: A magyar munkajog. Budapest. 1990. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem KTI.

HELLER GYÖRGY

1922-ben született Budapesten. 1946-ban gépészmérnöki diplomát szerzett a Budapesti Műszaki Egyetemen, 1961-óta műszaki doktor, 1983-ig a MÁV Vezérigazgatóságon működött. 1975-óta c. műegyetemi docens, 1989-től kezdve pedig a Szent István Társulat világi elnöke.

A magyar katolikus papság létszámalakulásának egyes kérdései

A 40 éven át uralmon volt hazai marxista-leninista államhatalom kezdetben az egyházak elpusztítására, később sorvasztására, majd korlátozására törekedett. Az állam végcélját ugyan nem érte el, de az egyházak társadalmi bázisa beszűkült, s a korszak elején papokkal bőségesen ellátott magyar katolikus egyház papi utánpótlása fokozatosan visszaesett. A papi létszám így kezdetben lassan, majd pedig egyre rohamosabban csökkenni kezdett. Demográfiai módszerekkel még egy korábbi vizsgálatom keretében¹ megállapítottam, hogy — figyelembevée a magyar papság 1984 évi létszám-, kor- és utánpótlási viszonyait — 2004-ben (a püspöki kar tagjait is beleértve) átlag 3 plébániára 2 aktív pap jut majd. Különösen súlyossá tette a helyzetet, hogy az ateista állam idején csaknem teljesen hiányoztak azok a háttérstruktúrák (férfi és női szerzetesrendek, diakónusok, a pasztoráció világi segítőerői), melyek valamelyes segítséget jelenthettek volna. E megállapítások nem vonatkoznak a magyar görög-katolikus egyházra, melynek papi utánpótlása lényegében stabil maradt.

Az új Magyar Köztársaság megszületésével leomlottak az egyházi élet adminisztratív korlátai, s most a magyar katolikus egyházon a sor, hogy a lehetőségekkel éljen. Eb-

1 Heller Gy.: A magyar papság ma és holnap (Teológia, 1985. 4. sz.)

ben a helyzetben 1989/90 fordulójára a következőket vizsgálok:

- az egyházmegyes papság létszámhelyzete 1984-ben; az 1984-ben 1989-re prognosztizált és a tényleges létszámhelyzet;
- papnövendékek létszáma 1984-ben és 1989/90-ben;
- az újjászülető szerzetesrendek befolyása;
- az egyházmegyes papság létszámának a jelenlegi helyzetből kiindulva várható jövőbeli alakulása.

A szerző tudatában van annak, hogy e kis tanulmány megjelenésének idején előrehaladott állapotban van egy olyan újabb egyházi adatgyűjtés, melynek adatai már további 2–3 év fejlődését is tükrözik majd. Ennek feldolgozása nyilván több időt igényel; ezért nem tudtam annak a kísértésnek ellenállni, hogy legalább a magyar Egyház szabaddáválásával és számos szerzetesrend ujjáéledésével öröndetes módon bonyolultabbá vált 1989 évi hazai helyzet tényadatait az általam 5 évvel korábban prognosztizált adatokkal egybevessem, s hogy ennek alapján bizonyos következtetéseket tegyek.

Vizsgálatainkat az egyes egyházmegyékre, illetve a latin és a görög szertartású magyar katolikus egyházakra külön-külön összegezve végezzük.

A hosszadalmas vizsgálatok alapján véve egyszerű számítási módszereit itt nem ismertetem. Mégis érdemesnek tartom annak hangsúlyozását, hogy a különböző egyházmegyéből származó adatanyag nem mindig azonos szolgáltatási technikája, bizonyos értelmezési problémák, a vonatkoztatási időpontok kisebb eltérései, esetleges hanyagságok és tévedések a nyert számszerű eredményeket befolyásolhatják ugyan, az általános következtetéseket azonban nem zavarhatják.

1. Az egyházmegyes papság létszámhelyzete 1984-ben, az 1984-ben 1989-re prognosztizált és a tényleges létszámhelyzet

Az összes egyházmegyes papok S_0 számának címbeli három változatát az 1. táblázat mutatja be.

1. sz. táblázat

Összes egyházmegyes papok száma (S_0)

Egyházmegye	1984 tényl.	1989 tényl.	1989 progn.
Esztergom	394	331	351
Győr	302	229	264
Pécs	227	180	194
Székesfehérvár	217	180	187
Szombathely	215	166	183
Vác	404	370	344
Veszprém	371	304	316
Kalocsa	134	111	115
Csanád	163	138	141
Eger	507	430	436
Össz. r.kat.	2911	2439	2531
g. kat.	206	218	211

Első pillanatra szembetűnik, hogy 5 év alatt nemcsak nagymértékű, hanem a prognosztizáltnál is erősebb a létszámcsökkenés. A prognosztizált és a tényleges létszám közötti eltérés okát a szerzetesnek ment (vagy visszament) egyházmegyes papok számát bemutató 2. táblázat világítja meg.

2. sz. táblázat

Szerzetesnek (vissza-)ment egyházmegyes papok száma (S_{sz})

Egyházmegye	Szerzetesnek (vissza-) ment
Esztergom	13
Győr	26
Pécs	8
Székesfehérvár	7

Egyházmegye	Szerzetesnek (vissza-) ment
Szombathely	18
Vác	7
Veszprém	19
Kalocsa	0
Csanád	7
Eger	9
Összesen	114

Abban az esetben, ha a 2. táblázatbeli, 114 szerzetessé vált papot az 1989-i tényleges papok számához adjuk, akkor $2439 + 114 = 2553$

papi létszámot nyerünk, tehát a prognózis hibája 1 %-nál kisebb. A valóban működő „aktív papok” három létszám-változatát (S_a) a 3. táblázatban láthatjuk.

3. sz. táblázat

Aktív egyházmegyes papok száma (S_a)

Egyházmegye	1984 tényl.	1989 tényl.	1989 progn.
Esztergom	307	245	277
Győr	226	181	193
Pécs	186	136	158
Székesfehérvár	176	125	140
Szombathely	178	134	149
Vác	330	310	279
Veszprém	311	243	259
Kalocsa	91	81	75
Csanád	133	105	110
Eger	418	356	355
Össz.r.kat.	2356	1916	1995
q.kat	171	184	174

Elmondható tehát, hogy a 114 szerzetessé vált egyházmegyés pap országos szinten mintegy 80 fővel csökkentette az aktív egyházmegyés papok számát. Az egyes egyházmegyéknek a szerzetesrendek újjáéledése következtében keletkezett létszámvesztése igen különböző; a szélsőségek: Kalocsa 0 fő, Győr 26 fő. A különböző szerzetesrendekbe távozott egyházmegyés papok azonban nem jelentenek egyértelmű veszteséget a lelkipásztorkodás számára, mert az újra működni kezdő szerzetesrendek jelentős részben ugyancsak lelkipásztorkodással foglalkoznak.

2. Egyházmegyés papnövendékek létszáma 1984-ben és 1989/90-ben

Az egyházmegyés papnövendékek létszámát egyházmegyénként és évfolyamonként a 4. táblázat mutatja be.

4. sz. táblázat

Egyházmegyés papnövendékek létszáma

Egyház- megye	Kato- na-elő- kész		I. éves		II. éves		III. éves		IV. éves		V. éves		VI. éves		Össz.	
	84	89	84	89	84	89	84	89	84	89	84	89	84	89	84	89
Esztergom	7	4	4	10	5	10	4	10	6	4	8	5	1	2	35	45
Győr	0	0	2	3	3	5	5	3	2	1	4	2	0	5	16	19
Pécs	1	3	8	3	0	3	4	3	1	5	1	2	0	1	15	20
Székesfe- hérvár	1	5	3	1	0	3	8	1	1	2	1	2	0	1	14	15
Szombat- hely	1	0	2	3	1	4	1	6	3	2	0	0	0	0	8	15
Vác	4	5	7	11	5	1	1	2	2	4	3	4	1	0	23	27
Veszprém	1	2	4	3	7	2	6	9	1	6	1	1	0	1	20	24
Kalocsa	1	1	2	1	1	2	3	2	1	3	2	3	0	1	10	13
Csanád	2	3	4	4	2	5	1	1	2	0	3	0	1	0	15	13
Eger	6	5	7	11	2	12	6	13	7	9	4	6	4	4	36	60
Össz. r.kat.	24	28	43	50	26	47	39	50	26	36	27	25	7	15	192	251
Gör.kat.	18	4	8	8	10	7	7	11	2	6	6	8	3	6	54	50

A táblázatból egyértelműen kitűnik, hogy az egyházmegyes növendékpapság létszáma a latin szertartásúak esetében jelentős mértékben növekedett, a görögöknél viszont valamelyest csökkent. A latin szertartásúak esetében az utánpótlás növekedésében kiemelkedő szerepe van az egri főegyházmegyének, ahol a növendékpapok létszáma 5 év alatt 2/3-val növekedett.

Szeretném külön felhívni a figyelmet arra, hogy a latin szertartású papnövendékek összlétszáma 1989/90-ben a II. évfolyamon 47, az I. évfolyamon pedig 50. Ez azért érdekes, mert a II. évfolyamúak még a pártállam végnapjaiban, olyankor választották az egyházmegyes papi pályát, midőn a szerzetesrendek újraengedélyezése még nem történt meg. Az I. évesek viszont szerzetespapi pályát is választhattak volna, s mégsem tapasztalható az I. éveseknél létszám-visszaesés.

Abban az esetben azonban, ha nem akarjuk magunkat illúziókban ringatni, akkor meg kell vizsgálnunk, hogy a papnövendékek létszámnövekedése nem egyszerűen a papi utánpótlás szempontjából döntő jelentőségű 19-23 éves férfi-korosztályok 1984-hez viszonyított létszámváltozásának az eredménye-e. Mint ismeretes, ez a kérdés az 1989-es adatoknak az 1984-re vonatkoztatott standardizálása révén válaszolható meg. A standardizálás eredményét az 5. táblázat mutatja be.

5. sz. táblázat

Az 1989-es év papnövendék létszámának 1984-hez viszonyított

Szerartás	1989 évi papnövendék létszám			
	tényleges		1984-re standardizált	
	fő	1984 évi %	fő	1984 évi %
latin	251	130,2	233	121,4
görög	50	92,6	46	85,2

A táblázat adataiból kitűnik, hogy az egyházmegyes papi pálya iránti hajlandóság ugyan valóban növekedett,

mégis hozzávetőlegesen minden harmadik többlet-papnövendék a megnövekedett létszámú 19-23 éves korosztálynak tulajdonítható.

3. Az újjászülető szerzetesrendek befolyása

A 2. táblázatban már láttuk — mégpedig egyházmegyék szerinti felosztásban — a szerzetesnek (vissza-)ment egyházmegyés papok számát. Az újjászülető szerzetesrendek személyi viszonyai azonban meglehetősen nehezen áttekinthetők és nem is képezik jelenlegi vizsgálataink tárgyát. Természetes dolog azonban, hogy egy-egy — magyar földön korábban százas nagyságrendű létszámú — szerzetesrend újjászületése még kedvező esetben is rendkívül időigényes folyamat.

Újjászülető szerzetesrendjeink tagjai jelenleg bizonyos jellegzetes típusokba sorolhatók:

- a négyévtizedes vihart átélt — esetleg már alig totyogó — öregek,
- (egyes rendeknél) az emigrációban a rendbe lépett szerzetesek,
- (egyes rendeknél) az itthon illegálisan működött rendbe korábban belépett, de eddig egyházmegyés papként nyilvántartott szerzetesek,
- az újonnan alakuló rendekbe most belépett egyházmegyés papok,
- a most belépő fiatal novíciusok.

Érdemes annak végiggondolása, hogy a működő szerzetesrendek milyen hatása várható a lelkipásztori ellátottság vonatkozásában. E rendek különböző célkitűzéseket követnek, s ezek közül csak (esetleg) egyik a pasztoráció. Ezenkívül a szerzetesi életforma — ellentétben az egyházmegyés papokéval — szükségszerűen közösséget igényel; így még az esetleg valóban lelkipásztorkodással foglalkozó szerzetesek sem alkalmasak a területileg elszórt apró plébániákon való működésre. A pasztorációt vállaló rendek tehát inkább csak egy-egy nagyobb templom ellátására, esetleg egy-egy lelki központ fenntartására alkalmasak.

4. Az egyházmegyes papság létszámának jövőbeli várható alakulása

Az 1984 évi helyzetből kiindulva még annakidején kétfajta prognózist készítettem, mégpedig a következő két feltételezett esetre:

- az egyházmegyes papi hivatás iránti hajlandóság az 1984 évi szinten marad,
- az említett hajlandóság az 1984 évi szinthez viszonyítva megkettőződik.

E számításnak az aktív papokra vonatkozó eredményeit a 6. táblázat foglalja össze; a táblázat az 1984 évi adatokat 100 %-nak tekintve, %-os adatokat tartalmaz.

6. sz. táblázat

Aktív egyházmegyes papok létszáma vonatkozó prognózis (1984 = 100%)

Egyházmegye	%				
	1984	1989		2004	
		prognózis	tényleges	prognózis után-pótlás	
				1x	2x
Esztergom	100,0	90,2	79,8	70,4	96,7
Győr	100,0	85,4	80,1	58,4	76,5
Pécs	100,0	84,9	73,1	59,1	79,6
Székesfehérvár	100,0	79,5	69,3	47,2	64,8
Szombathely	100,0	83,7	75,3	49,4	59,6
Vác	100,0	84,5	94,5	50,3	61,5
Veszprém	100,0	83,3	78,1	55,6	73,0
Kalocsa	100,0	83,3	89,0	55,6	74,4
Csanád	100,0	82,7	78,9	64,7	88,7
Eger	100,0	84,9	85,2	60,3	78,9
Össz.r.kat.	100,0	84,7	81,3	57,6	75,7
g. kat.	100,0	101,8	107,6	119,9	176,6

Mint a korábbiakból már tudjuk, az 1989 évre prognosztizált és a tényleges adatok közötti különbség lényegében a szerzetesrendekbe távozott papokból adódik. Az 5. táblázatból viszont az tűnik ki, hogy az egyházmegyes papi pályára iránti hajlam bő 20 %-kal növekedett.

A csökkent létszámot s a valamivel növekedett utánpótlást egyidejűleg figyelembevéve azt mondhatjuk, hogy a jelenlegi helyzetet extrapolálva, 2004-ben a magyar egyházban az 1984 évi létszám 55-60 %-ának megfelelő, mintegy 1300-1400 egyházmegyes aktív pap működésére lehet számítani. A teljesen irreális — megkétszereződött — utánpótlás sem oldaná meg a nehézségeket, hiszen még így is az 1984 évi 3/4-ére csökkenne az aktív papok létszáma.

5. Pillantás a jövőbe

A jövőt csak Isten ismeri. Mégis a fentiek alapján szinte teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy a magyar egyházban belátható időn keresztül egyre súlyosbodó paphiány lesz. A paphiány egyébként a világegyház vonatkozásában is fennáll, hiszen napjainkban a mintegy 318 ezer plébánia közül hozzávetőlegesen 171 ezernek nincs saját papja. Ennek a problémának mielőbbi megoldása természetesen bizonyos egységes alapelvekből kiindulva kell, hogy történjék. Magyar egyházunk feladatát képezi azonban az, hogy — a mindenkori helyi lehetőségek és körülmények figyelembevételével — az „itt és most” optimális megoldásokat megtalálja. Isten kegyelmének leesésén kívül hazai egyházunknak is meg kell tennie minden lehetségest a hit megmaradásáért és felvirágoztatásáért. Ne feledjük Cromwell híres mondását: „A csata előtt imádkozzunk és tartsuk szárazon a puskaport!”

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

**Plébánoshiány¹
(esettanulmány)**

Az alábbi tanulmány egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat keretében készült 1990 szeptembere és 1991 márciusa között. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy az egyházközségek tagjai és az egyházmegye felelősei miként bírkóznak meg azzal a ténnyel, hogy egyre kevesebb egyházközségnek van saját plébánosa, vagy másképpen fogalmazva egyre több plébános kénytelen egyre több egyházközséget ellátni. A tanulmány nem kívánt megoldást nyújtani, csupán a tényekhez aprólékosan igazodva igyekezett feltárni ezt a súlyos gondot².

A Szeged-Csanádi egyházmegyében a megyéspüspök és az irodaigazgató segítségével három olyan egyházközséget választottam, melyek civil és egyházi jellegzetességei eltérőek, s melyekben a plébánoshiány az elmúlt öt év folyamán alakult ki. A választás Hunya, Kövegy és Dombiratos községekre esett.

Először bemutatom a vizsgált egyházközségeket, a második részben a plébánoshiány kialakulását és kezelését, a harmadikban pedig néhány összefoglaló gondolatot és az eredmények pasztorális üzenetét fogalmazom meg.

1 Az eredeti, német nyelvű anyag jelentősen rövidített és statisztikai táblázatok nélküli változata.

2 Néhány a hazai paphiánnyal foglalkozó tanulmány: Cserhádi József, A lelkipásztorkodás helyzete 20 évvel a zsinat után, *Vigilia* 48 (1982) 349-355; Szalay János, A papi utánpótlás, in *Katolikus Allmanach* II. 1988, 147-156; Tomka Miklós, A magyar katolicizmus statisztikája, uo. 559-578; uó. *Zur Soziologie der Priesterfrage, Religion und Kirche in Ungarn, UKI-Berichte*, Wien 485-496; Tomka Ferenc, A mai magyar katolikus hitélet és lelkipásztorkodás, in *Katolikus Allmanach* II. 1988, 578-620; Szennay András, Papok és világiak, *Vigilia* 48 (1982) 601-608, Bulányi György, Lelkipásztori marketing, (kézirat) Karácsonyi ajándék, 1978. 5. köt. 5-26, uó. *Egyházrend, Egyházforum Könyvei* 3., valamint Heller György e számunkban olvasható tanulmánya.

1. Elárvult egyházközségek

A plébános nélküli egyházközségeket a püspökök először általában ún. oldallagos ellátásba helyezik, vagyis hozzárendelik egy szomszédos egyházközség plébánosához. Az országban, de az egyházmegyében is könnyen találni olyan plébánost, akinek 4-5, esetenként 7-8 árva egyházközsége is van. Az egyházmegyében 113 egyházközségből 27-et láttak el oldallagosan. Az utóbbi 10 év alatt pedig megduplázódott az időlegesen vagy véglegesen oldallagosan ellátott egyházközségek száma. A püspökök rendszerint olyan egyházközségekbe nem disponálnak plébánost, amelyek lélekszáma kicsiny, amelyeket civil és egyházi szempontból egyaránt hanyatlónak, kihalónak lehet tekinteni.

A vizsgált három falu lélekszáma rendre csökken³, átlagéletkora növekszik. A kulturális és közösségépítő helyek, mint könyvtár, mozi, italbolt, stb. sorra bezárnak. Munkalehetőség a szomszéd községben vagy a közeli városban található. Új házak nem épülnek, még hétvégiek sem. Legrosszabb helyzetben Kövegy van, ahol a félezer lakosra már nem jut orvos, sem iskola. Az egyházi adatok azonban nagyon eltérőek.

A *hunyai plébánia* épülete lakható, benne a Gerendással közös plébános hetente háromszor alszik is. Az épületet és a háztartást állandó alkalmazottként a házvezetőnő látja el. Van telefon (crossbar: 67/38-352). A községet tiszta katolikusnak mondják. „Jó nép ez, mert áldoz a papjáért” — fogalmazta a plébános. A statisztikai adatok is mutatják, hogy az egyházközség stabil. Mély a népegyházi hagyomány. Az egyházközség aktív magja igen erős és összetartó. A vasárnapi szentmiséken általában százan vesznek részt. Minden hétköznapi is van szentmise, amit 5-10 hívő látogat. „Ez a falu három papot adott, joga van, hogy kapjon is” — jelentette ki öntudatosan a gondnok felesége. 1990 novemberében az egyháztanács megújult, az átlagéletkor 55 év lett, a tagok egynegyede asszony.

A *kövegyi plébánia* épülete viszonylag jó állapotban van, de nem lakik benne senki. Az irattárát és minden fontosabb dokumentációt a szomszédos Csanádpalota plébániáján őriznek,

3 1980 és 1988 között a KSH adatai szerint Hunya: 1101-ről 1005-re, Kövegy 584-ről 532-re, Dombiratos 1106-ról 974-re, ami mindhárom községben 10%-ot jelent.

ahonnan Kövegyet ellátják. A templom és környéke gondozatlan. A hirdetőtáblán nincsen kiírva, hogy egyházi ügyekben mikor és kihez lehet fordulni. Minden egyházi ügyben azonban a csanádpalotai paphoz fordulnak. Nincsen helybéli iskola, ezért az egész hitoktatás Csanádpalotán történik. Csak az esküvők és a temetések vannak helyben. Az emberek úgy látják, hogy Kövegyen lassan meg is szűnik az egyház. Egyedül a rózsafüzér társulat működik. Működése a titokcserére korlátozódik, de erre sem jönnek el sokan, a többségnek házhoz viszik a titkot. Az egyházi adót a házszentelésekkor intézik a pappal, vagy ha Csanádpalotán járnak, oda beviszik neki. Képviselőtestület névleges. Gyűlések nincsenek. Az átlagéletkor 70 év.

A faluban lakik egy örökfogadalmas ferences nővér, akinek létéről az új plébános tőlem értesült, de az egyházközség számára nincsen jelentősége az ő szerzetességének.

Dombiratoson a plébánia romos, lakhatatlan épület. A templom azonban szépen karban van tartva. Mással nem rendelkezik az egyházközség. Az összes dokumentációt azonban a plébánián tárolják, ahol 90 telén éppen szétfagyott a vízvezeték. Az 1000 lakosból 400 fizet egyházi adót. Templomba vasárnaponként 50 jár, egészen nagy alkalmakkor 100. 1990 májusában négy elsőáldozó és másik négy bér mállkozó volt. 1990 előtt templomban 20 fő volt a hitoktatáson, most 53 fő az iskolában. 1989 előtt ministráns elvétele, utána 10 fő. Egy rózsafüzérbokor létezik, a kántornő vezetésével. Hagyományos népi vallásosságnak nincsenek gyökerei. 1938-ig nem volt papjuk, 50-től lett plébánia. A dombiratosi egyházközség három legfontosabb embere a kántornő, aki sekrestyés is és amolyan egyházi mindenese, a pénzbeszedő, aki ingyen és nagy lelkesedéssel szedi az adót, valamint az orvos, aki a képviselőtestület jegyzője, de az orvosi tekintélyén kívül semmit nem tesz hozzá az egyházközség életéhez. Anyagilag és bürokratikus szempontból Dombiratos önálló maradt.

2. Plébánoshiány

a. Hunya

Az utolsó saját plébános az unokahúgát, Gizikét, szánta utódjául. Ennek érdekében elvégeztette vele Békéscsabán a hitoktatási

tanfolyamot. Tudta, hogy őutána Hunya már nem kaphat papot, és mivel egészségi állapota is egyre romlott, egyre több feladatot láttatott el Gizikével. Gyakorlatilag a hívekkel Gizikén keresztül tartotta a kapcsolatot. Intézkedéseit és utasításait Gizike közvetítette. Ez a falunak egyre kevésbé tetszett. 1989-ben a bérmláson, egyébként pedig a gondnok házaspár papfia révén más alkalommal is nemtetszésüknek hangot is adtak a püspök-nél. Ő arra tett ígéretet, hogy Lengyel atya után, ha nem is saját papja, de közös papja lesz a falunak.

1990 tavaszán, szeptember 1-i hatállyal, Lengyel atyát nyugállományba helyezte a püspök. Az eredeti elképzelés szerint a falut Gyomához kötötték volna oldallagos ellátással. Az ottani akkori plébános azonban jelezte a püspöknek, hogy túl nagy a távolság. Helyesebb Kondoroshoz kapcsolni Hunyát. Ezt a javaslatot a püspök elfogadta, és a gyomai plébánost disponálta egyszerre Kondorosra és Hunyára. Az egyházmegyei körlevél (1990/3) és a dispoziációs irat egyaránt így fogalmaz: kinevezem Hunya és Kondoros plébánosának. Ugyanakkor az egyházmegyei statisztikai összesítő Hunyát 1990. óta az oldallagosan ellátott plébániák között tartja számon.

Lengyel atya nyugdíjazási irata és az utódplébános kinevezése közötti fél esztendő a falu életében nagy feszültséggel telt: lesz-e papjuk. Ebben a korszakban kulcsszerepet vállalt az egyházközségi gondnok házaspár. Többek között annak révén, hogy az egyházmegyeiben aktív papfiuk van, aki számukra többletinformációkat szolgáltatott az egyházmegye papságának helyzetéről és a püspök szándékairól is, a falu számára a feszültséget és a bizalmat egyaránt keltő, növelő központi szerepet játszottak. Ők maguk is elismerik, hogy ebben a rövid szakaszban „ők tartották a falu egyházközségében a lelket, hogy a püspök beváltja ígéretét és lesz papunk”. Sőt ezt a bizalomfenntartó funkciót akkor is ellátták volna, ha a püspöknek nem sikerült volna a tárgyévben papot adnia.

Szeptemberben megtörtént a váltás. Az idős plébános unokahúgával Orosházára költözött, az új plébános pedig elfoglalta mindkét plébániáját.

A pasztorációs ellátás a következőképpen alakul: Minden másnap reggel, egyéb napokon este van szentmise. Az októberi rózsafüzérekkel bezárólag minden liturgiát a plébános vezet

mindkét helyen. Ő maradt Hunyán is a kapcsolatember, hetente kétszer irodai ügyeletet tart, de az emberek általában a szentmiséhez kapcsolódóan intézik vele ügyeiket.

Az egyházközség 1990. őszén képviselőtestületi gyűlést tartott, melyen az egyébként is lejárt mandátumú tagok újraválasztása is megtörtént. Az eredetileg 22 tagú testületből 15 tagú lett. Senkit nem váltottak le, de mindenkinek elfogadták az idős korra való hivatkozással a lemondását. Ez a megújulás meglegedéssel, a Lengyel atya „hanyatlásával” mérgezett korszak lezárásának érzésével tölti el a egyházközség tagjait.

Az egyházközség liturgikus élete nem változott mennyiségileg, de minőségileg javult az új plébánossal. A szentmise belefér 60 percbe (Lengyel atya nagyon hosszan misézett), a prédikációt hallani (Lengyel atya nagyon halk volt már), az új plébános „jó kiállású” ember (Lengyel atya már csak ülve misézett). A megelégedésnek egyértelmű jeleként tartják számon, hogy a vasárnapi perselypénz bevétele folyamatosan növekszik.

Összefoglalólag: a minden liturgikus és egyéb egyházi cselekményhez papot igénylő egyházközségeket a közös plébános teljesen kielégíti, ami mindhárójuk megelégedésére szolgál. A plébános rendszeres jelenléte miatt a plébánoshiányt egyszerűen nem érzékeli az egyházközség. E quasi folyamatos jelenlét miatt egyéb kapcsolatemberre nincsen szükségük.

b. Kövegy

Az utolsó saját pap, dr. Lotz Antal, most teológiai tanár Szegeden, az egyházmegyei közti szemináriumban. 1970-ben került Kövegyre. Nem szeretett ott, mert tanár akart lenni. Ezt a falu tudta és érezte. Ugyanakkor meg voltak vele elégedve, mert a pénzt nagyon precízen kezelte, és az elődje házvezetőnőjével — aki ellenszenves volt a falunak — ügyesen és gyorsan „leszámolt”. Működésének kezdetétől tudta, hogy Kövegynek nem kell külön pap, mert a híveknek nincsen rá igénye. Ezt kihasználva szorgosan dolgozott levéltári anyagokon, és meg is írta az egyházmegye történetét (1699-1831).

1984. őszén jelezte a falunak, hogy el akar menni a szemináriumba, de mindent elkövet, hogy legyen utódja. 1985-ben írásos tervezetet terjesztett még Udvardi püspök elé, melyben azt javasolta, hogy Kövegyet Királyhegyessel vonják össze, és le-

gyen Kövegy annak a filiája. 1984. őszétől, az állami nyomás enyhültével bejárhatott tanítani a szemináriumba. Javaslatát az aula elaltatta. Közben megtudta, hogy ketten is szívesen mennének Kövegyre, de ő egyikőjüket sem támogatta a maga utódjaként.

1985. nyár elején jött a levél, hogy Miklós Imre aláírta a tanári kinevezését. A falu járt pap után, és egy konkrét személyt kértek a püspöktől, aki inkább egy másikat küldött volna. Ő azonban garázst akart építtetni a faluval, amit az nem vállalt. A falu mindenképpen akart papot, pedig a másodelőző plébános óta folyamatosan hallották, hogy „nem érdemelnek” ill., hogy Dr. Lotz lesz az utolsó. Ennek ellenére kísérleteztek, de áldozatot a papért vállalni nem tudtak, nem akartak.

Dr. Lotz elődjéről azt tartja a falu, hogy ő még szerzett magának utódot, Dr. Lotz pedig már nem. „De minek is, hiszen azért a 4-5 emberért nem éri meg. Az emberek elszoktak a templomból” — mondja az egyházközség gondnoka.

A Kövegyet ellátó egyházközség (Csanádpalota) plébánosa „áldozatnak” tartja magát Kövegy miatt. Ő mást szeretett volna, Nagylakot akarta megtartani filiaként, ahol korábban már fejlesztette az egyházi életet, s amelyben fantáziát is látott. De belátja, hogy a 3 km-es Palota-Kövegy távolság miatt ez a megoldás racionálisabb.

Az egyházközség életében általános és rohamos leépülés tapasztalható. Szentmise: szerda-szombat-vasárnap és első pénteken, meg a temetésekhez kapcsolt gyászmise. Betegellátás házszentelőkor, ám 87 óta nincs házszentelés. Hitoktatás 85-től Csanádpalotán, a mater-községben. Minden egyházi vonatkozással Csanádpalotára kell menni, vagy a misekor megbeszélnek az átjáró pappal. Hivatalos időt Kövegyen nem tart sem a szomszéd plébános, sem más.

Összefoglalólag: az oldallagos ellátásba került Kövegy plébánia önálló egyházközségi élete 1985-1990 között teljesen megszűnt. A kövegyi egyházközség egyedül talán a pénzével próbál önmaga gazdálkodni. A temetőkútra gyűjtöttek, s azt saját maguk szereltették föl. Az egyházközség autonómiájának ez az egyetlen és utolsó jele Kövegyen.

c. Dombiratos

Az egyházközség számára a paphiány nem volt újdonság már a 80-as évektől kezdődően plébánosuk sűrűn beszélt arról, hogy kevés a pap, s maga is gyakran járt kiséíteni. Még a templombajárásra is azzal serkentette a népet, hogy „ha nem járnak, elviszik a papjukat”. Utódja pedig az utolsó pillanatig titkolta, hogy lesz utód.

Az egyházközség emlékezetében a papért való küzdés nagyon erősen él. 1930-ban Glattfelder püspök azt mondta nekik, akkor kapnak papot, ha lesz templom és lesz plébánia. A falu 1938-ra fölépítette mindkettőt, kaptak is papot. Az 1950-es években a falu sokáig rejtőgetett az ÁVH elől egy papot, s ezzel az életét mentették meg. 67 család főzött neki három éven keresztül.

1990-ben a bérálás kapcsán a püspök találkozott a képviselőtestülettel. Ott mondták a püspöknek, hogy akarnak papot. Ő azt válaszolta, nem bíztatja Dombiratos semmivel.

Az elárvult egyházközség pasztorális helyzetét a következő kijelentések jellemzik. „Kevesebben vagyunk, mivel itt nincs pap. Hiába van szabadabb vallásgyakorlat, most kevesebben vannak, mint azelőtt.” (Pénzbeszedő nő). „De az is igaz, hogy az idősek kihalnak, a fiatalok pedig nem járnak, ezért is kevesebben vagyunk.” (Kántornő). „A község el is várná, hogy kapjon mégis papot, mert sokat tett a papokért — az építkezéssel és a pap-bújtatással. (Egyik hívő)

Ha meghal valaki, áttelefonálnak Kunágotára akár az orvostól, akár bárkitől. Egyébként mindenben a kántornőhöz mennek, aki a harangozást is intézi, s akkor már ő szól is Kunágotára. A község vezetői is megteszik, hogy átszólnak. A rózsafüzért egyedül végzik októberben. A bokoranya kántornő, vezetésével. Az idősek minden nap kívánnák a misét.

Az új plébánost, aki Kunágotára került, s oldallagosan ellátja Dombiratos, elfogadta a falu, megszerették, de hiányolják a szoros személyes szálakat, melyek még a saját plébánosuk idejében megvoltak. (Ezt a mostani plébános „pletyka-pasztorálásnak” titulálja).

Összefoglalólag: bár a falu nagyon ragaszkodik saját paphoz, az új helyzetet elfogadták, és bár még nem hajlanak az önállóságra, minden esélyük megvan arra, hogy önálló egyház-

községi élettel és sajátságokkal rendelkező ffilává legyenek. Ebben erősen támogatja őket a mater fiatal plébánosa, akinek terve, hogy egy félállású pedagógus-hitoktatót kerít Dombiratosra, aki egyben átfogó pasztorációs jogosítványokkal ruházna fel.

A bemutatott három eset alapján három megoldási modellt ismerhettünk meg. Egyházzogi szempontból a három modell voltaképpen csak kettő: az első megtartja mindkét érintett egyházközség önálló plébánia-jellegét, a második kettő rövidebb-hosszabb távon az oldallagos ellátásba vitt egyházközségtől teljesen elveszi az önállóságot.

I. Modell: „bilokálás” (Hunya-Kondoros)

A püspök dispoziációs fogalmazása, a pap önfelfogása és pasztorális magatartása, a két egyházközség tagjainak ismerete és helyzetértékelése, a pasztoráció anyagi körülményeinek fenntartása azt mutatja, hogy az illető plébános nem egy plébánián van, hanem egyszerre kettőn, vagyis „bilokál”.

Ezt a bilokálást még tetézi (vagy éppen elő is idézi) a két egyházközség és az illető plébánosnak az egyház- ill. papképe is: minden pasztorációs cselekményt maga végez, ill. a nép minden ilyet tőle vár és fogad el.

A modell lényeges eleme még az is, hogy a konszenzus a plébános-központú egyházközségképben van meg. Ezt fogja a nagyobb trauma érni akkor, amikor ennek a modellnek révén a bilokáló pap (most 62 éves) kiesik, és az egyházközség saját plébánosa már egyszerre 3-4 vagy több helyen kell tartózkodjék, amikor azonban már lehetetlen a jelenlegi pasztorációs szintet fenntartani. A modell a bilokálással ráerősít a plébános-központú egyházközségképre és nem is engedi, hogy ott megsokszorozódjék a helyi egyházközség önállósága, az önállósághoz szükséges és abból fakadó pasztorális szereplőkkel. Pedig lenne hozzá vállalkozó és egyháziassági hordozó erő.

II. Modell: „sorvasztó filiásítás” (Kövegy-Csanádpalota)

Kövegy esetében ez a sorvasztás gyakorlatilag meg is történt, hiszen a község eddig is elég kicsiny pasztorációs igényt vonultatott fel, és civil szempontból is kihaló.

III. Modell: „fejlesztő filiásítás” (Dombiratos-Kunágota)

Dombiratosnál pedig a „mater” plébánosa a hangsúlyt a mater ellátására teszi, ugyanakkor erősen számít és dolgozik azért, hogy Dombiratoson legyen önálló élet tőle függetlenül is.

Szinte önmagától kínálkozik egy negyedik modell, amelyben megmaradhatna az oldallagos ellátásba került egyházközség önálló plébánia-jellege, de nem bilokáció által, hanem a fejlesztő filia modellje szerint, s ezzel kiépülhetnének az új laikus szerepek.

3. Plébánoshiány vagy önellátás

a. Jövőképek

Arra a kérdésre, hogy mi történik hosszútávon az „árva” egyházközséggel, a megkédezettek a következő válaszokat adták: (Először az egyházközségek tagjai, majd a különböző felelős szintek.)

Hunya

Képviselőtestületi konszenzus: „A nagyobb szabadsággal nagyobb az egyház iránti érdeklődés. Ezért mindig is papra lesz szükség. Ha másképpen nem megy, majd papfiunk (gondnok házaspár) szerez valahogyan papot. Ha ez végképpen nem megy, akkor elfogadunk egy férfit is. Azért kell mindenképpen férfi, mert az iskolából is látszik, hogy a tanítónők nem mennek semmire. A hívek igénylik az egyház szolgáltatásait, és meg is fizetnek érte. Attól nem tartunk, hogy ne tudnánk eltartani a papot.”

A plébános: „Nem az én dolgom, hanem a Gondviselésé és a püspöké az, hogy ezt a helyzetet meddig tartja fenn. Én meg vagyok elégedve. Itt nincsen paphiány, én mindkét falunak vagyok a plébánosa. Még egyszer sem volt kimaradás a liturgiában. Csend és nyugalom van a faluban, és ez a fontos. A püspökkel nagyon együttérzek, mert egyre nehezebb a meglévő papokat elhelyezni a sakktáblán. Van itt két fiú, akik hajlandóak az együttműködésre, szeretném, ha papok lennének. Egyelőre liturgikus szerepeket adok nekik: felolvasás, énekvezetés. Arra nem gondoltam, hogy civil segítőtneket neveljek ki. A falu nőit nem

is fogadna el, férfit talán igen, de leginkább mégiscsak a paphoz ragaszkodnak.”

Köveg

Dr. Lotz (az utolsó plébános): „Még az első időmben próbáltam laikus segítőt alkalmanként felkérni. Egy alkalommal szándékosan októberben mentem hétfőtől péntekig szabadságra. Kértem a népet, hogy a rózsefüzért végezzék egyedül. Egyetlen egyszer sem jöttek össze. Az egyik képviselő próbálkozott ugyan, de igen alacsony termete és 'napóleoni magatartása' miatt semmibe sem vették.”

Háry atya, a mater plébánosa: „Kísérleteztem azzal, hogy az egyházi adót egy civil asszony szedje be. De csak egyharmad annyit tudott begyűjteni, mint én. Jó lenne világi hitoktató családokkal betölteni a plébániákat, akik átvennék a pap szerepét, csak hiányzik a képzettségük és a lelkeségük. Egyébként más egyházi területeken is a civilekkel az a baj, hogy csak pénzért hajlandók dolgozni, ott pedig már valami nincs rendjén... Elméletileg a laicizált papokat be lehetne állítani, a hívek el is fogadnák őket, de Róma és a püspök, meg a többi pap is ellene van. Pedig ezek kész szakemberek. A népnek nem számít az, hogy pap-e az illető, csak az, hogy legyen megbízatása. Csak nőt fogadnak el nehezen az oltár körül.”

Gondnok felesége: „A pap imádkoztat bennünket, hogy legyenek papok, meg mert ő is már nyugdíjban van, és nem győzi a szaladgálást... De nincsen pap, mert nem lehet nősülni, még házvezetőnőt sem tartani, mondta a tv-ben a pápa⁴. Most volt sok keresztelés, meg a félelem is csökken, lehet, hogy ezekből a fiatalokból lesz valaki pap... A plébános emlegette, hogy egy nő jönne ide a plébániára, mozgatni a dolgokat. Kell is valaki...”

Dombiratos

Az egyháztanács elnöke: „az egyház továbbra is fönáll, csak ugye a szomszéd községből körülményes átjárni.” *A falu orvosa*: „Most kellene pedig rákapcsolni, mert most lehetőség van arra, amire eddig nem volt. A negyven év sokat radírozott, túl nagy a kiesés. Én már nem is tudnám tanítani a hittant, sem a munka

4 A nyilvánvalóan téves kijelentés az egyházi személyek ismeretének teljes hiányára utal.

mellett, sem azért, mert nekem is vannak problémáim, amik válaszokra szorulnak.”

Képviselek: „Reményünk van arra, hogy csak lesz valahonnan pap. Arra nem kerülhet sor, hogy még több község kerüljön egy papra. Az is igaz, hogy sekrestyést külön nem tud megfizetni a falu. Ez a nép kiérdemelte és megérdemli, hogy legyen papja. A püspököt újra kérni fogjuk, hogy küldjön papot. A falu elfogadna egy civilt, csak ne kelljen eltartani. Ha az állam, vagy a püspökség tartaná el, akkor esetleg lehetne róla szó. Nem az tehát a probléma, hogy civil lenne, hanem az, hogy miből él meg. A temetést csak pappal tudjuk elképzelni. Mindenképpen csak papra kell szert tenni. Az a rendszer tragédiája lenne, hogy civillel kellene beérni. Visszavetné a falut. Ha félmegoldás maradna (az oldallagos ellátás), s ezt kiegészítené egy helybéli civil ember.... De hetente ennyi mise mindenképpen kell. Pap nélkül tekintély sincsen, az iskolában is jobb, ha pap tanítja a hittant. Még a tanárok sem fogadnák el, ha csak úgy egy civil tanítana. Az csak nagy gúny tárgya lenne a faluban.

Talán a rendszerváltás folytán lesznek olyanok egyre többen, akik papi hivatást választanak, és akkor mindjárt másképpen nézne ki a helyzet. A szorosabb pappal való kapcsolatot hiányolják az emberek. A házszenelésekkor sem lehet estéket tölteni egy-egy családnál. A pap személyes kapcsolattartása tartja össze és fenn az egyházközséget.”

A mater plébánosa: „A dombiratosi kántornőnél jobb kaliberű embert fogok kinevelni, aki hitoktat, anyakönyvet vezet és áldoztat is. Ennek az a módja, ha lesz olyan tanítónő — a faluban ui. hiány van belőle —, aki eljön és mindezekre képes. Van is kiszemelt személy erre.” A jövő egyedül ez lehet: helybéli személy, teljes joggal felruházva és kinevezve, akit azonban nem az egyházközség tartana el, hanem lenne polgári foglalkozása. Az egyházközség egy félállásos fizetésekiegészítést tudna adni neki. A központibb helyen lévő pap pedig valóban pap lehetne, és nem enné meg az egész idejét és energiáját a hitoktatás és a liturgikus funkciók ellátása. Ehhez még az kellene, hogy a plébániát rendbe kell hoznom és lakhatóvá tennem, ami az illető pedagógusnak szolgálati lakása is lehetne majd, ami ma nagy csábítóerő.

Már eddig is sok ténykedést, amit az elődöm még maga végzett (pl. szentsírállítás) rábíztam a falura. A képviselőtestület mindenre felhatalmaztam. 12 tag van, negyedévenként gyűlünk össze. Az összes anyagi és szervezési ténykedést ők végzik el. Még bátortalanok, de fejlődnek.

b. „Fogáskeresés”

Egyházközség-tudat

Az egyházközségek tagjai a helybéli papokkal szinte teljes alárendeltségi viszonyban vannak. Azt sem befolyásolhatják, hogy ki jöjjön, azt sem, hogy aki van maradjon vagy menjen. Sőt a plébánoshiány fenyegetésének ismeretével csak növekszik ez az alárendeltségi tudat. Minthogy nincsenek meg az alulról felfelé irányuló információ útjai, a hívek „konszpriative” kísérleteznek: pl. Hunyán a pap-fiú révén.

Az egyházközségek igénylik a papot, bár nem mindegy nekik, hogy milyen. Ha van saját papjuk vagy akár csak felében-harmadában osztoznak egy papon, azt a helyzetet el tudják fogadni. A teljes plébánoshiányt, ami a vasárnapi szentmisére korlátozódó papi jelenléttől kezdődik számukra, már nem tudják beilleszteni vallási életükbe, ettől riadnak, reményeik ennek elkerülésére vonatkoznak.

A plébánoshiányt úgy próbálják elhárítani, hogy a püspöktől papot kérnek. A papszerzésben megmutatkozó szerepmóddel olyan, mint a jobbágy és a király modellje. A jobbágynek nincsenek jogai, csak igényei. A király pedig ha tudja-akarja kielégíti a jobbágyok igényeit, ha nem, nem. Az elsődlegesen meghatározó elem a püspök birtokosi viszonya a papokra vonatkozóan. Ez a szóhasználatban határozottan nyomon követhető: „adjon, küldjön papot”, „nem tudok papot adni”, „papjaim”. Ezzel a birtokviszonnyal szemben az egyházközségek teljesen kiszolgáltatottak. Hivatkozhatnak ugyan erényeikre, képességeikre, a „papgazdálkodásban” csak érintettként, szenvedő alanyként vehetnek részt.

A plébánoshiány egyéb elhárítási módjairól az egyházközségek tagjai nem vagy csak alig sejtenek valamit. A laikusok beállítására vonatkozóan még az iskolai hitoktatásban is papot igényelnek.

Ahol az egyházközség tagjai aktívabbak és mélyebb vallási gyökerekkel rendelkeznek, ott a plébánoshiány következtében kialakulnak ugyan szerepek, de ezek csak az eddigi, plébános-centrikus helyzet helyreállítására irányulnak. „Az egyház mi vagyunk” gondolatnak nem találtam nyomát az egyházközségekben, a hívők jogairól nem is beszélve. A plébános helyettesítését elsősorban férfivel, másodsorban laicizált pappal és csak legvégsősorban, ha egyáltalán, nővel képesek elfogadni.

Az érintett plébánosok helyzetértékelése

A plébánosok a paphiányt részben fatálisnak tartják. Másik részben azonban körülményeket okolnak. A körülmények egyik része az előző rendszer egyházellenessége, a másik része pedig az egyház papjelöltekkel szemben állított feltételei (cölibátus, erős engedelmességi függőség).

Nincs birtokukban olyan elképzelés, amely átfogóan és a rendszer szintjén oldaná meg a plébánoshiány gondját. A jövőhöz fűződő reményükben két elem keveredik: a Gondviselésbe vett hit és a rendszerváltozás hozta körülmények javulása. Tárgyi ismeretekkel alig rendelkeznek. A plébánoshiány az érintetteknek saját sorsa, a nem érintetteknek pedig globális érzés. A plébánoshiány kezelésében csak az érintettek érdekeltek, a döntéshozási folyamatba csak esetlegesen kapcsolódhatnak bele. „Papgazdálkodásra” vonatkozó ötleteik nem vívnak ki érdemi tárgyalásokat, még akkor sem, ha megvalósításra találnak.

A „laikusok beállítása”, mint a „leghaladóbb nézet” a plébánosok többségben szinte tartalmatlan: jelszószerűen él. A kisebbség kísérletezik, de ebben kizárólag saját tapasztalataira van utalva. A laikusokkal kapcsolatban az elvárások olykor nagyobbak, mint az oltártestvérekkel szembeniek (pl. lelkeség, ingenység). A civilek hitoktatási, pasztorációs és gazdasági szerepe között nem tesznek különbséget.

A plébánoshiánnyal és általában a pasztorációs tevékenységükkel kapcsolatosan is mintha ki lennének szolgáltatva a híveknek is és a püspöknek is. Úgy tűnik, hogy minden kezdeményezésük csupán kísérlet, semmit nem lehet sem saját tapasztalat, sem általánosabb közvetített tapasztalat alapján céltudatosan és biztonsággal művelni.

Az esetleg beállítandó laikusokról kétfajta elképzeléssel találkoztam: küldje ugyanúgy a püspök, kiképzetten és felkészítetten, ellátásához szükséges anyagi forrásokkal ill. támogatással vagy helybéliekből kinevelni, helyben beállítani és a püspök által megkívánt kritériumokkal szabadon, a helyi igények és a helybéli plébános saját belátása szerint bánni.

A helyi teológusok nézetei

A Hittudományi Főiskola két pasztorálissal foglalkozó tanárának (Dr. Sávoy János és Dr. Teleki Béla SJ) egybehangzó véleménye az, hogy a plébánoshiány tényével koncepciózusan kell foglalkozni. A plébánoshiány nem fatális dolog és nem csak a korábbi, egyházellenes rendszer következménye, hanem maga az egyház is növeli a paphiányt: magatartásával és ahogyan a meglévő papokkal gazdálkodik. A laikusok beállítása előtt még fontosabb lenne a kipróbált és rátermett családos férfiak (viri probati) fölszentelése. A papképzésben hangsúlyt helyeznek arra, hogy a jelöltek legyenek tisztában az egyházmegyében és az országban is meglévő erős paphiány tényével és vonatkozásaival. Megpróbálnak gondolati elemeket adni a paphiány személyes elviseléséhez, megértéséhez és kezeléséhez. Ebben a központi elképzelés az önhordó egyházközség mint ideális állapot. Ennek magját az egyre tágabb pasztorációs illetékességgel is fölruházott képviselőtestület adhatja. Az öntudatra ébresztés és a funkcióosztás a két oszlop, melyen ez az ideális állapot nyugszik. Eközben a papot egyre jobban a szentségi ill. az ilyen önhordó egyházközségek felállítására vonatkozó szerepre szánják.

Az egyházmegye diakónusa

Ezt a szemléletet osztja az egyházmegye egyik szentelés előtt álló diakónusa is. Kiegészíti azzal a feltétellel, hogy a pap nem lehet a központi irányítás és a szerephalmozás híve, hanem ki kell adnia a kezéből mindazt, amit csak lehet. Funkciótlan hívek nem válnak sohasem felnőtté. Hangsúlyozza még a papok lelkeségi összetartását is (a focolare mozgalom tapasztalataival).

Az egyházmegye püspöke

Plébániai alapeszménye a „menedzser-plébános”, aki minden rábízott egyházközségben felneveli azokat a képviselőtestületi ta-

gokat, akik a maguk civil és egyházi területén önállóan végzik a munkát — miközben a plébános a kezdeményező és ellenőrző funkciót gyakorol. Ehhez valamilyen, akár minimális rendszerességgel is, de az egyházközségei területén kell tartózkodnia. Ez a modell jelenleg még álom, egy generáció biztosan kell hozzá, hogy megközelíthesse a valóságot. Ezért kell szerinte a „polilokációt” szorgalmazni, bízva abban, hogy az így több egyházközségben egyszerre dolgozó plébános kénytelen lesz aktív segítőtársakat gyűjteni maga köré. Bár ma nem sok olyan pap van az egyházmegyében, aki erre képes és hajlandó, mégis ebbe az irányba kell fejleszteni.

A paphiány számtalan közismert oka közül kiemeli az elmúlt negyven év ártalmait: „nem lehetett keresztény szellemben ifjúságot nevelni, családpasztorációt végezni. Előregedett a papság és a vasárnapi templombajárók közössége. Alapvetően tehát ennek a helyzetnek kell megváltoznia, ami majd a papság iránti érdeklődést is átalakíthatja. Távolatlag a plébánoshiányt csak úgy lehet kezelni, ha egyrészt minden meglévő papot ott alkalmazunk, ahol a legtöbbet teheti, másrészt fellendítjük a pasztorációs tevékenység egészét, különösen hangsúlyozva az ifjúsági munkát. Nem szabad szemérmeskedni, meg kell szólítani a fiatalokat, hogy ők önmaguknak is ezáltal föltegyék a kérdést, nem hívja-e őket az Úr a szolgálatba.”

Ugyanakkor minden támogatást meg kell adni a ma működő papságnak: „az espereseken keresztül, személyes látogatásaikkal és a papok közösségeinek szorgalmazásával erősítem és támogatom őket.”

„A laikusok beállításának szükségességét nem csak és nem elsősorban a paphiány indokolja. Beállításuknak nagy nehézsége az, hogy az egyházmegye nem tudja őket megfizetni. A tisztelt díjasok és gratis dolgozók pedig azért vannak nagyon kevesen, mert az embereknek általában nincsen szabadidejük arra, hogy azt az egyházépítésre szenteljék. Ezért hiába lenne előnyösebb és önállóságot szorgalmazóbb a nem-alkalmazott segítőkre építeni, a körülmények ezt nem teszik lehetővé.”

b. Ajánlások

Amint a beszámoló elején jeleztem, a plébánoshiány esettanulmány szintű vizsgálása nem arra való, hogy minden esetre vonat-

kozó biztos receptet írjunk fel, hanem arra, hogy e súlyos gond egyházközségekre gyakorolt hatását elemezve a megoldás keresését ösztönözzük. Befejezésésképpen néhány következtetést fogalmazok meg.

Fatalizmus helyett bibliás hit

Az elemzett esetek minden szereplője, szinte kivétel nélkül, úgy tekint a plébánoshiányra, mint sorscsapásra, amellyel szemben tehetetlen. A plébánoshiányra megoldás csak akkor található, ha minden szereplő hitét a Biblia szolidáris Istenébe veti, és elutasítja ezt a fatalizmust.

Hivatkozás helyett feldolgozás

A vizsgálat kimutatta, hogy a paphiány ill. plébánoshiány tényére a papság és az egyházmegye vezetősége gyakran hivatkozik, általában a jelenlegi vallás-erkölcsi, egyházmegyei helyzet magyarázataként. Bármilyen megoldás csak akkor születhet azonban, ha a plébánoshiány tényét és következményeit szakszerűen és átfogóan az egyházmegye illetékesei megvizsgálják, és feldolgozására stratégiát dolgoznak ki.

A papcentrikusság előnye

Az általános meggyőződéssel szemben, ti. hogy a papcentrikusság hátráltatja a laikus plébániavezetők hatékonyságát, a vizsgálat eredményei arra engednek következtetni, hogy azokban az egyházközségekben, ahol erős a népi vallásosság és a papközpontság, az „utolsó saját plébánosnak” nagy lehetősége van, hogy az egyházközséget önhordóvá és önellátóvá alakítsa.

A lelkipásztori egyházszakadás feloldása

Amíg az egyházközségek nem rendelkezhetnek papjukkal, amíg a püspök papjainak „birtokosa és parancsnoka”, addig az egyházközségek passzivitásra vannak ítéltetve, addig az autonóm, önellátó egyházközséghez szükséges szerepeket ez a helyzet szükségképpen elnyomja, vagy jelentkezni sem engedi. A pasztorális terv szerves részét kell képezze az új egyházközségi szerezposztás kimunkálása és a szükséges jogosítványok megadása.

ANTAL JÓZSEF

1940-ben született, 1963-ban szentelték pappá. 1972-óta templomigazgató Makón. Alábbi leveleit 1992. tavaszán írta és az egyház nyílt belső párbeszédének elősegítése céljából adta át szerkesztőségünknek.

Nyílt beszéd a zsinat elé**Püspök és papjai**

A körlevél felszólítására írom le gondolataimat. Tehát nem a magam jószántából, úgy ugyanis meg sem szólalnék. Éspedig azért nem, mert tapasztalataim alapján az a meggyőződésem, hogy a jelenlegi magyar egyházban a papság nincs olyan helyzetben, hogy atyjaként vagy testvéreként szólíthassa meg a püspökét. Míg a régebbi egyházi jog nyújtott némi védelmet a papságnak, az újabb teljesen kiszolgáltatja a püspöknek, aki aztán különféle aszketikus szempontok és a saját, esetleg vitatható lelkeségi irányzata szerint, gyakorlatilag rabszolgaként bánhat a papjaival. Mindenekelőtt tehát ezt a viszonyt kellene tisztázni, hogy egyáltalán létrejöhessen a párbeszéd püspök és papjai között.

Külön szeretném kiemelni, hogy nincs rendezve a papság fizetésének és szabadságának ügye. A fizetés tekintetében a püspök teljesen saját döntése alapján, személyes kegyként ad (vagy nem ad) bizonyos összeget papjainak. Vagy talán nem így történt a múlt évben? Végleges és fix rendezés helyett kommentár nélkül kaptunk — már aki — egy bizonyos összegű fizetésekiegészítést, egy összegben, év végén visszamenőleg. Azóta semmi biztosat nem tudunk arról, mire és mikor számíthatunk. Rákérdezni sem nagyon érdemes a dologra, mert ha a helyi pénzkeret szűkösebb, a válasz az lesz, hogy ahol a pap jól dolgozik, ott pénznek is lennie kell.

Magára a papra bízni, hogy szervezze meg a szabadságát, szerezzen helyettest, még akkor is cinikusnak hat, ha úgy van a dolog megfogalmazva, hogy ez az esperesi kerületen belül történjék meg, közös megbeszélés alapján. Így még a hétfőtől szombatig való „szabadság” sem oldható meg rendesen. Azzal pedig, hogy a pap 24 órán túli távollét esetén minden alkalommal külön folyamodjon engedélyért, olyan röghözkötöttséget eredményez, ami az amúgy is megalázott papságot még megalázóbb helyzetbe hozza. Nem is beszélve arról, hogy magát a tágabb értelemben vett munkát, pl. a tudományos vagy egyházművészeti tevékenységet is gátolja. Ezért vagyok pl. képtelen kapcsolatot tartani egyházzenei területen a szakmámbeliekkel stb. Arról most nem is szólva, hogy a betegségei miatt az ember amúgy is röghözkötötté válik.

A magyar papságot a zsinat után más módon kellene a püspököknek kezelniük, mint ahogyan azt teszik. Az engedelmesség megkövetelésének szinte rögeszmés hangsúlyozásán kívül jóformán semminek; sőt koszos kölköknek, dilettánsoknak, hitoktatni és egyéb papi munkát végezni nem tudóknak vagy mindezt rosszul végzőknek tekintenek bennünket. A pártállam idején az Állami Egyházügyi Hivatalra fogtuk, hogy a papi színódusok ill. szenátusok (EPSz) nem működnek. Mikor ez a nyomás megszűnt, kiderült, hogy nem működnek azok így sem. Őszintén csodálkozom, hogy ezek után egyáltalán megkérdeznek bennünket. Jelenlegi püspökünk szolgálatának megkezdése után egy darabig szinte kényszerítve voltunk, hogy ha az aulában járunk, fölmenjünk hozzá. Az ember szinte már attól félt, hogy a szó szoros értelmében a terhére lesz. Ez a gondunk hamar megszűnt, már nem áll fenn a kezdeti gyakorlat.

Magam is tapasztaltam, hogy a különféle szempontú, igazi és hamis „testvérek” adatszolgáltatása volt a főpásztori óhaj háttere, nem pedig a pappal való atyai-testvéri beszélgetés. (Még a szóhasználatnál is zavarba jön az ember, hogy a zsinat után hogyan is mondja: az atyai anakronisztikusnak, a testvéri bizalmaskodónak tűnik.) Magam is voltam elég súlyos állapotban a kórházban, s meg kel-

lett tapasztalnom, mennyire érdekli a püspököt az állapotom. Udvardy József 1979-ben, az első szívinfarktusom idején személyesen keresett fel, nem pedig közvetve érdeklődött hogylétem felől.

A világi hívek aktivizálásnak ügye gyakorlatilag úgy néz ki, hogy a papság kordában tartásának eszközeként mozgósítják őket: ha akár külön-külön, akár, mondjuk, egy közös ívet aláírva vádaskodnak, vagy akár csak megjegyzést tesznek, máris mint a „közösségi véleményt” kifejező állásfoglalást kezelik fentről, amit mondanak. A pap ilyen módon sokkal rosszabb helyzetben van, mint egy egyszerű hívő. Valóban isteni alapítású és nem emberi erők által fennmaradó a mi egyházunk, hogy ilyen adminisztráció mellett még egyáltalán létezik.

A fentebb vázoltak mellett még sok egyéb gondolat és ötlet is van, amiről érdemes volna párbeszédet folytatni, de amíg az említett alapvető problémák meg nem oldódnak, ezek főlemlítését is fölöslegesnek tartom. Természetesen a magam e sorokban megfogalmazott „felszólalása” mellé oda fogom tenni a többszöri hirdetés útján megkért hívek és a kápolnatanácsban szereplők esetleges saját javaslatait is, ha egyáltalán lesznek ilyenek. Általában ugyanis értetlenség fogad: Mire kíváncsi a püspök? Mit kíván tőlünk? Megszokták a hívek, hogy nálunk mindig az történik, amit a püspök jónak lát, vagy durvábban fogalmazva: Minek játsszunk demokráciát, amikor nálunk inkább a monarchiára emlékeztet minden?

Egyszóval: ha emberi tekintettől függetlenül, tárgyilagosan és valóban indulat nélkül akarom feltárni a papság közös, de talán így kimondani nem mindenki által mert gondjait, akkor egy sok tekintetben megjavításra szoruló egyház képe bontakozik ki, és mondjuk ki szépítés nélkül: katasztrofális a papság és a püspök viszonyának, lelki közösségének a helyzete. Magam szinte emberfeletti erőfeszítéseket tettem már, hogy kifelé ne azonosuljak az e tekintetben nagyon is püspök-ellenesen megnyilatkozó kollégákkal, ugyanakkor megtartsam a három lépés távolságot a rajongóan megnyilatkozó hívekkel szemben is, de sokszor nem vagyok képes teljesen következetes lenni e

tekintetben anélkül hogy ne vétkeznék a szeretet ellen. Most e sorok írásakor viszont nem kell mindezekre tekintettel lennem. Úgy írok tehát, ahogyan valóban látom a dolgokat. (Természetesen nem tartom magam tévedhetetlennek.) Még akkor is, ha emiatt utolér a „hatalmasok bosszúja”, hogy a nagy drámaíró, Shakespeare-t idézzem.

A fentebb vázoltakhoz, az igazság kedvéért, még azt azért hozzá kell tennem: Éppen abban látom a dolog tragikumát, hogy biztos vagyok benne, hogy a püspök lelki ember, aki a legjobbat akarja, s amikor intézkedik, minden bizonnyal úgy véli, szolgálatot tesz Istennek. Továbbá: kérdés, mit tud e tekintetben tisztázni egy egyházmegyei zsinat, mikor ez az egész probléma általánosabb jellegű, és ha nem is az egész világegyház, de mindenképpen a magyar egyház gondja.

A papi életforma

Fölszentelésem óta, tehát már lassan három évtizede, nyomja a lelkemet az a kezdeti idealizmusom után nem sokkal jelentkező, kiábrándító tapasztalat, hogy a cölibátusra kényszerült latin papság nem kapja meg az ehhez az életformához szükséges védő támogatást az egyházi vezetéstől. Egész pontosan arra gondolok, hogy hiányzik a ténylegesen együttélő papi közösség, ami ugyan a régi plébános-káplán viszonyban nem volt igazán annak nevezhető, mégis jelentett valamit. A fiatal pap még könnyen túlteszi magát azon, hogy nincs háztartása, maga főz, mos és takarít, de a korosodó és beteg pap már elég kilátástalan helyzetbe kerülhet. Fecsegés lenne most a részletekbe bocsátkoznom, és negatív példákat sorolnom azzal kapcsolatban, hogy hogyan kerülhet a pap a testiség kísértése nélkül is egy nő hálójába. Ez a gond nyilván eléggé ismert. Még a boldogult Íjjas püspök úr idejében néhányan kértek, tegyen velünk kísérletet: öten vállaltuk volna a közös, kvázi-szerzetesi életet: egy háztartásban, központi helyen, hozzánk csatolt körzetben, munkamegosztással... Ő egyetértett, de az ÁEH miatt ez mégsem valósulhatott meg. Ő annak is jelét adta, hogy valóban közösségben akar lenni a papjaival: kezdtünk hetenként járni hozzá, akkori dok-

torandusok, héber nyelvet tanulni, de ez a szép dolog is, az említett okból abbamaradt. (Ebben résztvett, többek között, Katona István is, a mostani váci segédpüspök. Ő a megmondhatója, hogy igazat beszélek.)

Amikor fentebb a kényszer szót említettem a cölibátussal kapcsolatban, természetesen nem jogi értelemben gondoltam, hanem úgy, hogy a papságra belső elhivatottságot érző pap karizmatikusnak is nevezhető megszólítottóságát egy objektív kontrollnak alávetve, a püspöki akcepció árukapcsolásával találja magát szemben, s ha követni akarja a belső hangot, e külső kontroll miatt kényszerül a vállalásra. Olvastam erről a dologról az augsburgi (ágostai) hivallás függelékében Melanchton lassan immár fél évezredes kritikáját, s megvallom, eltekintve attól a konklúziójától, hogy emiatt el kell szakadni az egyháztól (mármint a rómainál), sok tekintetben ma is helytállónak érzem. A mi, zsinat alatt felszentelt nemzedékünk, különösen egyedülálló módon éli meg ezt a problémát. Tudom, hogy ez egyetemes kérdés, nem egy helyi zsinaté. Nem is a cölibátus törvényének megszüntetéséről szólok, hanem a megfelelő védettséget hiányolom. Ha ennek híján a pap méltatlan helyzetbe jut, az egyházi jog könnyen szankciónál, holott előzőleg nem szabja meg ugyanilyen következetességgel a védelem kötelezettségét. Javasolnám tehát — a kezdő vagy az ezt önként vállalni tudó papság számára a közös, kvázi szerzetesi életformát, vagy pedig javasolom megfelelő szinten a cölibátus feloldásának sürgetését.

Az előző témához kapcsolva, igazán nem cinizmusból, csak a teljesség kedvéért említem meg, hogy püspökünknek nem sokkal felszentelése előtt már üzentem erről a problémáról. Többek közt azt is, hogy karolja fel a kilépett és még nem laicizált paptestvérek ügyét. Úgy értesültem, ezt akkor püspök atyánk meg is tette. Ezt hallva tettem azt a megjegyzést: úgy látszik, először aposztatálni kell, hogy az emberre odafigyeljenek és szeressék.

Akárhogy is próbálom a papság esetleg zsinat előtt megtárgyalható problémáinak összefoglalásakor elkerülni, hogy állandóan a püspökök személyét is kritizáljam, nem tudom megtenni, s ennek valószínűleg az az oka,

hogy a téma nem is választható szét. Pedig hozzászólásomnak ezt a második részét azzal akartam kezdeni, hogy „eddig a püspök és papjai közti kapcsolat szempontjából szóltam hozzá, most pedig a papság sajátos gondjait, egymás közti és a hívek felé való kapcsolatát szeretném sorra venni, végül azt a viszonylatot, ami a papot a kívülállók felé kötelezi”.

A fentebb mondottakból tehát arra a következtetésre kell jutnom, hogy az egyházmegye belső, lelki és külső, lelkipásztori életének megújítása azon múlik, sikerül-e igazi krisztusi közösséget létesíteni a püspök és a köré gyülekező papság között. Mert jelenleg nincs köztünk igazi lelki közösség!

Ehhez logikusan kapcsolódik a lelki napok ügye. A rekollekcióké. Ebben a formában nem szabadna ezeket tovább fenntartani. Javasolom, hogy tanuljunk a protestánsoktól, és a rekollekció legyen igazi csendes nap, egész napot átfogó lelki töltekezés: elmélkedéssel, közös zsolozsmával és más ájtatosságokkal, lelki beszélgetéssel, baráti találkozóval, püspök és papjai közt és a papokkal egymás közt. Legyen benne tanulmány is, de az csak másodsorban. Hogy ezt technikailag hogyan lehet megvalósítani, arra is vannak ötleteim. Csak szervezés kérdése az egész. Persze ne legyen benne kártyaparti és más, egyébként tisztes, de fölösleges szórakozás, viszont legyen közös étkezés (szolidan), szóval egy olyan nap, amilyen minden nap lehetne egy együttélő papi közösségben.

Evangéliumi kapcsolatok

Néhány észrevétel a gyakorlatban megvalósuló egyházi struktúráinkkal kapcsolatban, amelyet ebben a formában sok tekintetben megreformálandónak, illetve az evangéliumhoz hozzáigazítandónak gondolok.

Néhány napos betegségem alatt, konkrét helyzetek megoldása közben, igyekeztem mindent mérlegelve biztosítani a rám bízott közösség lelkiéletének zökkenés-mentességét. Az Isten színe előtt felelősséggel hozott döntés, sőt — nem akarok szubjektív lenni, de megemlítem — belső elrendeződésemet segítő és létrehozó gyónás után ismét

volt egy olyan jellegű megtapasztalásom, amely már nem első papi életemben: Az egyházi felsőbbbségnek egyszerűen lehetetlen a kedvében járni. Sokszor a világi hatalmi struktúrák szerint cselekszenek. Nem gondolok súlyos vagy durva gesztusokra, de a finom részletekre is odafigyelni tudó pap — vagy bárki — nagyon különös, és talán teológiailag alaposabban elemzésre szoruló momentumokat vesz észre. Távol áll tőlem, hogy pl. döntéseink és tetteink dicséretét várjam. Nem erről beszélek. Azt sem akarom mondani, hogy az „episzkoposz” ősegyháztól örökölt feladatai közé nem tartozik a *correctio paterna/fraterna*. Itt egy mélylélektanilag vizsgálásra méltó jelenséggel állunk szemben, amelynek a teljes kielemezése bizonyos respektus és a legegyszerűbb értelemben vett szeretet miatt nehéz. Éspedig azért, mert óhatatlanul azt eredményezheti magában az egyházi felettesben, hogy a szóvá tevő beosztott vagy lázadó, vagy szerepcserés tévedésben van, és éppen az említett hatalmi felfogás miatt meg sem fordul a fejében — mármint a vezetőnek —, hogy egyszerű tényfeltárásról, meglátás-közlésről, Uram bocsá': talán segítő szándékú, és magát a vezetést evangéliumibbá tenni akaró segítő szándékról van szó.

Papi életünk és mivoltunk lényege a Krisztussal együtt vállalt áldozatiság. A főntebb vázoltak meglepő módon éppen ezt támasztják alá: az egyházban lévő fojtogató — ezt szó szerint értem, mert én pl. egy-egy ilyen megtapasztalás után szinte nem kapok levegőt — tehát ismétlem: fojtogató légkör rendkívül megnehezíti a papi életet és tevékenységet. Szinte logikusan következik a hasonló élmények és megtapasztalások nyomán, hogy egy pap lebénul, és egyszerűen nem cselekszik, ami alatt nem azt értem, hogy nem végzi a kötelességét, hanem azt, hogy nem az egyházi jogot saját lelkiismereti felelősséggel értelmezve fogja meghozni konkrét döntéseit, s nem fogja megbeszélni püspökével még azt sem, aminek megbeszélését az ügy (Isten országa) érdekében fontosnak tartaná. Azt alapvető lelki és szellemi beállítottságomnál fogva meg sem említem, hogy valamit kifejezetten a püspök háta mögött kívánna tenni, holott éppen az a tragikus, hogy

a püspökök általában ezt eleve feltételezik. Mélylélektani elemzést kívánna, vajon e mögött nem éppen a lelkiismeretük rendezetlensége rejlik-e? (Aminek még e formában történt kimondását is, gondolom, hallatlan felháborodással nyugtázhadják.)

Nem kívánok állandóan ismétlésekbe bocsátkozni és önigazolás látszatát kelteni, de ismételten kijelentem, hogy konkrét megtapasztalásaim mögött ott vannak más egyházmegyéből való paptestvéreim benyomásai is.

Hogyan lehetne tehát a jelenlegi (helyi!) egyházból valóban „édes otthont” csinálni? Ami persze nem problémátlanúságot jelent, csak valami olyan bensőségesség megvalósulását, amely a helyi egyházat valóban jellé és eszközzé tenné a kívülállók számára is? Létre kell hozni azt a mélységesen evangéliumi, minden félelemtől mentes, teljesen Krisztusra figyelő és egymást öbenne szerető, a függőséget nem a világi hatalom módjára megkívánó, elváró és gyakorló lelki közösséget, amely belülről épül, a püspök köré egy szívvel-lélekkel felzárkózó papsághoz kapcsolódó, testvéri hívő közösségként. Ahol a püspök tanít, de nem kioktat; ha kell, fegyelmez, de nem megaláz; kereszttel és bér-mál, vagyis befogad, de a valóban egyetemes egyházba, nem egy irányzat tagjai közé; gyógyít és örömmel szentel magának áldozó-papokat, akikkel egy kollégiumot akar és tud is alkotni, s akikről nem egy rossz spirituális folyton egrecírozható hangjának fensőbbbségességével nyilatkozik, hanem s z e r e t i őket, mint Krisztusban munkatársait, s akikkel egy kollégiumot alkotva jeleníti meg a világban, aminek az leginkább híjával van.

Amíg ilyen nem lesz egyházunkban a hivatali struktúra, amíg ezt a felfogást nem teszik magukévá püspökök és papok, szerzetesek és világ hívek, addig egy készülő egyházmegyei zsinattól várhatók esetleg látványos gesztusok és az egyház által már a századfordulón elmarasztalt amerikanizmus hamis prakticitására jellemző megnyilvánulások, de nem beszélhetünk igazi megújulásról a szónak a II. vatikáni zsinat óta már szinte közhelyszerűen folyton ismételt értelmében.

Sem bibliai, sem hagyomány alapon, sem az egyházi jogból nem lehet igazolni, hogy a püspököknek legfontosabb dolguk lenne a nem is tudom minek nevezhető „kifelé nyüzsgés”, mondjuk talán így: az egyházpolitikai és társadalmi ténykedés. Bár kétségtelen, hogy ez is feladatuk. Sőt igazából az ő feladatuk. És az igazat megvallva még mindig jobb, ha ilyesmi tartja őket távol magától a belső funkciók gyakorlásától, mint pl. az ami a reneszánszkorokat: a lovagi háborúskodás vagy a vadászat.

Távol áll tőlem az a szándék, hogy ízetlen szellemeskedéssel akarjam fűszerezni mondandómat. Amit a már elküldött néhány és a most csatolt oldalakon elküldtem, egyértelműen építő szándékkal tettem. Szeretném, ha megszűnne egyházmegyénkben (is) a mérgezett és fojtogató légkör, a rossz közérzet és az elfojtott indulatok sokszor jus murmurandinak nevezett megnyilvánulása. Krisztus egyházában nincs jus murmurandi, hanem van kötelesség a kontesztációra (jus contestandi) és a korrepcióra, annak szentpáli értelmében. Ezt nemcsak vallom, de jelen sorokkal is gyakorolni kívántam. Isten a megmondhatója, akire hivatkozom, hogy lelkiismeretem szerint szóltam.

Ismerem Krisztus szavait: „Ha mindent megtettetek, amit mondtam nektek, mondjátok, hogy haszontalan szolgák vagyunk, nem tettünk mást, mint ami a kötelességünk”. Én tudom, hogy egy-egy püspöki elégedetlenség mögött ez is meghúzódhat, és eleve nem csak a hatalmi struktúra, a hatalomfitogtató fensőbbtség éreztetése. Tehát ne érjen az a vád, hogy egysíkú az, amit leírtam. Nem hiszem azonban, hogy meglátásaim minden tekintetben tévesek lennének.

Hogy minden félreértést elkerüljek: nem azért hozom ezeket elő, mintha nem volnék tudatában, hogy ezekkel a keserűségekkel és nehézségekkel megterhelve is lehet értékes papi életet élni. Nagyon is tudom, hogy „sacerdos et victima” vagyunk. Ezért, mint említettem is, eleve nem is akartam semmit sem szólni, hiszen talán úgyis hiábavaló. Éspedig nem a püspök vagy más egyházi vezető hivatalok (esperes, vagy más felettesek) miatt, hanem a dolog misztikum-jellege következtében. Ám ha a püspök arra szólít,

hogy zsinatot akar tartani, és ehhez kér javaslatokat, akkor talán összeegyeztethető a javító szándék azzal a továbbra is érvényes tétellel, hogy a papi élet alapvetően áldozati élet. Ezt a néhány oldalt azonban már most elküldöm. Nem akarom magamat kitenni annak a kísértésnek, hogy amit elsőre, belső indításból fontosnak és elmondandónak éreztem, azt okoskodó szempontok miatt megmásítam vagy el sem küldjem. Én erősen hiszem, hogy püspökünk valóban úgy fogja venni a szavaimat, ahogyan én szántam, és nem fogja azt hinni, hogy akár személyében, akár hivatalában meg akarnám őt ezzel támadni. Hiszen e néhány oldalt nem mutogattam, hanem csak leírtam és most postázom.

Végezetül: fölszentelésem óta szeretném magamat otthon érezni az egyházban, s noha tudom, hogy valóban az otthonom, a szubjektív megélésben mindig mostohának érzem magam benne, a fent kifejtett okok miatt.

Hamarosan kapható Kamarás István
két legújabb könyve!

Egyházépítők

Portrék a magyar egyház kiemelkedő
kortársairól.

Júdások vagy Péterek?

Nős papokkal készült interjúsorozat.

A két könyv egymást kiegészítve, egymásra
épülve vezet be magyar egyházunk gondjaiba és
gazdagságába.

Megrendelhető az **Egyházforum** címen:
1158 Budapest, Thököly út 74. (Tel.: 1/272-2405)

ASZALÓS JÁNOS

1931-ben született programozó matematikus. A Hit-tudományi Akadémia nappali tagozatán teológiai diplomát szerzett. Családos, négy gyermek apja.

Egyházközségi zsinat (forgatókönyv-tervezet)

1. Bevezetés

Ebben az írásban az egyházközségek számára javasolunk egy modellt az egyházközségi zsinat (EKZs) lefolytatására. Az egyházközségi zsinat nyilvánvalóan csak analóg értelemben zsinat az egyetemes, vagy akár az egyházmegyei vagy országos zsinathoz képest. Nem hoz dogmatikus döntéseket, nem foglalkozik jogi kérdésekkel, nem ír elő lelkipásztori stratégiát, stb. A magasabb szintű zsinatoktól eltérően a zsinati atyák körét az Isten népének tehát a klérusnak és a laikusoknak összes tagja alkotja. Nem gondoljuk, hogy a leírt gondolatok a lehető legjobban rendezettek és kristálytiszták. Ezért arra kérjük az olvasót, hogy törekedjék jobb alternatívák kidolgozására. Isten ügyéről van szó.

2. Meghatározások

Az egyházközségi zsinat fogalma nem új. Hazánkban elszórtan ugyan, de határozottan felmerült az az igény, hogy a helyi, egyházközségi szintű egyház is szembenézzen önmagával, keresse meg sajátos karakterét, küldetését, kutassa fel erőforrásait és a hivatása teljesítéséhez a helyi zsinati felismeréseknek megfelelő átalakulással és megújulással készüljön fel. Ezek a zsinatok a világegyház egyetemes zsinatainak távoli rokonaként, de mégsem csak azok eredményeinek ismertetésére és alkalmazására szer-

veződtek, hanem a sajátos, helyi problémák szólították közös gondolkodásra a résztvevőket. Az elmúlt évtizedek azonban nem tették lehetővé a helyi zsinati folyamatok kibontakozását.

Egyházközség — életközösség

Egyházközségen az Egyháznak azt a legmagasabb szerveződési szintjét és azt a megjelenési formáját értjük, ahol Isten népe (a klérus tagjai és a laikusok együtt) ténylegesen, vagy legalább lehetőség és szándék szerint a Krisztusba vetett hitet egyfajta életközösségben éli meg. Ebben a kissé bonyolult meghatározásban a leghangsúlyosabb az *életközösség* kifejezés. Ezzel azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy nem láthatatlan, szellemi közösségről, nemcsak az azonos hit, a kultusz vagy az ethosz azonosságáról és nemcsak szervezeti egységről van szó, hanem a személyes kapcsolatok szerteágazó rendszeréről, mely a közös hitből is fakad ugyan, de az emberi élet igen sok, ún. profán területét is érinti vagy magába foglalja, mint pl. a kultúra, a nevelés, a gyógyítás, a szerelem, a politika, a gazdálkodás, stb. A második fontos kifejezés a meghatározás elején szereplő *legmagasabb* szó. Nyilvánvalóan a család a legalapvetőbb életközösség Isten népében, de ezekből szerveződő, magasabb társadalmi egységek is képesek korlátozott formában valódi, látható közös életvitelre. Ilyen például — ahol létezik — a nagycsalád, ilyen egy szerzetescsalád, ilyen egy-egy kisközösség is.

A meghatározásunkhoz néhány megjegyzést kell hozzáfűznünk és néhány feltételezhető kifogással kell szembenéznünk. A meghatározásba az egyházmegye nyilván nem fér bele, legfeljebb itt-ott, kivételképen. Nem férnek bele olyan óriás-plébániák, ahol több ezer gyakorló hívó él ezek közös életviteléről nem lehet beszélni. Nehezen férnek be a szórványban élő keresztényekből alkotott egyházközségek sem. Beleférnek azonban az átlagos méretű, területi elv szerint szerveződő, hagyományos értelemben vett egyházközségek és természetesen a szerzetesközösségek, egy-egy lelkeségi mozgalom keretei közé tartozó kisközösségekből alkotott nagyobb egységek és bizonyos szel-

lemi egyházközségek is, amelyeket nem a területi elv, hanem valamilyen cél vagy közös érdek tart össze pl. nagycsaládosok, mozgássérültek, itt dolgozó külföldiek, elfekvőben élők stb. További gondolatmenetünkben a szerzetesrendeket kizárjuk, hiszen ezek saját konstitúcióik alapján valósítják meg az Istennek szentelt közös életet. Nem zárjuk ki azonban a lelkeségi mozgalmakat és a szellemi egyházközségeket.

Természetesen merül fel a legkeményebb kifogás: hol található Magyarországon olyan egyházközség, ahol a kívánt életközösség megvalósul. Létezik-e ilyen, és kell-e léteznie. Hála Istennek, néhány példaértékű, még ha csírázó életközösségre már hivatkozhatunk. És éppen ez az állapot az, amit az egyházközségi zsinatnak létre kell hoznia, ill. amely felé Isten odatartozó népét el kell indítani.

Egyházközségi zsinat — megújuló életközösség

Az egyházközségi zsinat fogalmát a fentiekre támaszkodva így írhatjuk körül: az egyházközségi zsinat az egyházközség összes tagjának egyéni és közös erőfeszítésével kialakuló folyamat, melynek során az egyházközség önvizsgálatot tart, felméri helyzetét Krisztus tanításának tükrében és a külső társadalomban, meghatározza értékrendjét, céljait, kiválasztja a célhoz vezető eszközöket, kialakítja azt az életközösségi formát, mely értékrendjének és céljainak legjobban megfelel, és elindul ezen az úton. A meghatározásból látható, hogy az egyházközségi zsinatot nemcsak a papság, hanem a papság és a többi hívó közös feladatának tekintjük. Kiolvasható az is, hogy nemcsak hosszú dialógus-sorozatokra gondolunk, hanem szervezőmunkára, újfajta közösségi létre, melyet nem elég meghatározni, hanem meg is kell szervezni, be is kell gyakorolni. Az egyházközségi zsinat a külső társadalom ügye is, mert nem attól elzárkózva, hanem arra figyelve, azt szolgálva végzi munkáját. S talán legfontosabb elemként kell kiemelni azt a tényt, hogy *Isten helyi népe itt választ, dönt, célokat tűz ki, felelősséget vállal és elindít*. Másszóval a felnőtt laikus hívó is kiszáll eddig gyakran megszokott páholyából, s kivétel nélkül beáll az Egyház küzdőterére. Nyil-

vánvaló, hogy ez eddigi életmódjának alapos megváltoztatására kényszeríti.

3. Indoklás

Úgy véljük, hogy Isten népének, a nép minden tagjának tevőleges közreműködése nélkül, véleményének kialakítása és kifejezése nélkül, a mai poszt-keresztény, laikus társadalomban az Egyháznak emberi megítélés szerint csak lassú pusztulásra van esélye. Úgy tűnik, hogy az egyházközség az a fórum, ahol még mindenki megszólítható és a fenti közreműködés, felelősségvállalás megvalósítható. A magasabb pl. egyházmegyei fórum erre a célra nem alkalmas, az más célok szempontjából sürgető és nélkülözhetetlen. A magyar egyházban felnőtt egy vékony, de markáns, laikus réteg, melyre az egyházközségi zsinatokat építeni lehet, részben a papság tehermentesítése céljából.

A magyar Egyház szellemi, anyagi és szervezeti tökevesztése olyan hatalmas (ld. Tomka: Magyar Katolicizmus, 1991) tartozása a társadalom számára olyan nagy, hogy kizárólag központi eszközökkel, egyházi nagyvállalkozásokkal ezt a hiányt megszüntetni nem lehet. Úgy gondoljuk — a világi társadalomban lévő, hasonló folyamatok analógiájára —, hogy a hiány felszámolása és a tőkefelhalmozás végrehajtása most elsősorban egyházi kisvállalkozásokra hárul. Ezek gyorsabbak, hatékonyabbak, társadalmi-szociális érzékenységük nagyobb. Természetesen nem nélkülözhetik a magasabb zsinati fórumok iránymutatását és jóváhagyását, de mégsem parancsra, hanem önálló módon alakítják saját zsinati folyamatukat. Az egyházközségi zsinat arcot, sajátos karaktert biztosíthat az egyházközségnek. A sokszínűen kialakított, sokféle kis házból kialakított Egyház befogadóképessége és missziós ereje sokkal nagyobb, mint a tipusházakból álló egyházé ld. az ősegyház hasonló tagozódását.

4. Az egyházközségi zsinat

1. Az egyházközség átvilágítása.

Kik alkotják az egyházközséget, kik az élő tagok, kik szorultak a perifériára, kik szakadtak már el? Élő, együttélő, a szeretet és a hit egységében élő tagok alkotják-e az egyházközséget? Milyen kapcsolatokat hozott létre a közös hit, az istentiszteleteken történő találkozásokon kívül? Mit fogadnak el és mit nem fogadnak el a hívek az Egyház tanításából? Milyen más, sajátos befolyásnak vannak kitéve? Az Egyházat szolgáltatóháznak tekintik, vagy otthonnak? Kialakult-e már egy aktív laikus csoport? Képesek-e, hajlandók-e a pap tehermentesítésére és milyen területen? Milyen kapcsolat vagy milyen válaszfal van a hívek és a papság között? A II. Vatikáni zsinat szelleme és tanítása eljutott-e a közösségbe? Milyen lelkeségi áramlatok élnek és hatnak az egyházközségben? Milyen szintű a hitoktatás? Milyennek látja és milyennek szeretné látni Isten népe az Egyházat? Hogyan látja saját múltját, jelenét és jövőjét?

Az Egyházzal rokonszenvező, de nem gyakorló hívektől meg kellene tudni távollétük okát, visszatérésük feltételeit. A nem katolikus, nem keresztény, esetleg nem hívő, de ugyanazon szellemi vagy fizikai területen élő, együttműködésre kész embereket is be kell vonni ebbe a felmérő dialógusba abból a célból, hogy az ő szemükkel is lássuk saját egyházunkat. Az átvilágítás kérdéscsoportjait, kérdőíveit, módszereit tapasztalt lekipásztoroknak, szociológusoknak, pedagógusoknak és pszichológusoknak kell kialakítaniuk, előbb országos szinten, az OLI irányításával, majd a helyi körülményekhez kell igazítani.

2. Közösségfejlesztés

A zsinat részben személyes kapcsolatok sorozatával, részben kis munkacsoportokban, részben pedig minden hívő részvételével tartott plenáris találkozók formájában folyik. Ez a módszer és forma egyben cél is: minden hívővel, templomba járóval és távolmaradóval a lehetőség szerint személyes kapcsolatot kell teremteni és meg kell alapozni

az egyházközség kiscsoportokra, nagycsaládokra építhető, későbbi közösségi szerkezetét, a mindenre kiterjedő felelősségvállalás és tevékeny együttműködés természetes légkörét. A közösség fejlődése tehát a zsinat mellékterméke, de lehet, hogy ez fontosabb, mint a többi cél együttvéve.

3. Saját arculat

A zsinat utáni egyházközséget gazdag életműködéssel rendelkező közösségnek képzeljük. Ezért fel kell tárni azokat a tevékenységi formákat, melyek hozzátartoznának egy ideális egyházközség-hez, de az elmúlt évszázadok vagy évtizedek lekoptatták róla: az ünneplés, az elmélyülés, a külső és belső misszió, a művelődés, vallási tájékoztató, a szociális gondoskodás ezernyi új vagy régi lehetőségére gondolunk, amelyek a mai, általában egyszínű képet színessé, élessé tehetnék. Ezen a ponton kell minden egyházközségnek megkeresnie, kialakítania sajátos, egyedülálló és pótolhatatlan karakterét.

4. A többi zsinat

Az egyházközségi zsinat az egyházmegyei és országos zsinatok előkészítője, illetve folytatása. A magasabb szintű zsinatok ahogy az egyetemes zsinat is indítást, keretet, szempontokat adhat az egyházközségi zsinatoknak, de ezek tapasztalatait és eredményeit összegzi és más egyházmegyek, ill. más országok számára hasznosíthatja is.

5. Tevékeny testvérek

Ebben a pontban a célok között újra felsoroljuk, amit az előző pontokban már érintettünk: az egyházközségi zsinat eredményessége abban lesz mérhető, hogy a laikus hívek mennyire válnak a zsinat folyamán az Egyház tevékeny, kezdeményező, kreativitásukkal kitűnő tagjaivá. Nagy eredmény lenne, ha — az evangéliumi talentumok mintájára — számuk megkétszereződne.

6. Környező országok

Úgy gondoljuk, hogy az egyházközségi zsinatok alkalmat szolgáltathatnak arra, hogy a környező országok hívóival is szorosabbra fonhassuk kapcsolatainkat például úgy, hogy minden egyházközségi testvér egyházközséget választ valamelyik környező országból és a zsinat idején azok képviselőit időközönként meghívja, meglátogatja, esetleg szélesebb, hosszabban tartó kapcsolatok előkészítéseként.

7. Társközösségek

Mivel a zsinat lefolytatása kevés helyen képzelhető el más, már tapasztalattal rendelkező egyházközségek közreműködése nélkül, ezért a zsinati folyamat az egyházközségek nem formális találkozásait is elősegítheti.

5. Az egyházközségi zsinatok típusai

Úgy látjuk, hogy az egyházközségi zsinat-ok típusait a hagyományok, a résztvevők felkészültsége és készsége, életmódja, a domináns korosztály, a település és az egyházközség nagysága, szerkezete, és mindenek előtt a klérus hajlandósága és teherbírása fogja meghatározni. Éppen az utolsó tényező miatt gondoljuk, hogy a klérus minél több feladatot terheljen a laikusokra, s — ha lehet — magának csak a felügyeletet tartsa fent. Nem világos azonban, hogy ezeknek a tényezőknek összhatása milyen irányban módosítja modell-jellegű általános elképzelésünket. Kétféle típus azonban élesen kirajzolódik: egy városi értelmiségi és egy vidéki típus mindegyiken belül a nagy-ill. kis létszám, illetve a zárt ill. szórvány jelleg lesz a legdöntőbb tényező. A 6–10 pontok inkább a városi, kisebb létszámú, zártabb egyházközség—ket tartják szem előtt.

6. A zsinat témakörei és rendező elvei

Javaslatunk az, hogy az egyházközségi zsinat négy témakörrel, ötféle rendezőelv szerint foglalkozzék. A témakörök és a rendezőelvek kiválogatása nem ötletszerű, de nem is szükségszerű. Más témakörök és szempontok is al-

kalmasak a zsinati valóság megragadására. Mégis, elsősorban gyakorlati okokból ajánljuk az egyházközségnek, hogy az országos előkészítés és összegzés, ill. az együttműködés céljából a javasolt rendszert, ill. ennek továbbfejlesztett változatát, közös nyelvként fogadják el. A témakörök és a rendező elvek a zsinati gondolkodás két dimenzióját alkotják, a később ismertetendő okokból. Kíváncsún lennének egy harmadik dimenzió bevezetése, szempontok néven, amely a teológiai, lelkipásztori, jogi, szociológiai és pszichológiai szempontokat képviselné. Keressük azokat a szakembereket, akik az egyházközség-re és a zsinatra ilyen szemmel tekintenek. Ebben az írásunkban azonban csak egyetlen szempontot, a rendszerszervezési-informatikai szempontot szorítjuk.

6.1. Négy témakör

Sacrum A sacrum az egyházközség liturgikus és paraliturgikus életét képviseli: szentmise, szentségek, ének, zene, ájtatosságok.

Verum A verum a megfogalmazható, az egyházközségben valamilyen módon tanult vagy tanított, hirdetett és vallott igazságok csúcspontja. Ide tartozik az igehirdetés, a biblia tanulmányozása, a hitoktatás, könyvtár, faliújság, hirdetés, egyházi folyóiratok használata, nyilvános állásfoglalások közügyekben, stb.

Bonum A bonum vagy a lelkiesség gyújtópontja az egyházközség általános, legfelsőbb szintű értékrendjét rögzíti. Minden egyházközségben élnek hagyományok és minden egyházközséget a külvilág sajátos magatartásra, állásfoglalásra ösztönöz. El kell dönteni vagy tudatosítani kell az egyházközség egyéni karakterének legfontosabb vonásait; pl. egy egyházközségben tudatos állásfoglalást kíván az a célkitűzés, hogy a karitatív tevékenységeknek nagyobb súlyt kell adni, a másik egyházközség inkább a liturgia ki-munkálására vagy az egyének lelki elmélyítésére összpontosítja erőit, a harmadik a missziós feladatokra érez nagyobb hivatást, stb. Ezekben a döntésekben nyilván nagy szerepe lehet a területen virágzó lelkiismereti mozgalmaknak is.

Vivum A vivum az előző értékek megélt, és aprópénzre váltott gyakorlatát összegzi. Ide tartozik a közösségi életvitel, annak ezer szálával: a pap és a hívek viszonya, a családpasszoráció, az ifjúságnevelés, a társadalomba való beépülés, a kultúra, mindenfajta karitatív tevékenység, kis-közösségek kialakítása, sport, kirándulások stb., tehát mindaz ami az istentiszteleten és az ige szolgálatán kívül a közösség életét gazdaggá teheti. A tevékenységek a négy témakörnek megfelelően négy dokumentumba rögzíthetők. Amennyire a liturgiával sacrum összefüggő tevékenységeket a CIC szabályozza annyira szabad kezét biztosít a másik háromhoz tartozó tevékenységek kiválasztására. Ezt részben a szokásjog, részben egyházmegyei előírások, részben helyi döntések határozzák meg.

6.2. Öt rendező elv

A négy nagy témakört egységes rendező elvek figyelembevételével lehet bejárni. A javasolt rendező elvek:

- a tevékenységek,
- a szerepkörök felelősségi körök és szereplők,
- az információs szükséglet és áramlat,
- időrend ütemezés és folyamatok,
- oktatás.

Minden témakört ezen öt elv szerint célszerű megvizsgálni. Például, az életvitel témakörében a tevékenységek vizsgálata arra derít fényt, hogy milyen életmegnyilvánulások, *tevékenységek* alkotják az egyházközség közösségi életét; a *szerepkörök* ennek a közösségi életnek szervezési, irányítási és egyéb felelősséggel párosuló feladataira vonatkoznak az informatikai szempontok; az életvitelhez szükséges *ismeretek* forrásaira, elérési és feldolgozási módjaira vonatkozik pl. pszichológia, neveléstan, szervezési ismeretek; az *ütemezés* azt jelöli ki, hogy mely tevékenységeket mikor célszerű elkezdni, mennyi ideig, milyen formában, mekkora erőforrásokkal kell lefolytatni, ez nyilvánvalóan csak bizonyos tevékenységek esetén értelmezhető; az *oktatás* pedig a közösségi élet bizonyos feladataira vonatkozó oktatási tervet tartalmazza pl. házasságra, öregkorra való felkészítés.

7. Módszerek, eszközök

Az egyházközségi zsinat *módszerei* közé az egyéni és csoportos felkészülésen kívül az interjúorozatok, a kiscsoportos és plenáris megbeszélések, a döntéshozatal mechanizmusa, a tapasztalatok összegzése és nyilvánossá tétele, a zsinat utáni elindulásra való felkészülés és elindulás, a kritika feedback, visszacsatolás biztosítása tartozik. *Eszközökön* itt írásos dokumentumokat értünk. Ezek két csoportra oszthatók: az első csoport a súlyával az OLI által kidolgozandó szempontrendszert, bonyolítási és dokumentációs tervet tartalmazza — a másik csoport pedig a zsinat által létrehozott, köztes ill. végleges dokumentumokat. A *szereplők* országos szinten az OLI és az általa megbízott országos animátorok, tanácsadók — helyi viszonylatban a lelkipásztor és a helyi animátorok, éspedig a zsinat világi vezetője, ill. szervezője, a helyzetfelmérők csoportja, a zsinatot a operatív szinten lebonyolító szervezők, ill. csoportvezetők. A módszerek részletesebb kidolgozásával az OLI-nak kell foglalkoznia, ill. az OLI megbízásából egy erre alkalmas csoportnak. Úgy gondoljuk, hogy nagy hangsúlyt kell fektetni a korszerű lelkipásztorkodás eredményeinek hasznosítására és mindenekelőtt a II. Vatikáni Zsinat tanításának feldolgozására; az egyházközségi zsinatra való egyéni és csoportos, helyi felkészülés például ezzel kezdődhetne!

7.1. Stratégiai mátrix

Egy módszert kívánunk itt ismertetni, főként azért, mert a hazai pasztorációs gyakorlatban még nem honosodott meg eléggé. Ez a módszer a stratégiai mátrix nevet viseli. (T.H.Naylor: Új iparvállalatok szervezése, Akad. Kiadó, 1985.) A módszer megfelelő átalakítással egyházi szervezetekre is alkalmazható úgy, hogy a zsinat összes feladatát egy kétdimenziós mátrix háló csomópontjaihoz rendeljük. A mátrix vízszintes tengelyén a zsinati témakörök, a függőlegesen a rendező elvek vannak, az alábbi ábra szerint.

	istentisz- telet	igehírde- tés	lelkiség	életvitel
tevékenység	1	2	3	4
szerepkörök	5	6	7	8
információ	9	10	11	12
ütemezés	13	14	15	16
oktatás	17	18	19	20

A zsinat idejére és talán későbbi időre is a háló csomópontjai a zsinat animátorai számára sajátos feladatokat jelölnek ki, amelyeket át kell gondolni, meg kell beszélni, le kell írni. A rövidítés kedvéért a mátrixot a továbbiakban EKM-nek nevezzük.

A mátrix csomópontjai nem egyforma nagyságúak és különböző súlyúak. Nem látszik például, hogy a lelkiség és az életvitel között hol lehet a határvonalat meghúzni. A kultusz-tevékenységek részben eleve adottak — a paraliturgikus lehetőségek felsorolása pedig köteteket tenne ki a lelkiség szerepköreinek csomópontját pedig nehéz értelmezni. Helyenként a hálóból egy-egy csomópont hiányozhat is. A modellt tehát nem érdemes mereven erőltetni, de alaposan át kell gondolni. Mindenképpen szükséges azonban, hogy minden egyes csomópontnak külön gazdája, felelőse legyen: ez — elméletileg — összesen egyházközségként $4 \times 5 = 20$ animátort jelent. A valóságban nehéz ennyi szakembert egy egyházközségben találni, de egyrészt kölcsönanimátorokat is lehet alkalmazni, másrészt pedig a helyi papnak bármennyire is törekszünk a tehermentesítésére vagy más felkészült világinak — a képzettsége miatt több csomópont gondozását is el kell vállalnia. Nagyobb egyházközségekben viszont előfordulhat, hogy egy-egy csomópont kimunkálásában több ember is résztvesz. A fenti mátrix kétdimenziós, de ha meggondoljuk, hogy csak a szervezési-informatikai szinten járunk és ugyanilyen háló szerkeszthető a teológiai, jogi, pasztorális, stb. szinteken is, akkor a mátrix rögtön háromdimenzióssá

válna. Ez a térbeli háló azonban valószínűen több ponton is lyukas lenne, pl. nem látható, hogy milyen jogi vetületei vannak az ethosz tevékenységi aspektusainak! Hangsúlyozzuk, hogy az EKM-nek nem az a lényege, hogy a koordinálást éppen ezekkel az istentisztelet, ige, stb. címkékkel jelöljük, hanem az, hogy legyenek ilyen, esetleg alkalmasabban választott címkék, melyek két dimenzióban rendezik a gondolatainkat, vezetik a megbeszéléseinket és keretet adnak az írásbeli dokumentumoknak.

Az egyházközségi zsinat nem folyhat állandóan a legszélesebb résztvevői körrel. A felmérés eredményeinek kiértékelése, a célok, feladatok rögzítése, a felelősségi körök kijelölése, az oktatási és egyéb tervek elkészítése szűkkörű csoportmunkát kíván. A háló csomópontjainak a felelősei eleve egy parlamentet alkotnak ez elméletileg $4 \times 5 = 20$ személy — gyakorlatilag több, vagy kevesebb is lehet. A további tagozódás a háló vízszintes és függőleges vonalai mentén történik. Például, bizonyos esetekben az a célszerű, hogy csak az életvitel kérdéseivel foglalkozó animátorok beszéljenek meg valamilyen kérdéscsoportot ilyenkor csak a 4., 8., 12., 16. és 20. jelű animátorok gyűlnek össze. Más esetben viszont a tevékenységekkel foglalkozóknak kell találkozniuk ez az., 1. 2. 3. és 4-es jelűeket érinti.

Ez a váltakozó szervezésű team-munka a vállalati szervezéstechnikában jól ismert. Előnyei nyilvánvalóak: hatékonyság, felelősségek szétosztása, szempontok ütköztetése, munkamegosztás stb. Hátrányaival is kell számolni: szétforgácsolódás, információveszteség stb. Elképzeléseink szerint egy-egy ilyen kiscsoportos találkozóra legalább havonta kell sort keríteni. Ahogy a parlamentnek, úgy a munkacsoportoknak is akár vízszintes, akár függőleges irányú szervezésben találkoznak legyen választott vezetője és helyettese. A kiscsoportos találkozók mellett szükség van a parlament időszakos pl. negyedévenkénti összehívására is. A munka jórészét azonban egyénileg célszerű elvégezni. Minden találkozót úgy kell előkészíteni, hogy a csoport vagy parlament tanácskozásaira a témában legjáratosabb és előre kijelölt felelős már előkészített,

megbeszélésre, vitára, vagy állásfoglalásra alkalmas dokumentumot hoz, ill. ezeket előre szétküldi. Nem szabad kizárni természetesen időközönként a panasznap vagy brainstorming jellegű találkozókat sem.

Az egyes dimenziók mentén szervezett kiscsoportok témaköreit általánosságban az EKM jelöli ki a konkrét testreszabott témaköröket a püspök, ill. a helyi plébános vagy pap intenciói mellett részben az OLI, részben a parlament javaslatai, részben maga a csoport határozza meg.

7.2. Kiegészítő ajánlások

Néhány további módszertani ajánlást vezérszavakban, és részben az előzőeket ismételve a következő bekezdésben rögzítünk.

a. Az egyházközségi zsinat négy témakörének felelőseit a világiak közül célszerű kiválasztani, természetesen az önként jelentkezőkből. Igaz, hogy a mai helyzetben majdnem minden témakörben a pap általában jobban tájékozott, mint bármelyik világi hívő, de a dekloralizálást ilyen módon is sürgetni kell. A pap természetesen adjon tanácsot, gyakoroljon kritikát, de — ahol lehet — ne ő vállalja a felelősséget.

b. Várhatóan lesznek olyan egyházközségek, ahol sikerrel mennek a zsinati folyamatok olyan légkört kell kialakítani, hogy kisebb-nagyobb feladatokra, főként tapasztalatátadás céljából kölcsön-animátorokat alkalmazhassunk.

c. A zsinatok OLI által lefektetett forgatókönyve ne csak általánosságokat, hanem sok konkrét javaslatot is tartalmazzon, de minél kevesebb kötelező előírást. Inkább azt szorgalmazza, hogy az egyházközségek alkotó módon bővítsék, alakítsák, szűkítsék a leírt ajánlásokat.

8. Az egyházközségi zsinat ütemterve

A zsinati folyamat országos szinten három fázisra oszlik. O1: Országos előkészítés, H: Helyi egyházközségi zsinatok lefolytatása, O2: Országos összegzés.

Az országos előkészítés során az OLI, ill. az általa kijelölt bizottság irányításával kidolgozásra kerül az egyházközségi zsinat pontos forgatókönyve, ajánlásrendszere. Ugyanakkor történik az egyházközségek leendő animátorainak a kiképzése, például az egyházközségi munkatársak egyébként is beindított tanfolyamainak keretében.

H1: helyi előkészítés ennek részfeladatai:

H11: animátorok toborzása, beiskolázása

H12: az animátorok elkezdik és lefolytatják az egyházközség átvilágítását, minden hívővel elbeszélgetnek, állásfoglalásukat kéri

H13: az animátorok, ill. erre alkalmas személyek felméri a nem-hívó környezet elvárásait, helyzetét és várható állásfoglalásait

H14: az EKM pontosítása és a munkacsoportok ennek megfelelő kialakítása.

H2: a zsinat lefolytatása

H21: a felmérés eredményeinek kiértékelése, és ennek eredményeként alapelvek, prioritások és konkrét javaslatok közös kidolgozása az egyes témakörökkel kapcsolatban.

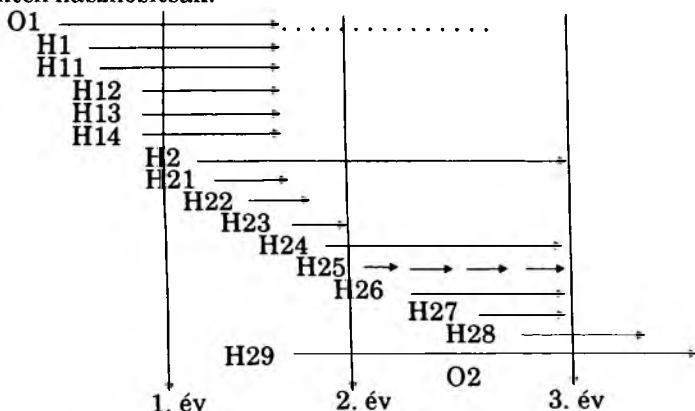
H22: egyházközség plénümának összehívása javaslat-tétel az EKM egyes témaköreivel kapcsolatos legfontosabb feladatokra, prioritásokra. A javaslat-tételt az egyes témakörökhöz rendelt animátorok készítik elő a parlament legitimálása a felmérés eredményeinek és a javaslat-tételeknek ismertetése és közös megtárgyalása, módosító indítványok meghallgatása.

H23: a parlament a plénumon elhangzottak alapján módosítja, ill. pontosítja az EKM csomópontjaihoz köthető teendőket.

H24: a zsinati munkaülések lefolytatása, a tengelyirányok változtatásával. A munkaülések előre kidolgozott tematikával indulnak és javaslat-tételek, hozzászólások, döntések sorozatával zárulnak.

- H25: időszakos pl. negyedéves parlamenti nyílt ülésekben nyilvánosságra kerülnek a munkacsoportok eredményei, melyek itt megerősítést nyernek vagy módosító, elmarasztaló kritikát kapnak.
- H26: a témakörök lezárása után elkészülnek az egyházközségi zsinat záró dokumentumai (ld. 9. pont)
- H27: a záró dokumentumokat a főpásztor és/vagy az OLI véleményezi.
- H28: A kijavított dokumentumokat az egyházközség plénuma elé terjesztik, véleményezés, javítás, elfogadás, elvetés végett. Biztosítani kell, hogy a dokumentumokhoz az egyházközség tagjai már jóval a plenáris ülés előtt hozzáférhessenek. Az esetleges módosítás az előző fázisok bármelyikéhez visszacsatolást eredményezhet.
- H29: A zsinati idő alatt folyik az egyházközség felkészítése az életközösség kialakítására erről külön írásban szólunk.

Az országos összegzés arra szolgál, hogy a helyi egyházakban kialakított dokumentumokat tapasztalatátadás céljából nyilvánosságra hozzák, egyházmegyei ill. országos szinten hasznosítsák.

A pontozott vonalak azt jelentik, hogy a tevékenység ismétlődik pl. az OLI tanfolyamait többször is ismételni kell, mivel a különböző egyházközségekben a munka várhatóan csak több éves eltolódással fog indulni. Látható, hogy egyes tevékenységek átlapolják egymást, pl. már az országos előkészületi tevékenység befejezése előtt az egyházközségekben is meg kell kezdődnie a munkának.

9. Dokumentumok

Az OLI elképzelésünk szerint négyféle dokumentumot állít elő.

- a. az egyházközségi zsinat forgatókönyve: OF.
- b. az egyházközség átvilágítási, szempontjait tartalmazó OA jelű módszer- és eljárásgyűjtemény.
- c. az animátorok számára szervezendő tanfolyamok tanterve, ütemterve, az esetlegesen szétesztandó vagy ajánlott olvasmányok listája jele: OT.
- d. az egyházközségi zsinatok dokumentumainak feldolgozására vonatkozó elképzelés jele: OD.

Az egyes egyházközségekben az előkészítés során több dokumentum készül: - e. az animátor-jelöltek listája EKA, - f. az egyházhoz szorosan tartozó hívek listája EKB, - g. az egyházhoz lazán kapcsolódó hívek listája EKK, - h. a konzultálandó nem-hívók, ill. külső társadalmi szervek listája EKN, - i. feladatkörök kijelölése: EKS

- k. három záró-dokumentum készül: EKV: az egyházközség átvilágításának eredménye, EKC: az egyházközség chartája: az egyházközség hosszútávú célkitűzései és EKP a rövidtávú, konkrétabb programtervezet. Ez a három EKV, EKC, EKP dokumentum kerül először a főpásztor, ill. az OLI, majd az egyházközség plénuma elé elbírálás és jóváhagyás végett. Az országos összegzést az OLI végzi ennek eredménye a különböző szintű és szempontú kiértékelést tartalmazó egyházmegyei vagy országos OE-jelű dokumentum-sorozat.

10. Feladatkörök

Az egyházközségi zsinat lefolytatásában négy szervezet vesz részt: — az OLI, — az egyházközség plénuma, — az egyházközség parlamentje, — az egyházközség munkacsoportjai. A fenti szervezetekhez a saját vagy kölcsönvett animátorok csoportja tartozik.

Az OLI feladata: — az OF, OA, OT és OD elkészítése az O1 előkészítő fázisban — az animátorok felkészítése és továbbképzése, speciális tanfolyamok keretében, — animátorok kölcsönzésének lebonyolítása, — az egyes egyházközségi zsinatok felügyelete, eredményeinek ellenőrzése, zsúrizése H27 tevékenység, — az országos, ill. egyházmegyei összegzések elvégzése OE dokumentum.

Az egyházközség *plénumának* két rögzített ülése van: — a kezdő plenáris ülés, mely az EKA, EKN és az EKS dokumentumokat ellenőrzi, egészíti ki és hagyja jóvá kb. 1 nap — a záró plenáris ülés, mely az EKV, EKC és EKP jelű dokumentumokkal foglalkozik kb. 3 nap. Szükség esetén a plénumnak többször is kell üléseznie.

A *parlament* negyedévenként ül össze és áttekinti, ill. meghallgatja a munkacsoportokban létrehozott dokumentumokat ezek nem feltétlenül részletesen leírt dokumentumok! Feladata a koordinálás, információcsere a munkacsoportok között és főként az egyházközség sejtkezdeményeinek figyelemmel kísérése.

A *munkacsoportok* a közös gondolkodás és részben a közös élet műhelyei. A váltakozó irányú csoportszervezés segítségével a csomópont-felelős animátorok a vállalt területet egyre mélyebben megismerik, az egyes ülésekre előre átgondolt javaslatokkal, kérdésekkel érkeznek az ülés eredményeit lejegyzik, ill. kiérlelt állásfoglalások esetén részletesen leírják.

Az *animátorok* az egyházközségi zsinat motorjai: — ők végzik a felmérést és annak összegzését, — közülük kerül ki a parlament vezetője és a munkacsoportok vezetői, — áttanulmányozzák a II. vatikáni zsinat dokumentumait és az azóta megjelent fontosabb enciklikákat, stb. Megfelelő ismereteket szereznek az egyházközség múltjáról is, — ők kezdeményezik és segítik az egyházközség tagjainak

családosítását, azaz kiscsoportos tagozódását, — ők készítik elő a plenáris üléseket és az egyes munkaüléseket, a megbeszélési-döntési tervek átgondolásával, — ők összegzik és dokumentálják a megbeszélések eredményeit, — elkészítik a záró dokumentumokat. *A zsinat sikere az animatorok területén áll vagy bukik.*

Természetesen számtalan átgondolnivaló akadna még, hiszen minden egyházközség külön világ. Ezért utoljára azokat a szereplőket említem, akik e vázlat után nekiülnek, javaslataikkal, ötleteikkel, tapasztalataikkal szolgálni az egyházközségek életközösséggé érlelésének fontos eszközét, az egyházközségi zsinatokat.

CIVILEK A ZSINATÉRT

1992. október 10. Városmajor

Előadnak:

**Várszegi Asztrik OSB - Farkas Beáta -
Aszalós János**

Színes tematikájú munkacsoportok:

*kereszténység és nemzeti kérdés * hitoktatás
* kereszténység és piacgazdaság *
egyház és (kis)közösség * az egyházbírálat fórumai * kereszténység és ökológia.*

Tapasztalatcsere és találkozási lehetőség az ország számos helységéből érkező civilekkel.

Felelős rendező a ZSINATI KÖR

A végeken (interjú két lelkipásztor-házaspárral)

A Tisza partján fekvő Gyálarét és Mártély filiájában egy egy házaspár él. Gyálaréten a szeged-csanádi püspök megbízatása alapján az alsóvárosi ferences plébánia lelkipásztori munkatársa, Szászi Balázs és felesége, Szásziné Fehérváry Anikó. Mártélyon pedig Tatár Béla és Tatárné Kapus Éva. Munkájukról, életükről és egyházi helyzetükről beszélgetett velük dr. Máté-Tóth András.

A terep

Ef.: Milyen az a hely, ahol dolgoztok, milyen emberek lakják?

Balázs: Gyálarét története hatvan éves, mert a trianoni békeszerződéssel jött létre, az áttelepültek az előbbi Ógyála majorságában kaptak földet, s ebből alakult ki Gyálarét, kb. 900 lakosa van. Három réteg van. Az őslakosok, az ő gyermekeik, akik nagyrészen Szegedre járnak be dolgozni és a falut csak alvófalunak használják, végül a 70-es 80-as években az előnyös telekárak miatt Szegedről kitelepültek. Utóbbiak nehezen illeszkednek be.

Béla: Mártély 1200 lelket számláló üdülőterület. Hódmezővásárhelytől tíz km-re fekszik. Az itteniek egy része mezőgazdasággal foglalkozik, de legtöbben bejárnak Vásárhelyre dolgozni. Az olcsó telekvásárlási lehetőségeket a vásárhelyi fiatalok itt is kihasználták. A várostól már elszakadtak, a falusi élethez még nem tartoznak.

Ef.: Milyen a felekezeti, vallási, egyházi helyzet a két községben?

Béla: Mártély vegyes felekezetű, ami azt jelenti, hogy az 1938-as népszámlálás szerint 55%-a református. Ez azóta változhatott, de erről hiteles feljegyzés nincsen. Önálló a református plébánia, tiszteletes is él a faluban. A reformátusok a vallásukat sokkal kevésbé gyakorolják itt.

Amikor mi 78-ban idejöttünk, akkor vasárnaponként az atya Vásárhelyről járt ki és kb. 10-15 ember összejött. A legkevesebb, amit számoltam, az rajtunk kívül 3 ember volt. A mostani vasárnapon (1992. aug. 9.) 98 ember volt a szentmisén. Ennek a kisebbik fele a nyárra való tekintettel üdülőkből adódik. De negyven-ötven ember még a legrosszabb időben is összejön.

Balázs: Gyálaréten 30-ban jelölték ki a tanácsháza, a posta, az iskola és a templom helyét is. A hely azóta is megvan. Saját papja sohasem volt. Sokáig Röszkéhez tartozott, majd Alsóvároshoz, majd megint Röszkéhez. 56 után megszűnt a misézés is, ami a hetvenes években indult újra, amikor az egyház megvette azt az épületet, amiben ma is folynak a szentmisék. Ez egy parasztház, amelyben először a bentlakók megengedték, hogy ott legyen a szentmise és aztán elköltöztek. A falu majdnem fele katolikus, a többiekről nem tudjuk igazán, hogy milyen vallásúak, mert semmilyen más felkezet intézményesen nincs.

Gyálarét filia, amely hivatalosan a Szeged Alsóvárosi plébániához tartozik. Május óta már minden vasárnap van szentmise. Amikor öt éve idekerültünk, akkor csak havonta egyszer volt.

Béla: A mártélyi templom 1911-ben épült 34-től önálló plébáia, 72-ig volt saját plébánosa, utána amíg nem jöttünk, az épület üresen állt. Jelenleg filia. Minden vasárnap van szentmise.

Anikó: Amikor az Alsóvároshoz került Gyálarét, papok havonta miséztek és kijárva készítették elő az elsőáldozást, bér málkozást. De ezt a munkát mindig azokra a papokra sózták, akiknek valami száradt a lelkükön, vagyis büntetésből. Azért ilyen átkozott hely ez, mert az emberek hagyományosan nem vallásosak és szegények, az egyházat pénzzel nem támogatják. Ennek megfelelően azonban nagyon sok jó pap fordult meg itt.

Ef.: Mi volt az az indítték, ami miatt elkezdtetek pasztorációs életet élni?

Béla: Ketté kell választani. Először is egyáltalán nem készültünk ilyenre. 15 évvel ezelőtt éltem a polgári életemet.

Éppen egy 3 szintes házat építettem. Iparos voltam, jól menő órásüzletem, nagy elképzelések a 25 éves fejjel, polgári műveltséggel, gondolkodással. Itt jártam el a plébánia előtt minden nap, mert az eggyel távolabbi faluban volt az iparom. Mindig vonzottak az ilyen kúriajellegű épületek. Hallom közben az üzletemben, hogy pártírodának, tsz-központnak, öregek otthonának, legutóbb háziipari szövetkezetnek akarják eladni az épületet.

Éva: Bementünk az akkori plébánoshoz és mondtuk neki, hogy megvennénk ezt a plébániát, már csak azért is, hogy keresztény emberek lakjanak benne. Elek atya nagyon örült. Azt mondta, ha ide kiköltözünk és elvállaljuk a gondnokságot, akkor nem adja el a plébániát, mert úgyis csak az ÁEH erőszakolta, hogy adja el azt a „romos”, lakatlan épületet. Így kezdődött az egész.

Eladtuk tehát a félkész házunkat, levizsgáztunk autózvezetésből, vettünk egy régi Wartburgot és ideköltöztünk. A plébániát rendesen lakhatóvá kellett tenni, mert pl. az épületben nem volt víz, fürdőszoba. A pénz előteremtése érdekében elkezdtünk a kertben uborkát termelni. A falusiak kinevettek, nem tartottak bennünket normálisnak, mert ők még nem láttak ilyen kordonos uborkatermelést. Azt beszéltek: ide jönnek a városiak és azt sem tudják, hogyan kell uborkát termelni. Az uborka azonban bejött és nagy hasznot hajtott. Akkor még nagyon jól éltünk ebből. Termeltük az uborkát és a pénzből rendbehoztuk a plébániát és a templomot.

Ef.: Ha jól értem, ez egy teljesen civil momentum, ami miatt Ti idejöttek, nem volt benne semmi vallásos, vagy egyházas.

Béla és Éva: Nem, semmi ilyen nem volt. Az csak később alakult ki, hogy az egyházért dolgozzunk.

Anikó: Nekünk együtt kezdődött Balázssal. A főiskola ideje alatt, ahová egy évfolyamba jártunk, a szabadidőnk legnagyobb részét azzal töltöttük, hogy az egyház dolgain gyötrődtünk. Ezidő alatt úgy éreztem, hogy én semmi máshoz nem értek és semmi mással nem is akarok foglalkozni, csak ezzel. Ez az életem. Balázs is ugyanígy volt. A

rajzot és a földrajzot megtanultam a főiskolán, de nem lettem a szakmám bolondja. Az egyház dolgairól viszont rengeteget olvastam.

Itt akartunk maradni Szegeden, mert minden barátunk, közösségi kapcsolataink itt voltak. Lakásmegoldásra semmi esélyünk sem volt. Elhatároztuk, hogy itt maradunk és az egyházban próbálunk valamit csinálni.

Egyszer csak jött Sávai atya, s mondta, hogy Szeged mellett lenne egy filia, nem akarunk-e kiköltözni. Balázssal összenéztünk és azt mondtuk, de igen. Ennyi volt az egész. Ebből lett számunkra Gyálarét.

Balázs: Én eleve lelkipásztori kisegítőnek jöttem. Ez úgy vált lehetővé, hogy Alsóvárosra új plébános került, aki azzal a feltétellel vállalta el a plébániát, hogy kap egy káplánt és felvehet két lelkipásztori kisegítőt. Ez volt a rendszerváltás előtt két évvel. Így került a két legmesszebb eső filiába egy egy kisegítő. Világi lelkipásztori asszisztens a titulusom. Ez változott meg azzal, hogy a társam azóta görögkatolikus pap lett. Én áprilisban átvállaltam az ő területét is, ami azóta is a nyakamban maradt. Amikor a ferencesek visszakapták a plébániát, ez a helyzet nem változott.

Pasztoráció

Ef.: Ti mindannyian úgy tekintetek magatokra, mint a falu „papja” vagy „papnője” — bármennyire is furcsa ezt a szót használni, a helyzetet ez írja le a legjobban. Mi a pasztorális célkitűzéseitek?

Éva: Olyan környezetben nőttem fel, ahol Istent csak káromkodással dicsérték, a papokról azt tartották, hogy kihalófélben vannak, aki pedig hisz, az nem számított normálisnak. Én ezt vallottam mindaddig, amíg nem találkoztam Bélussal, a férjemmel. Ő az első este, amikor az ötórai teáról hazakísért, megkérdezte, hogy hiszek-e Istenben. Mire én mondtam, hogy ekkora marhaságot hogyan is csinálnék, hiszen én mai lány vagyok. Így indult a hivatásom. Meg akartam őt téríteni, hogy ő is legyen mai fiú. Misszióm érdekében sokat olvastam és ez lett a ""vesz-

tem". Először egy olyan Istent képzeltem el, aki fönt van és semmi köze hozzánk. Lassú és óvatos közelítések után, később lett egy meghatározó élményem, ami számomra Istent személyes valósággá tette: Krisztus él és mindenkit bele akar ölelni végtelen boldogságot adó szeretetébe. A hozzá vezető úton szeretnék segítőtársa lenni mindenkinek, de elsősorban a mártélyi embereknek. A pasztoráció nem koncepció, hanem ennek a meghatározó örömnak a továbbadása.

Béla: Magam csak a cserkészetet vállaltam el, mint parancsnok. Elvégeztem a tiszti képzőt és, ami a családfenntartáson túl tőlem telik, azt próbálom megtenni. A lelket az egyházközségben Évike tartja.

Ef.: Mártélyon tehát inkább „papnő” van?

Béla: Igen, így is lehet fogalmazni, s csúfolódnak is ezzel.

Éva: Ha a konkrét tevékenységünkről kell beszélni, azt nem lehet a szokványos kategóriákkal leírni. Reggel felébredek és kinyitom az ajtót. Aki betéved, azt meghallgatom, amilyen gondja-baja van, azon megpróbálok segíteni. A négyszemközti beszélgetéseknek óriási jelentősége van. A hittanosok szüleivel is tartom a kapcsolatot. Hittan egy héten 9 van, az iskolában és a plébánián összesen. Szülőknek egy. Mindenkit személyesen ismerek, minden szülőt meglátogatok. Tudom, melyik alkoholista, kinek kell babakocsi vagy ruha, meg ilyesmi.

Azokat az alkoholista szülőket összeszedtem, akik hajlandók voltak változni. Nagy keresgélés után rátaláltam az Anonim Alkoholisták Klubjára. Eljöttek az aktivistái és azóta dolgoznak. Megszerveztük a nagycsaládosok egyesületét, amelybe 56 család tartozik. Most legfőképpen alapítványoknak pályázatot írok, mert uborkázni már nem tudunk, pedig a pasztorációnak anyagi vonzatai is vannak. Az udvarba csoportokat fogadunk a környékről. Lelkigyakorlatokat szervezünk nekik és a mieinknek, akikkel eljárnak kirándulni is.

Béla: Eddig számszerűen éppen száz csoport fordult meg nálunk. Kiépítettem számukra az oldalépületet, megkapják a garázst, meg az egész udvart és a templom kertjét.

Legfőbb dolgom az, hogy ennek az egész pasztorációs munkának én biztosítom az anyagi hátterét.

Balázs: Az én helyzetem kacifántosabb. Hitoktatóvá „degradálódtam”. Ezt nem azért mondom, mert a hitoktatást lenézem, hanem azért, mert heti 24 hittanóra után az ember levegőt is nehezen kap. Ezt a kemény anyagiak kényszerítették ki, mert a pasztorációért csak néhány ezer forintot fizetett a plébánia. Hála Istennek azonban egyre többen nálam jelentkeznek jegyesoktatásra, így a fiatalokkal, akiket mire mi Gyálára kerültünk, már ""kibérmáltak" az egyházból, most újra érdemben foglalkozhatok. Legszívesebben csak a faluval törődnék. Viszont a hittanok miatt még két, a miénknél nagyobb falut is el kell látni. Ott csak hitoktatok. A mi falunkban hasonló a tevékenységünk Mártélyhoz. Azt szeretném, amit az Éva mondott. Az ember ott él és ebből azután adódik, ami adódik.

Anikó: Éváék mellett nagyon zöldfülűnek érzem magam, a magunk kis öt évével. Éppen csak most érezhettem meg, hogy valami van mögöttünk. Eddig nem is átnéztek rajtam a faluban, hanem inkább jól megnéztek. Az, hogy üvegházban élünk, az életünk nagyrésztét lefoglalja. Ezt nagyon erős kimondani, de én nem merek végigmenni a saját lakásomban egy szál kombinéban, mert nem tudom, melyik pillanatban lép be valaki.

Béla: Tizenegy évig nem volt nagykapunk, három évig nem volt a plébániának zárható ajtaja. Mindenki jöhetett éjjel-nappal.

Anikó: A mi tevékenységünk sokkal jobban a hittanoktatás miatt a gyermekekre koncentrálódik, s az irányultságunk miatt is. Úgy döntöttünk, hogy inkább egy rétegre szakosodunk és ott tökéletesítünk, mert nem tudunk foglalkozni mindenkivel. Az öregekhez sajnos nincs érzékünk, nem tudunk velük mit kezdeni. S amikor ezt beismertük önmagunknak, kimondtuk és vállaltuk, akkor hatalmas kő esett le a szívünkről. Nem is hiszem el, hogy az lenne a kötelességünk, hogy ezer felé szakadjunk. Másrészt, ha rendszeren foglalkozunk a gyerekekkel, akkor a nagyszülők is odafigyelnek, s ez nekik is öröm. Ha ellen-

ben elfolyunk az ezerféle tevékenységben, akkor nem lesz hozzánk bizalom, mert sehol sem vagyunk ott teljesen.

Balázs: Azért az öregeket elvisszük kirándulni, zárandoklatra, és vannak nagy négyszemközti beszélgetések, de ezek csak akciók. Az energiánkat a gyerekekre koncentráljuk. Vettem pl. nagyon olcsón Hejcéen, Tokaj fölött egy még éppen lakhatóvá tehető házat, a nyári táboroztatást én ott tudom megoldani. Évente 4-6 egyhetes tábor van.

Éva: Eredetileg mi is gyerekekkel kezdtük, akik ma már az ifjúságot jelentik Mártélyon. Miattuk viszont kezdettől nagyon kötődni kellett a szülőkhöz, mert különben nem engedték el őket mihozzánk. Így alakult ki a szülők közössége. Az ifjúság megy ma már az öregekhez és ők tanítják a kisebbeket is.

Balázs: Nekem a szülők közösségével az a bajom, hogy azt látom, akikkel mi foglalkozunk, azoknak nincsenek szüleik. Rémtörténetek halmozódnak a legtöbb családban, ahonnan a gyermekek hozzánk menekülnek. Nem ideadják őket, hanem elkergetik otthonról. Inkább csak a rendszerváltás óta küldenek gyerekeket. Ezekkel a szülőkkel könnyebb beszélni. Nekem viszont nagy szívfájdalmam, hogy ezen újak miatt nem tudok a régiék után menni, akik senkinek nem kellene és ismét csak a térre kerülnek. Ez a rengeteg hittanóra ezért bosszant. Azt gondolom, hogy ha van valahová küldetésem, akkor ide a kápolna elé és a többi köztérre, ahol isznak és elverik a napjukat. Velük kellene játszani, beszélgetni, közöttük lenni. Persze nem akarom a hittant sem leértékelni, csak a hangsúlyt akartam kiemelni.

Anikó: Az egész hittanoktatás 5 éve úgy kezdődött, hogy amikor odaérkeztünk, Balázs végigjárta a falut. Lett harminc beíratott hittanos. Ebből egyetlen egy sem jött el hittanra. Akik járni kezdtek, azokat innen a térről szedtük össze. A mi hittanos csoportjaink olyanokból álltak, akik nem lettek beíratva. A beíratott hittanosok pedig bementek Alsóvárosra, mert az a repis hely. Még ma is így van ez.

Támogatás

Ef.: Azt szeretném, ha a pénzről beszélnétek, mert a laikus segítőkkel kapcsolatban ez az egyik kardinális pont.

Balázs: Amikor 87-ben idekerültünk, 6000 forintot kaptam és lakhattunk abban a házban, amiben most. Ez egy szobát és konyhát jelent. Akkor nem volt benne fűtés, fürdőszoba és víz. Vakolat sem volt, a padlóból nőtt a fű. Először tehát lakhatóvá kellett tenni ezt a helyet. Most, mire kiköltözünk, mert jön a negyedik gyermekünk, lakható is. Ez a fizetésem mind a mai napig. Ma gyakorlatilag ebből élünk, ami havonta 13+6 ezer forintos alapfizetést jelent. Ezért viszont meg kell tartanom a 24 hittanórát. Én a legmagasabb kategóriát kapom, 175,- Ft-os órabért. Mivel húsz óra fölött van az óráim száma, ezért a nyári hónapokra is kapok fizetést. Ez sajnos tavaly nem így volt, mert a plébánián csak 19 órát igazoltak nekem, így a nyári hónapokra nem kaptam semmit, csak a 6000 forintot.

Béla: Mi semmiféle ilyen fizetést nem kaptunk az elmúlt tizenöt évben. Minden rezsit mi fizetünk az ingatlan az egyházé. Ha innen kitennének bennünket, üres kézzel kerülnénk az utcára. Melléképületet építettünk, hittantermet, pincét, kazánt, kéményt, kerítést a templom köré, stb. Sokmindent saját kezűleg csináltam, meg családi összefogással. Annak idején a templom felújításához ötven ezer forintot kaptunk az akkori plébánostól, s ennek nagyon örültünk, mert ez akkoriban nem volt kis pénz, sok anyagot megvásároltunk belőle.

Az elmúlt két évben változott meg minden. Addig ui. Évike folyamatosan gyesen volt mert született öt gyermekünk.

Éva: Az óraadói díjat pontosan megkapom a plébános atyától.

Béla: Évike papíron a vásárhelyi plébánia gondnoka, majd később lelkipásztori kisegítője. Volt egy olyan időszak, amikor 2-3 hónapig nem járt volna a gyes. Mondtam az Elek atyának, csináljanak valamilyen munkaviszonyt, hogy jogfolytonos legyen, ami akkor még sokat számított. Akkor az atya bejelentette és kapott 250 forintos fizetést,

de a jogfolytonosság az megvolt. Az SZTK-t befizette érte. Majd hamar jött egy újabb baba, s megint nem volt gond. Az Elek atya meghalt, az új plébános eltanácsolt bennünket onnan. Aki pedig a filiát örökölte, közölte, hogy nincs lehetősége alkalmazni Évikét. Ezért Évike gyakorlatilag munkaviszony nélkül van. Egy éve hitegetik, hogy létesítenek vele munkaviszonyt. Így nincs munkanélküli segélyen sem, meg semmiféle járandósága sincsen. Évike utóbb magának az új váci püspöknek írt.

Éva: 1992. 08. 10-én keltezett levélben a püspök atya a következőket válaszolta: „Munkaviszonyával kapcsolatban sajnós azt kell mondanom, mivel annak jelen pillanatban nincs anyagi fedezete, így más helyen szíveskedjék főállású munkát keresni (...) Továbbra is lakhat a plébánián. Remélem, hogy szép családi életével és további lelkipásztori kisegítésével segítségére lesz a helyi katolikus közösségeknek.”

Béla: Az egyházközség pénzéről még annyit szeretnék mondani, hogy valamennyit a kedves hívek összedobálnak, de ezt a plébánosok mindig elviszik. Ebből egyetlen egy fillér nem marad az egyházközség tulajdonában. Egyébként sem kaptunk arra, hogy valamit az egyházközségre költhetnénk. Elszámolást sem láttunk még soha.

Balázs: Nálunk szerencsésebb volt a helyzet, mert minket hívtak. A plébános a lehetőségeihez képest minden anyagit megadott. Jelenlegi kiszolgáltatottságunk is abból adódik, hogy a plébánia akkora építkezésekbe kezdett, új rendház és ilyesmi, hogy a peremkerületeken csak a legeslegégetőbb munkákra lehet nagy könyörgésekkel valamennyi pénzt kapni. Ez egyrészt érthető: 150 milliós építkezés mellett alig jut másra. Másfelől nem érthető, mert 150 ezerből gyönyörűvé lehetne tenni egy közösségnek a helyét, de nincs rá egy fillér sem.

Anikó: Az egy évi hitoktatásra ekkora építkezés mellett csak harminc ezer forint jut: ez számomra nem érthető, sőt megbotránkoztat. Ebben az évben pedig egy fillért nem kaptunk a hitoktatásra. Ez nem kéne, hogy evidens legyen.

Balázs: A perselypénzből nem látunk semmit. Sőt a miséző pap reklamálni szokott, hogy nem elég a stólapénzre az, amit a hívek összeadnak.

Egyszer sem fordult meg a fejünkben, amikor idejöttünk, hogy ennyi, vagy mennyi a pénz. És hogy a gyermekünk pont akkor születik meg, amikor a félig szétrohadt ablakot éppen kivertük, belül sincs még vakolat és nem tudjuk, hova vigyük a kórházból. Öt évvel ezelőtt nem foglalkoztunk ezzel, nem zavart.

Béla: Nagyon fontosnak tartom elmondani, hogy 15 évvel ezelőtt én is boldogan ajánlottam fel a munkámat és a saját vagyonomat az egyház javára, mert akkor az egyházat üldözték és úgy éreztem, nekem ez lelkiismereti kötelességem. De most, amikor az egyház szabad, ezt másképpen látom. Félreértés ne essék, nem akarom benyújtani a számlát, de nyilvános elszámolásokat akarok és tiszta beszédet a pénzügyekben is. Úgy látom, hogy meg vannak már az egyház számára azok az anyagi források, amelyekből korrekt és tisztességes fizetést tudnának adni oda, ahol korrekt és tisztességes pasztoráció folyik.

Az önállóság kiépítéséért

Ef.: Úgy látom, hogy a pénzzel kapcsolatban benneteket az önállóság érdekel.

Béla: Pontosan erről van szó. Éppen most alakítunk egy öttagú gondnokságot. Mert ugyan az alapítványok még csak most indulnak, de azt akarom, hogy ezekről a pénzekről ez a tanács döntsön és ellenőrizze azt, hogy mire költjük a pénzt. Legyen közös gondunk a pénzügy is.

Balázs: Mi is létrehoztunk egy egyesületet, kimondottan azért, hogy legyen egyháztanács. Az embereket ui. nem lehet mással rávenni arra, hogy csináljunk együtt valamit. Az egyesület nekik is izgalmas. Ennek egyik felét az egyik régi közösségünk adja, másik felét pedig az aktívabb helyiek. Nekünk is van ugyanebből a megfontolásból egy alapítványunk, hogy azok a pénzek, amik összejönnek, ne menjenek el a kezünkből.

Béla: Ezt akarom én is elérni az alapítvány vezetőivel. Ők osszák el a pénzt. Az alapítványt is azért csináltuk, hogy valamiféle önállóságra szert tehessünk. A növekvő igényeket ugyanis nem tudom már a csökkenő fizetésemmel finanszírozni.

Ef.: És miért akartok önállóak lenni?

Éva: Mert nagyon megnehezíti a munkámat az, hogy ahány plébánosunk, annyiféle elvárása, vagy éppen el nem várása volt pl.: a szentségek kiszolgáltatása előtti előkészítő munkában. Iszonyodom a csak külsőségeket célzó „így szoktuk” megoldásoktól. Azt szeretném, ha egy keresztelő igazi belső örömnép lenne. Mindenki értené milyen óriási dolog történik amikor Isten gyermekévé, Krisztus testvérévé válunk! De én ezt nem mondhatom meg egy papnak aki a főnököm és nem a testvérem!! Kihez legyen hű? Krisztushoz, Egyházhoz, Pápához és a saját lelkiismeretemhez, vagy a kiüresedett külsőségekhez? Nagyon sokszor érzem magam úgy, mint Péter a főtanács előtt. (Vö.: ApCsel 4,19)

Balázs: Én önálló vagyok. Ez ma azt jelenti, hogy a területen én vagyok itt egyedül már öt éve, mindenki más utánam jött. A konfliktusok csak most kezdődnek, mert az én pasztorális koncepcióm egészen más, mint amit ők magukkal hoztak. Ennek előszele már érezhető is. Az új plébános olyanokat is elsőáldozásra akart engedni, akiket én nem engedtem. Különalkut kötött a szülőkkal. Ezzel az egész hitelemet feláldozta egy hamis békességért. A gondok tehát ezután jönnek majd.

Anikó: Az önállóságot a helyi egyházközség elismeréséért akarjuk. Mondok egy példát, hogy mennyire semmibe veszik őket. Nem jelentették előre, hogy itt a területen hente lesz szentmise. Mi is csak ott, a misén tudtuk meg. A másik éppen most történt: a ferences atyák bent kitalálták, hogy nyáron pedig nem lesz szentmise. Senkinek nem jutott eszébe jelezni nekünk, hogy így döntöttek. Még szerencse, hogy Balázs éppen otthon volt és tarthatott igeliturgiát a vasárnapi misét hiába váró híveknek. Ráadásul

ez lett volna az egyetlen előfizetett szentmise az egész nyáron, ez is elmaradt.

Egyházi elismertség

Ef.: Ebből körvonalazódik, hogy viszonyul hozzátok a plébánia, az egyházmegye.

Éva: Én nagyon rosszul érzem magam az egyházamban. Először is a papok úgy néznek rám, hogy nem értik ki vagyok és mit akarok. Szeretnének visszarakni a „hívecskék” közé, akiknek az a dolga, hogy letörölgesse a port, meg kiszolgálja a papokat, földig hajoljon a tekintélyük előtt. Én pedig igyekszem őket testvérnek tekinteni, amin ők rettenetesen csodálkoznak és nem értik, honnan veszem ehhez a bátorságot. Mikor nagysokára meghallgattak, hogy mit szeretnék, akkor nem értették meg. Azt kérdezték, hogy miből hányat csinálók és nem érdekelte őket, hogy milyen életet élünk. Csak ami kategorizálható, mérhető, az a valami számukra. Ez munka, a többi nem érdekes.

Támaszom viszont egy jó lelkiatya, akivel mindent meg tudok beszélni, s aki még Mártély lelkiéletébe is besegít önzetlenül és pénz nélkül. Igazi társ abban, hogy megvalósíthassam azt az életet, amire hivatásom van.

Nem akarok többet, mint, hogy fogadjanak el teljes értékű munkatársnak, én is dolgozom a lelkekért annyit mint egy pap. A különbség csak az, hogy nem vagyok felszentelve. A küldetés és az evangelizálás nem attól függ, hogy fel vagyunk-e szentelve, hanem hogy mennyire éljük meg a küldetésünket.

Ef.: Ha lehetne felszenteltetnéd magad?

Éva: Biztosan, mert az mégis nagyon sok kegyelmet ad. De a lényegét nem ebben látom, hanem a partneri, testvéri, munkatársi viszonyok kialakításában. Önmagamban szenteléssel együtt is kicsi testvér lennék, aki megpróbálja a lehetetlent: mindenkinek mindene lenni, ahogy Pál mondta.

Balázs: Nálunk az elfogadottsági problémák másképpen jöttek ki. Mi ugyanis már előtte sok pappal Szegedről közeli ismerősök voltunk. A megkülönböztetésünk inkább az volt, hogy vannak fiatal papok, akikkel szevasz-szevasz viszonyban vagyunk és vannak idősek, akikkel nem, mert ők távol vannak tőlünk. Az első időkben ez átsegített a beilleszkedési problémákon. Az is nagyot lendített rajtunk kezdetben, hogy az első plébános támogatott minket.

Anikó: Neki komoly elképzelései voltak azzal, hogy itt mit tegyünk. Persze neki is meg voltak a korlátai, az álmaid nehezen tudta realizálni a gyakorlatban. Azt is éreztük, hogy akar velünk valamit kezdeni, de nem tud. Nehéz helyzetbe került miattunk a képviselőtestületben. Ugyanakkor az is igaz, hogy a családos ember iránti szociális érzék teljesen hiányzott belőle.

Balázs: Azt gondoljuk, hogy nagyon sokat számított volna, ha hivatalosan több jogosítványt kaptunk volna. Mi voltunk és vagyunk az egész egyházmegyében az első és egyetlen főállású pasztorális munkatársak, de csak nekünk nem volt és ma sincs áldoztatási engedélyünk.

Anikó: Legjobb, ha mondok egy példát. Múltkor elkezdtem volna beszélni egy 25 éves, fiatal papnak arról a gyálai oltárképről, amit rengetegszer láttam már, amiről sokat olvattam és elmélkedtem. Az első három mondat után láttam, hogy nem érdekli, s elkezdett tanítani arról, amit most lát először. Ez nagyon felbosszantott. Ilyent egy nő érez, de attól igaz. A tanítást nehezen adják át. Ebből a szempontból legfőljebb másodrangú testvérek lehetünk.

Éva: Megvetéssel néznek ránk, mert azt hiszik, hogy mi nem értünk az ő szakmájukhoz, csak kontárok vagyunk. Nem elég, hogy világi vagyok, tetejébe még nő is, ami csak ront a helyzeten. Legyintenek ránk: civilek, de nincs jobb megoldás. Szinte várják, hogy mikor fulladunk bele a munkába. Ez azért is van, mert kevesen vagyunk laikusok. Az egész váci egyházmegyében még egy idős nénit tudok, aki úgy van, mint mi. Pedig ha nem építenek a laikusokra, összedől az egész egyházmegyében a pasztoráció.

*Ef.: Sikerült-e már a hivatalos egyházi fórumokon is el-
őtni a problémákat?*

Éva: Igen. Azt válaszolták, hogy menjünk a plébánoshoz... Marosi Izidor püspök atya nagyon aranyosan meghallgatott, elismerte munkánkat, de mást ő sem tudott mondani. A plébános pedig vállát megvonva azt mondta — sajnos nem segíthet. Keszthelyi püspök atyától pedig már mondtam milyen választ kaptam.

Önvédelmi teológia

Ef.: Ebben az elfogadottsági problémában a végzettség is szerepet játszik, nem?

Éva: A Hittudományi Akadémián végeztem a három éves levelezőt. A második vagy harmadik induló csoportba tartoztam.

Béla: Én teljesen műveletlen vagyok ilyen téren. Egyet azonban nagyon megértettem. Az egyházi gondolatok iránti igény az emberekben csak ekkor jelentkezik, ha előbb egészen odáig tudok menni, ahol ők vannak. Ha majd nekem is úgy peng a kasza, mint neki, akkor van létjogosultsága annak, hogy egyáltalán elkezdjek egy mondatot. Ez a sorsközösség vállalás válogatja ki azt a teológiából, ami a keresztény hit hiteles tálalásához szükséges.

Balázs: A szegedi iskolát végeztem. De úgy éreztem, mintha a cizellálást a kisközösség végezte volna el. Ami számomra inkább élményt adott, a Regnum szervezte, a Püspöki Kar által támogatott ún. „Hajszoló” kisközösség-vezető képző intézmény. Ebben nagyon sok olyan civilt ismerhettem meg, akiknek élete példát adott, azok közül, akikkel együtt végeztem, de az előadók közül is.

Anikó: Nekem papírom nincsen, de a kisközösségben amit tanultunk, az sokat jelentett az életemben. Megtanultam gondolkodni Isten dolgairól.

Éva: Igaz, hogy kell tanulni és művelődni, de elsősorban nem a műveltségemből élek, és nem is a sok irodalomból. Ezek csak arra kellenek, hogy biztonságba érezzem ma-

gam. Hogy amiket megélek és megtapasztalok, azt meg is értsem. Inkább ilyen biztosítéknak kell a teológia.

Balázs: Másrészt arra van szükség, hogy az ember az előjáróival szemben bizonyítani tudja, hogy én is ember vagyok, én is tudom azt, amit te. Különben azt hiszik, hogy az ember nem tud semmit, nem is alkalmas semmi-re. Pedig azt gondolom, hogy ezeken a helyeken legfőképpen nem a teológiai tudás számít, hanem az, hogy az ember mit tud megélni. Az emberek a teológiára nem vevők, viszont valamit nagyon keresnek és nagyon szeretnének. Sajnos, ha nem tudom a főnökeimnek megmutatni a teológiai képzettségemet, akkor nem kapok tőlük arra jogosítványt, hogy az emberekkel megkeressem azt, amit annyira keresnek.

Anikó: Én egy kicsit másképpen élem meg ezt. Amikor én tanulok, akkor nem lebeg előttem a falu. Most gondolkodom arra, hogy ezt talán szűgyelnem is kellene. Számomra ez nem kapcsolódik össze. Én annyira urbánus vagyok, ők meg annyira parasztok — persze nem erkölcsi értelemben. Nekem van egy szellemi igényem, aminek ki kell elégülnie ahhoz, hogy jól érezzem magam. Ezt akkor is igényelném, ha nem laknánk Gyálán. Persze én nem is vagyok arra kényszerülve, hogy bármit is igazoljak, mert Balázs az egyházi alkalmazott.

A kettőnk kapcsolatában pedig különösen fontos szerepet játszik a teológia. Beszélgetéseink nagyrésze teológizálás. Tegnap a húgom megkérdezte a kisfiamtól, hogy anyáék min szoktak veszekedni. Mire ő rávágta: "csak a Jézuskáról".

Magánélet egyházi élet

Ef.: Az elmondottakból kitűnik, hogy a magánéletem és az egyházi életem teljesen összemosódik. Hogyan lehet ezt kibírni? Hová tudtok menekülni?

Éva: Legfontosabb hely, ahová menekülni tudok, a templomban az Oltáriszentség elé. Ott erő tölt el. Másrészt minden kedden a szegvári kisközösségbe szoktam járni,

ahol sokat imádkozunk. Végül pedig a lelkiatyám, akit bármikor felkereshetek vagy legalább felhívhatok.

Ef.: Téged tehát nem zavar, hogy állandóan tele van a ház és szinte nincs magánéleted?

Éva: Mostmár nem. Eleinte rettenetes volt. Olyan családban nőttem fel, ahol élére állt minden, tisztaság volt. Itt úgy éreztem, hogy összeroppanok vagy megbolondulok. A takarítással nem végeztem soha. Nehéz volt megtanulni az alkalmazkodást a sok és sokféle emberekhez, helyzethez, elváráshoz.

Béla: Én nyugodt fajta ember vagyok. Meghoztam egy döntést, hogy nem polgári kényelemben akarom leélni az életemet. Nem akarok magánvillát, VW-Golfot, stb. Így azután az üzletem el van hanyagolva, Wartburggal járok és van egy zaklatott életű plébániám. Én vagyok a legutolsó benne mindig. Ez gyakran előjön, de vagy csináljuk vagy nem. Aki nem bírja, helyesebben teszi, ha elmegy. Annál vérlázítóbbat nem tudok elképzelni, ha megérkezem egy idegen plébániára, nyomom a csengőt, mert délelőtt sincs nyitva a plébánia. Kihallatszik, hogy gyűnnek-mennek a plébánián, de nem nyitnak ajtót.

Anikó: Ahogy nő a család nőnek a konfliktushelyzetek. Én vagyok otthon, egyre nehezebben mozdulok. Erőt Isten jelenléte ad. Ha konfliktus van, Balázssal nagyon pontosan elemezzük a helyzetet és megpróbáljuk a jelenlévő Isten szerint helyretenni. Ha nincs békességünk, megbeszéljük. Erre kell, hogy mindig legyen időnk.

Utolsó szó jogán

Anikó: Akkor érezném magam nagyon jól az egyházközségemben, ha felnőtt emberek vennének körül, akik kérdeznek. Ez a legnagyobb gond, hogy nincsenek kérdések, csak az élet halad. Ez a legfontosabb, hogy jó kérdéseket tegyünk fel és keressük a választ.

Balázs: Van egy visszatérő kísértésem, itthagyni félig az egészet, hogy gazdaságilag önálló legyek. Én vagyok a családfenntartó, viszont én teljesen függök anyagilag az egy-

háztól. Néha érzem, el kell adnom az álmaimat azért, hogy fizetést kapjak. Ha viszont elmegyek, nem tudnám koncentráltan csinálni, bár, ha kis csapattal foglalkoznék, akkor azokat lehetne mélyebben kezelni. Ezzel a kísértéssel vagy gondolattal visszatérően vívódom.

Béla: Ha teljes értékű munkatársnak elfogadná a klérus a világiakat, akkor ezek a rossz érzések felszabadulnának és az ember nem akarna kitörni innen.

Éva: Nekem is van ilyen elmenési ingerem, de ha belegondolok, hogy hová mennék és mit csinálnék, rájövök, hogy semmi mást nem tudok és nem is akarok tenni, mint amit most.

Az Egyházforum könyvei sorozat újabb kötetei hamarosan kaphatók!

Efk 12:

Anton Müller, A hit útja
a nagy zsinati teológus emlékének

Efk 13:

Hans Küng, Örök élet?
az örök életbe vetett hit a modern gondolkodás mérlegén

Efk 14:

Bernhard Häring, Tapasztalataim az egyházzal

A világhírné zsinati teológus nyílt vallomása a házasságról, szexualitásról, fogamzásgátlásról szóló egyházi dokumentumok mögötti küzdelmekről.

Megrendelhető az Egyházforum címen:
1158 Budapest, Thököly út 74. Tel.: 1/272-2405

PERSPEKTÍVA

Összeállította: **Dévény István**

Az egyház kezdeti életformáira, az alakuló egyházi közösségre figyel, de csak „egy pillantást” vet a szentírára **Hermann-Josef Venetz**, aki 1975. óta a svájci Fribourg egyetemén az újszövetségi exegézis professzora. A pillanatszerű rátekintés — ein Blick auf das Neue Testament — mögött azonban kemény munka áll. Két szemeszteren át ez volt egyetemi szemináriumi témája, háromszor is ismételve előadássorozatot tartott a svájci lelkipásztorok továbbképző kurzusán. A fakultás hallgatóinak és végzett lelkészeknek „keresztültében” érlelte ki mondanivalóját.

H.-J. Venetz, So fing es mit der Kirche an. Ein Blick in das Neue Testament. Zürich, Benziger, 4. kiadás, 1990. 303 o.

Kortörténeti keretbe ágyazottan szemléli az alakuló egyház-közösségek életét, ugyanakkor nyílt szemmel figyel arra, ami egyedülálló, rendkívüli volt — és marad — az egyház számára. Mit tartottak elsődlegesnek, mindennél fontosabbnak? Meglepő következtetése: „Egyetlen egyházközségi modellt sem lehet kötelező mértéknek használni. Nem a szervezeti felépítés, nem a különböző hivatalok állnak középpontban. Kötelező mértéknek Jézus ügyét kell tartanunk, s ez széleskörű szabadságot feltételez. Ebből az alapállásból kiindulva kell keresnünk eszközöket és utakat, hogy Jézus ügye a mai világban is testet ölthessen, hogy az egyház ma is megvalósulhasson... Az újszövetség által feltételezett szabadságban teremőerő rejtőzik, amely csak Jézus Krisztusba vetett hit által és a mai valósággal való kapcsolatban tud igazán kibontakozni.”

Venetz evangéliumi háttérből indul ki, de legnagyobb figyelmet a Pál apostol által alapított egyházközségnek szentel. Nem állítja, hogy ezekben ne lett volna „rend”, ennek megfelelően közösségi szervezet. Inkább arról van szó, hogy az alá- és fölérendeltségi viszonyt a lényeges közösségalkotó erő — Jézushoz való hívő felzárkózás, egymás szolgálata, testvéries összetartozás — mögé állítja. „Pál, Jézus Krisztus evangéliumából kiindulva nem látta szükségesnek, hogy a hívek egy-egy csoportjának, vagy a közösségnek sajátos struktúrát írjon elő, vagy akár csak ajánljon, mintha a keresztény közösségeknek eleve sajátos, mással fel nem cserélhető keresztény struktúra vagy szervezet felelne meg. Keresztény közösséget Pál elsősorban a testvéri

együttesben látott. Elszakíthatatlanul ez kapcsolódik Jézus ügyéhez, melynek megteremtésére a legnagyobb szerűbb szervezet sem képes. Ugyanakkor elfogadta és ápolt a szervezeti formát, amely a korabeli (zsidó vagy görög) közösséget jellemezte. Csak akkor lépett közbe, ha az a benyomása támadt, hogy ennek működése nem felel meg a testvéries közösség életének — tehát vagy nem óvja, vagy éppenséggel gátolja a hitből fakadó testvéries összetartozást.

Ugyancsak a „kezdett életére” figyel egy (volt) tübingeni biblikus, de figyelmét kiterjeszti az első századokra is. Könyve az **Egyházforum** kiadásában magyarul is olvasható.

Gerhard Lohfink, Milyennek akarta Jézus a közösséget. A keresztény hit társadalmi dimenziója (Luzern 1990. Egyházforum Könyvei 4. kötet. 200 o.)

Olvasóink figyelmébe ajánljuk ezt az írást. Egyetlen részlet álljon itt az egyházközösség legértékesebb tulajdonságának — tehát más szervezetektől lényegileg megkülönböztető jellegének — bemutatására egy 2. századi apologéta, Arisztidész tollából: „Az özvegyeket nem vetik meg, az árvákat kiszabadítják azok kezéből, akik bántalmazzák őket. Akinek van, az irigység nélkül ad annak, akinek nincs. Ha meglátnak egy idegent, bevezetik lakásukba és örülnek neki, mint egy igazi testvérnek, ők ugyanis nem test szerint nevezik egymást testvérnek, hanem a Lélek és Isten szerint... Ez a keresztények törvénye.” — Hogy mekkora irodalma van különben az első századok egyháztörténetének, ahhoz elegendő egyetlen pillantást vetnünk Lohfink irodalomjegyzékére.

A múltba való visszatekintés és teológiai elméletek helyett talán fontosabb a konkrét kérdés: mit kell (kellene) tenni a mai keresztény egyházközségeket életképességének növelése érdekében. Az irodalomjegyzék itt is oldalak tucatjait tenné ki. A bőség zavarától nem szabad megijedni. Önkényes válogatással is érhetünk el eredményt. Beszéljen elsőként Rolf Zeffass, würzburgi pasztorálteológus az egyházközség — közösség — szolgálatában álló papok és laikusok lelkiségéről.

Rolf Zeffass, Menschliche Seelsorge. Für eine Spiritualität von Priestern und Laien im Gemeindedienst. Freiburg/Basel/Wien, Herder, 1984. 4. kiadás. 174 o.

Három év alatt ért meg ez a könyv négy kiadást, ami (talán) annak jele, hogy „telitalálat”. „A lelkipásztorkodás munkásaira gondolok ebben a könyvemben. Azokat a tapasztalatokat szeretném velük átgondolni, amelyeket a lelkipásztori munkájukban szereznek: a betegágynál, kisebb csoportokban, telefon-szolgálatban, családlátogatáskor, a hitigazságokról való beszélgetésekben, amikor szabadságon vannak... Az élményt különben is csak akkor nevezhetjük tapasztalatnak, ha utólag még egyszer átgondoljuk, feldolgozzuk, s — feszültségeivel, hiányosságával együtt — elfogadjuk. Ez azonban már csak a hit alapján történhet, s ebben az értelemben kell lelkiségről beszélnünk.”

Elsőként, s hosszan beszél a vendégszeretetről, vagy ahogyan ő fejezi ki magát, a vendégbarátságról. Az ó- és újszövetségi szentírás telve van figyelmeztetésekkel és konkrét beszámolókkal: nyitottan, s készségesen fogadni az idegeneket is — mint ahogy vándorként és személyi igazolvány nélkül a középkor kolostoraiba is be lehetett térni. A templomok bejáratánál kifüggesztett figyelmeztetések stílusa is árulkodik. A szerző new-yorki élménye: „Isten háza ez, érezd magad otthon. A Szent Péter templom lelkészei szívélyesen hívnak: tölts itt kis időt, s ha akarsz, akkor imádkozz és elmélkedjél.” Ugyanakkor egy würzburgi feliraton ez olvasható: „Isten háza ez és nem múzeum. Isten háza tiszteletre szólít, viselkedj nyugodtan és tisztességesen. Istentisztelet közben járkálni tilos.”

Barátságtalan a fogadtatás nem egyszer a plébános házában, a „plébániahivatalban” is. Ha — esetleg — bevezetnek a fogadószobába, sok esetben itt sincs igazi otthonos bútorzat és légkör. Karikatúra: a plébános számlákat forgat, levelet diktál, hóna alatt aktatáska, mert hittanórára indul. Összehúzott szemöldökén látszik: „Barátom, mondd röviden el bajodat. Itt most munkaidő van.” Ez viszont a mai kor mindennapos élménye: senkinek sincs ideje azzal foglalkozni, ami nem az ő problémája. „Lüktető, agyontervezett életünkben szinte művészi teljesítmény mások számára olyan légkört teremteni, amelyben szabadon lehet lélegezni. Szinte biblikus értelemben vett csodának nevezhető ez — kiűzni a démonokat. Megszabadulni a határidőnapló démonjaitól, melyek úgy beosztják életünket, hogy igazi meglepetésre, az új és idegen bebocsátására már nincs is lehetőségünk.” A vendégbarátságnak ezért nem az a célja, hogy meg-

változtassuk — megtérítsük — az embereket, hanem hogy megteremtjük azt a légkört, amelyben végre nyugodtan jól érezhetik magukat, s ha úgy adódik, jó elhatározásra is képessé válnak. „Ha szorongatott helyzetben vagy, védő falakat találsz itt, fejed felett tetőt, s nem kell mindenképpen imádkoznod” — állítja fel mottóját a pasztorálteológus.

Miről van szó még könyvében? Az óriási erőbedobás ellenére is eredménytelenség, sikertelenség sok lelkipásztor sorsa. Híveik hány százalékát tudják „beterelni” vasárnaponként a templomba? Mekkora az érdeklődés hittanóráikon?... Sokan még jobban hajszolják ezért magukat, s az eredmény rövidebb-hosszabb idő múltán elfásulás vagy idegösszeroppanás. Ez ennek a lelkipásztori típusnak legnagyobb veszélye. Pedig sok minden (nem minden!) magyarázható a megváltozott életritmussal. Az amerikaiak már megszokták, hogy különbséget tegyenek „painarea” és „play-area” között: öt nap a kenyérkereset, s ilyenkor kemény törvényeknek vannak alávetve, két nap a játéka a pihenő, s ekkor kívánják, hogy ne parancsoljon nekik senki semmit. Nem „istentelenek”, csak éppen átalakult életritmusuk, s ebből nagyon sokuk életéből „kikapott” a vallás. Nem jól van ez, ezt mindenki tudja — de nehéz rajta változtatni. Zerfass a természetes környezet pusztulását hozza példaként. Ha egy erdő fái korán kezdik hullatni leveleiket, jele ez annak, hogy nagy bajt okoztunk. De oly sokrétű és oly bonyolult az okok világa (autó, gyárak, hulladék...), hogy villámgyors mentőakcióra alig lehet gondolni. Ne keressen a lelkipásztor sem könnyedén formált szavakkal bűnbakokat, amikor vallási közömbösséggel találkozunk. Ki tud itt eligazodni az okok világában (a család? a televízió? a múlt rendszer?...), kit lehet egyáltalán mindezért felelőssé tenni? Lelkipásztorok: legyetek megértőek az emberekkel szemben, de magatokat is viseljétek el! — figyelmeztet a pasztorálteológus. „A kisgyerekeknek van ideje, Istennek is van ideje, a lelkésznek nincs ideje?”

Ezzel kapcsolatban még egy fejezetre érdemes figyelniük, amelynek címe: A lelkipásztor sebeket hordozó orvos. Nem „evangéliumi superstar”, hanem hasonló azokhoz, akiket jó úton akar vezetni. A teológusok köreiből annakidején nem nagy lelkesedéssel fogadott svájci pszichológustól, C.G. Jung-tól vett át egy jelentős gondolatot: „Ha a koldust megvendégelem, a sértő-

nek megbocsátok, Krisztus nevében még az ellenséget is szeretem, akkor nem kétséges, hogy magas szinten gyakorlom az erényeket. Amit legkisebb testvéremnek tettem, azt Krisztusnak tettem. Mi történik azonban akkor, ha felfedezem, hogy bennem található a koldusok legszegényebbje, a legszemtelenebb sértegető, sőt maga az ellenség, nekem van tehát szükségem saját alamizsnáimra, a bennem levő ellenségnek kell megbocsátanom? Mi van akkor?

Akkor felforgatjuk a keresztény igazságot, akkor már nincs több szeretet és türelem, akkor a bennünk levő testvérnek azt mondjuk, hogy „buta” (Mt 5,22), elítéljük magunkat és dühösek vagyunk magunkra. [...] Aki a modern pszichológia segítségével nem csupán betegek lelkének kulisszái mögé nézett be, hanem saját maga mögé is — s ezt kell tennie minden gyógyító lélekvosznak, ha nem naív csaló —, akkor a legnehezebb, sőt szinte lehetetlen feladat elé kerül: nyomorúságos állapotban lévő önmagát el kell fogadnia. Ennek már pusztán gondolata elegendő ahhoz, hogy a félelem izzadságcseppei gyöngyözzenek homlokán. Ezért választják sokan késlekedés nélkül a bonyolultabb megoldást: nem figyelnek önmagukra, de lázasan foglalkoznak mások bajaival és bűneivel. Itt olyan erényeket lehet fölcsillantani, amelyekkel másokat elkápráztatnak csupán, önmagukat pedig szépen becsapják.”

Kommentár nélkül idézem ezt a könyvből. Egyetlen kérdés csupán: a „múlt rendszer” időszakában nem sikerült mindenkinek tisztán őriznie önmagát. Mit tesznek most? Nem választják késlekedés nélkül a Jung által bonyolultabb megoldásnak nevezett utat?

Kis kerülőutat tehetünk most a bázisközösségek felé. Biztos, hogy ez sem old meg mindent. A bizalmatlanságot végre föl kéne oldani. Ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban két könyvre szeretném felhívni a figyelmet. Az első:

Die Basisgemeinden - ein Schritt auf dem Weg zur Kirche des Konzils. Szerk.: Elmar Klinger és Rolf Zerfass. Würzburg, Echter, 1984. 207 o.

A könyv nagy erénye, hogy nemcsak arról beszél, hogy mi van Latin-Amerikában, vagy Európában, hanem történeti viszszatekintést is ad: az elmúlt korszakokban is jelentkeztek a nagy egyházi közösségek belül kisközösségek, — így például a

virágzó középkor idején. Klaus Ganzer, würzburgi egyháztörténész tanulmányából vesszük az alábbiakat.

A szerzetesség az ókeresztény időkben visszahúzódott a társadalomtól és a közösségi élettől. A középkorban azonban a legerősebb szerzetesi mozgalmak, a bencések és az ágostoni közösségek mélyen beépültek az adott társadalmi keretbe. Nemesi, sőt királyi családok alapítottak kolostorokat, s ezek mintegy a családi birtokhoz tartoztak. A szerzetesek imádkoztak jótévedőkért, a kolostor lett az alapító család temetkezőhelye, s másodszülött fiuk és leányaik számára nem egy esetben biztosították az apáti vagy apátnői méltóságot. A kolostor már nem „schola dominici servitii”, az Úr szolgálatának iskolája, (szent Benedek) hanem „ad servitium imperii”, világi hatalmasságok szolgálatára rendelt intézmény lett.

A 12. és 13. században sok hívőt „újfajta” lelkesedés töltött el. A „szegény Jézus” követésére vállalkoztak, s így közvetetten tiltakoztak a gazdag, jólétben élő, egoistává vált társadalommal (és egyházzal) szemben. Ebben a mozgalomban tömegével jöttek létre a kisebb csoportok, közösségek — bázisközösségek, mondánánk ma. Ezeknek egy része összeütközésbe került az egyházi tekintéllyel, főként a „laikus prédikáció” miatt. Némelyek ki is sodródtak az egyházból, de nem kis rész bentmaradt, s lassan kialakította a „koldulórendek” többfokozatú közösségét (szent Erzsébet pl. a ferences harmadrendhez tartozott). A szükséges túlmenő kolostori bőséget megvetették, inkább a személyes közösségi kötelék tartotta őket össze. Secundum evangelium vivere — legyen az evangélium életünk mértéke. Nem úgy, mint régen a pusztaságba húzódó remeték, hanem bent, az éppen ezeitől kialakuló városokban. Megdolgoztak szükségleteikért, vagy koldulva összegyűjtötték a mindennapit. Meglepő, hogy ezek iránt a plébániai egyházközségek mellett működő kis közösségek iránt milyen adakozó volt a korabeli polgárság. Az, hogy a püspökökkel és a papokkal néha „meggyült a bajuk”, az érthető. Későbbi történetük azonban jelzi, hogy a „beilleszkedés” veszekedés nélkül is elérhető.

Érdekes még a könyv címére felfigyelnünk: Bázisközösségek — egy lépés a Zsinat által fölvezetett egyház megvalósulásának útján. Az előszóból: „A 2. Vatikáni Zsinat rendelkezéseit Németországban csak egyetlen területen, a liturgiában sikerült

igazán megvalósítani. A Zsinatnak minden más témája messze távol maradt a hívő néptől." Az ennek megfelelő helyzetkép: „A Zsinat által felvázolt egyháztól távol vagyunk, ebből a szempontból minket is fejlődésben lévő országnak lehetne nevezni. A bázisközösségek egy lépést jelentenek előre. Szociális feladatuk az, hogy az embereknek önmaguk megtalálásához segítséget nyújtsanak. Egyházi értékük pedig a következő: megvalósul bennük az egyház, mert azt teszik, amit a Zsinat akart: közösségi apostoli munkára vállalkoznak.”

Említést teszek még egy másik, idetartozó könyvről, amely pillanatfelvételeket készít német nyelvterületen (Németországban, Ausztriában, Svájcban) élő és működő bázisközösségekről, de nem riad vissza a teológiai megalapozástól és következtetésektől sem.

Wir Kirchenträuer. Basisgemeinschaften im deutschsprachigen Raum. Szerk. W. Ludin, Th. Seiterich, P.M. Zulehner. Olten/Freiburg, Walter-Verlag, 1987. 202 o.

Megálmodjuk az egyházat — ez a könyv címe. Néhány szó Zulehner professzor bevezető tanulmányából. „Ha helyesen látjuk a dolgokat, akkor a bázisközösségekben jelen van az egyház, Isten éled (ujjá) bennük. Három alapvonás érvényes sokukra (mindegyikre?): A biblia segítségével közelednek Istenhez, s ezen az úton nem csak misztikus nyitottságuk van (más mozgalmak is teszik ezt, de itt megállnak), hanem közösségüket és tetteiket a bibliából megismert Isten határozza meg. Hitre alapozottan különös érzékenységük van ahhoz, hogy testvéri közösséget teremtsenek, s a lassan egybeforró világban politikailag (tehát társadalmi szinten is) elkötelezzék magukat. A bázisközösségek így hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyház ma olyan formába öltözzön, s olyan módon éljen, amelyre, úgy tűnik, Isten minden bizonnyal képesnek tartja, s kegyelmével erőt is ad hozzá.” „Sokan úgy vélik, hogy az egyház kifáradt és lassú halálra van ítélve Európában. Ez az egyház azonban nyilvánvalóan szülési fájdalmakban él. Új megjelenésének körvonalai már láthatók. Mindenképpen misztikusabb, mélyebben Istenbe ágyazott lesz ez az egyház. Ezért lesz testvériesebb, s politikailag elkötelezettebb. A bázisközösségek jelentős szerepet fognak játszani az európai egyház új formájának megszületésében.”

Van-e valami újdonság a területi elvre épülő plébániák, egyházközségek életével, munkájával kapcsolatban? A „normális” lelkipásztorkodást végzőket természetesen ez érdekli. Ha körülnéznek a könyvpiacon, bőséges elméleti tájékoztató és gyakorlati útmutató áll rendelkezésükre. Egyet emelek ki, amely az „egyházközségi tanácsok” értékesebb működését szeretné előmozdítani.

Klaus Roos, Damit Gemeinde lebt. Ein Grundkurs für die Arbeit im Pfarrgemeinderat. Mainz, Matthias-Grünwald-Verlag, 1990. 140 o.

A szerző egész kérdéssorozattal bombázza olvasóit: „Ön egy egyházközségi tanács tagja, vagy egyszerűen érdekli, hogy végzi munkáját ez a testület. Vagy éppen most választották be, s először tájékozódni szeretne: Egyáltalán mi az egyházközségi tanács? Mi az elvárás vele szemben? Talán évek óta tagja ennek a testületnek, jónéhányszor csalódottan távozott az ülésről, bosszankodásokat kellett lenyelnie, s most kérdezi, hogyan tovább: Egyáltalán milyen kilátásai vannak ennek a testületnek? Mit tehetne azért, hogy a munka eredményesebb legyen: Hogyan tudná saját feladatkörét jobban áttekinteni, fokozottabb felelősségtudattal végezni azt, amit vállalt?”

A kérdésekre adott válasz elméleti részét mellőzöm. Valószínű, hogy ezzel a biblikus és teológiai háttérrel alapjában véve minden lelkipásztor tisztában van. A gyakorlati tanácsok világa viszont annál érdekesebb. Néhány mondatban mégis érdemes összefoglalni történeti visszapiillantását.

A katolikus laikusok igazán felelős közreműködésére szervezett formában először a múlt században került sor. Egyesületek alakultak, amelyeknek elsődleges célja az volt, hogy a katolikus egyház politikai szabadságjogait képviseljék az állammal és a társadalommal szemben. A hierarchia ezt szívesen, ugyanakkor fenntartással fogadta. „Sürgető feladatot láttak abban, hogy laikus munkatársai legyenek, ugyanakkor megkívták, hogy ne egyéni kezdeményezéssel, hanem a klérus utasításai alapján dolgozzanak. Egy olyan egyesület, amelyben a pap csak lelki tanácsadó volt, de nem elnök, ebben a gondolkodásmódban elképzelhetetlen volt. Szinte magától értetődő, hogy Rómában (X. és XI. Pius) kísérletet tettek arra, hogy a kialakult katolikus egyesületeket felülről lefelé irányított szervezetekké alakítsák

át. Ez a jelen évszázadban az ún. Katolikus Akció létrehozásával meg is történt." Ezt XI. Pius így határozta meg: „a laikusok vegyenek részt a hierarchikus apostoli munkában”, tehát váljanak a klérus képviselőivé az államban, kultúrában, gazdasági életben, a társadalomban.

A 2. vatikáni zsinatnak a laikusok apostolságáról szóló dekretuma inkább együttműködésről, s nem egyértelmű alárendelésről beszél. Az egyházközségi tanácsokkal kapcsolatos előírásában azt olvassuk, hogy az egyházmegyékben (továbbá a plébániákon, több plébánia együttesében, nemzeti és nemzetközi szinten) olyan testületek jöjjenek létre, amelyek az egyház evangelizációs, megszentelő, karitatív és szociális munkáját elősegítik, s amelyben laikusok, a klérussal és szerzetesekkel együttműködve dolgoznak.

Érdemes ezek után áttekinteni a német katolikus egyházmegyék közös zsinatának irányelveit. Miben állhat az egyházközségi (és egyházmegyei) tanácsok működése?

1) Nyújtsanak segítséget a plébánosnak munkájában. Vele együtt vizsgálják át az egyházközség problémáit. Adjának tanácsokat neki amikor döntést kell hozni, s gondoskodjanak a megvalósításról.

2) Elevenítsék fel a felelősségtudatot az egész egyházközségben, erősítsék másokban is azt a készséget, hogy közreműködjenek.

3) Az istentiszteletek alakításához, a jelenlevő híveknek a liturgikus ünnepekbe való elevenebb bekapcsolásához mondják el javaslataikat.

4) Ápolják a szolgálat szellemét az egyház karitatív és szociális küldetésében.

5) Figyeljenek az egyházközség egy-egy csoportjának élethelyzetére, keressék az utakat-módokat, hogyan lehetne lelkipásztori segítséggel közeledni hozzájuk.

6) A mindennapi élet társadalmi problémáit tartsák szem előtt, s adjanak szakszerű tanácsot, hogy kell ezekre reagálni.

7) Támogassák a katolikus egyesületeket. Ne sértsék ezeknek önállóságát, ugyanakkor azon munkálkodjanak, hogy az egész egyházközség életével mindegyik összhangban éljen.

8) Írásban és szóban rendszeresen informálják a híveket a plébánia életéről és problémáiról.

A legnagyobb problémát azonban az jelentheti, hogy a szervezés (kis süt kalácsot az elsőáldozóknak?...), a feladatok kijelölése (ki foglalkozik a hirdetésekkel az egyházközségi lapban?...), az adminisztratív ellenőrzés (mennyi pénzt kap a plébános a hivatal fűtésére?...) olyannyira előtérbe jut, hogy az igazi cél, s az ennek megfelelő hívó, lelkeségi hozzáállás háttérbe szorul. Igazán értékes, maradandó munkát így nem lehet végezni. **Klaus Roos**, aki évek óta egy német egyházkerület „szervezési” feladatkörében áll, ezt a „látomás hiányának” nevezi, s **Antoine Saint-Exupéry** egy mondatát idézi (idézhetné bőven Pál apostolt is, de itt jobbnak tartotta a „profán” bizonyítékot):

„Ha hajót akarsz építeni, ne azokat hívd először, akik előteremtik a fagerendákat, előkészítik a szerszámokat, megbízatásokat adnak és beosztják a munkát. Ha hajót akarsz építeni, hívd inkább azokat, akiket a végtelen tenger utáni vágy tölt el.”

Nevezzük látomásnak **Josef Homeyer** hildesheimi püspök gondolatait a jövő egyházáról. A „keresztény társadalmak” korszaka elmúlt, az egyházakat már sehosem hordozza egységes társadalmi atmoszféra. „Egy új egyházközségi formát fogunk találni” — hirdeti teljes meggyőződéssel.

Josef Homeyer, Aufbruch zu neuer Gemeinschaft. Kirche in nachchristlicher Gesellschaft. Hildesheim, 1991. 150 o.

Higgadtan mutatja be a jelenkori helyzet egyik tényezőjét: az egyházmegyének 350 egyházközsége van, de már 80-nak nincs helybenlakó plébánosa. Persze ezt azok is megérzik, akiknek van, hiszen ezekre egyre több feladat hárul, egyre több helyen kell ellátni az „alapvető” papi ténykedést. Munkát, megbízatást vállaló laikusok nélkül lassan már semmi sem megy. De ennél sokkal többről van szó. A hívektől nemcsak munkatársi szerepet várunk, hanem bennük és általuk egy újfajta egyházi közösség megteremtését. Szó szerint érdemes idézni a püspök elmélkedéséből:

„Jézus nyilvános működésének kezdeténél két jelentős dologra kell figyelünk (Mk 1, 14-20): Kihirdeti, hogy Isten Országa közel van, s hitet kíván, de szinte ugyanabban a pillanatban hívó szava is elhangzik. Nem magányos harcosokat szólít. Kettesével, négyesével hívja őket, később tizenkettőt, majd hetvenet. Hívja őket, hogy vele legyenek, vele éljenek. Közösség kép-

zódik így körülötte, hogy a világ ezen a módon tapasztalhasssa meg, mit is jelent Isten országa. Az egyháznak Jézushoz kell igazodnia. Meg kell szólaltatnia Isten országának evangéliumát és közösséget kell alkotnia.

Az eljövendő idők legnagyobb feladatának tartom — írja tovább a püspök — hogy az egy-egy plébánia a (kisebb) közösségek (nagy) közösségévé válják. Olyan nagy közösséggé tehát, amely sok kis közösségből tevődik össze. Elegendő az, hogy egy kiscsoportban akár csak néhányan gyűljenek össze. Rendszeres találkozósaik során növekszik a kölcsönös bizalom. Ezeket a könnyen áttekinthető kis csoportokat erre vállalkozó laikusok vezethetik. A lekipásztor csak kíséri őket útjukon, rendszeresen találkozik a vezetőkkel, s alkalmasint felkeresi az egyes csoportokat, amelyek viszont egymás közötti kapcsolatokra is törek-szenek. Legalább egyszer hetente összejönnek az egész egyház-község istentiszteletén, amely minden rétegből és korcsoportból gyűjti résztvevőit.

Ezek a csoportok nekik megfelelő feladatokat is vállalhatnak: rokoni kapcsolatokból kizuhanó gyermekeket fogadhatnak be, tartást adhatnak munkanélkülivé vált fiataloknak, elhanyagolt embereknek segíthetnek, hogy életüknek valamilyen célját mégis felfedezzék, újonnan odaköltözöttüket látogathatnak meg, a természetes környezet védelmében működhetnek stb.

Isten Országának jelévé azonban csak azáltal válnak, ha vissza-visszatérnek a hit forrásaihoz. Ezért tettem már említést az eukarisztikus ünnepről. De mérhetetlenül szükséges a szent-írással való találkozás is. A Harmadik Világ fiatal egyházai felfedezték ezt az erőforrást, s csodálatos termékenységről tesznek tanúságot. Miért ne lehetne találkozás elején a szentírás egy-egy szakasza felett elmélkedni?

Mondhatja valaki, hogy mindez nagyon szép, de tiszta utópia. Én még tovább megyek, s azt mondom, hogy álom. Erre ezt felelem: ha egyvalaki álmodik, az álom marad. Ha sokan együtt álmodnak, az megvalósul. Meg vagyok győződve: sok közösségben már megkezdődött az álom valóraválása.”

Szabadságjogok az egyházban¹

Preambulum

A katolikusok jogai az egyházban részben alapvető emberiségünkől, részben keresztségünkől fakadnak. Az alábbi jogokat az emberi és az egyházi közösségbe tartozás indokolja meg. Ezek a jogok szavatolják az embernek mint személynek és mint katolikusnak a méltóságát.

Az alapvető emberi jogokat világosan és egyértelműen fektette le az ENSZ emberjogi kartája. Ez előfeltétele a katolikusok jogainak az egyházban. Az általános emberi jogokat kiegészítik az általános keresztényi jogok, melyekre a keresztség révén tesznek szert. Ezek: 1. a hívek általános papságán, 2. minden hívő alapvető egyenlőségén és 3. prófétai küldetésén alapulnak.

Ezen túlmenően a II. vatikáni zsinat felszólított az „idők jelei” tanulékony olvasására. Ezek egyike sok országban éppen az emberi jogok érvényesítésére irányuló növekvő felelősségtudat.

A katolikusok jogai az egyházban karta megfogalmazói meg vannak győződve arról, hogy az evangélium üzenetéhez való hűség a hívőket arra szólítja, hogy vállaljanak felelősséget az igazságosságért — a világban és az egyházban egyaránt. Az egyháznak lényegéből fakadóan fel kell lépnie a bűnös társadalmi struktúrák elnyomottjainak és a társadalom peremére szorítottak felszabadításáért. Éppen az ilyen bűnös struktúrák teszik sok férfinak és nőnek lehetetlenné, hogy éljenek alapvető emberi jogokkal. Az egyház egésze, mint Isten népe — és nem csak az egyes keresztények — hivatott arra, hogy tanúságot tegyen a szeretet parancsáról. Ez a felelősség szólít az olyan egyházon belüli struktúrák megújítására, amelyek az igazságtalanságoknak kedvezni látszanak, sőt megtagad-

¹ Leonard Swidler/Patrick Connor (Hg.) „Alle Katholiken haben das Recht...”. Freiheitsrechte in der Kirche, München, 1990, 28–31. A fordításban a CIC magyar kiadásának szóhasználatától csak ott térünk el, ahol annak tartalmi jelentősége volt. — ford. megj.

ják a katolikusoktól emberi és keresztényi jogaikat. „Az igazságosság ugyanis a szeretet abszolút minimuma” — figyelmeztetett VI. Pál pápa. Az intézményes egyháznak tehát nem szabad továbbra is autoriter és patriarchális szervezeti rendet támogatnia, amely a korábbi korszakokban az emberi közösség fejlődéséhez alkalmasnak tűnt. Az alábbi karta az egyház társadalmi tanítására alapul, különösen is VI. Pál „*Populorum Progressio*” kezdetű szociális enciklikájára.

A karta legfőbb elve minden katolikus alapvető egyenlősége. A katolikus kánonjog revideált Codexének 208. kánonja kimondja: „Krisztusban való újjászületésük folytán az összes krisztushívők között méltóságuk és cselekvésük tekintetében valódi egyenlőség uralkodik, így mindnyájan együttműködnek Krisztus testének építésére, ki-ki a maga állapotának és feladatának megfelelően.” Más szavakkal kifejezve: az összes katolikus egyenlőségének bázisa az egy Úr, az egy hit, az egy küldetés és az egy, általános kereszttség. Ezért a különböző adományok és feladatok nem érinthetik az egyes egyháztagok alapvető jogait és egyenlőségét. Krisztus mindenfajta különbséget érvénytelenített „zsidók és pogányok, férfiak és nők, rabszolgák és szabadok” (Gal 3, 28) között. Minthogy Isten mindenkit egyféle mértékkel szeret, ezért minden katolikus férfi és nő Istennek felelős saját képességeivel, melyekkel az egyház közösségét szolgálja, tekintet nélkül fajra, korra, nemzetiségre, nemre, hetero- vagy homoszexualitásra, családi állapotra vagy társadalmi státusra.

A kánonjog revideált codexe csak részben fejezi ki azokat az elveket, melyek szellemisége igazságos, szerető és ezért gyümölcsöző viszonyt teremthetne a tanítóhivatal és az Isten népe között.

Az embereket nem csak jogok illetik meg, hanem kötelezettségek is terhelik. Felelősségre azonban csak akkor vonható valaki, ha biztosítják számára a megfelelő jogvédelmet, és lehetősége van az általános emberi- és katolikus jogokkal élni.

A fentiekre tekintettel növekedett meg az igény a katolikusok jogait az egyházban világosan és átfogóan leszö-

gező karta megfogalmazására. Azon jogok összefoglalására, melyek az evangéliumon és az egyház autentikus hagyományán alapulnak, és amelyeknek ugyanezek szabnak határokat.

Ennek alapján proklamálja az alábbi karta a katolikusok következő jogait.

Alapvető jogok

1. Minden katolikusnak joga, hogy tájékozott lelkiismeretét bármely dologban kövesse (748,1. kán.).
2. Az egyház hivatalviselőinek joga, hogy az egyéni és társadalmi erkölcs elveit hirdessék, ha tanításukat átfogó konzultációk útján alakították ki (212; 747; 749; 752; 774,1. kán.).
3. Minden katolikusnak joga, hogy bármely módon tevékenykedjék, amely nem korlátozza mások jogait. Pl. joga van a szólás-, sajtó- és egyesülési szabadságra (212,2.3; 215; 223,1. kán.).
4. Minden katolikusnak joga, hogy hozzájuthasson az egyházi hivatal bármely információjához, amely a lelki és időbeli javak szolgálatára vonatkozik, feltéve, ha ez nem sérti mások jogait (218; 221,1.2.3; 223,1; 537. kán.).

Döntéshozatal és ellentmondás

5. Minden katolikusnak szavazati joga van minden őt érintő döntésben, beleértve pásztora megválasztását (212,3. kán.).
6. Minden katolikusnak joga van pásztorokra, akik nekik számadással tartoznak (492; 1287,2. kán.).
7. Minden katolikusnak joga, hogy katolikus célkitűzések megvalósítására szabadon társuljon másokkal — beleértve a közös istentisztelethez való jogot. Az ilyen társulások joga, hogy maguk döntsenek saját alapszabályaikról (215; 299; 300; 305; 309. kán.).

8. Minden katolikusnak joga, hogy az egyházi illetékesek döntéseivel szembeni ellenvéleményét nyilvánosan képviselje (212,3; 218; 753. kán.).

Jogszerű eljárás

9. Minden katolikusnak joga van az általánosan elfogadott és igazságos igazgatási és bírósági eljárásokra, melyek a kizárják a jog előírásainak mellőzését (221,1.2.3; 223,1.2. kán.).
10. Minden katolikusnak joga, hogy az általános bírói eljárás rendjében fellebezéssel éljen (221,1.2.3; 223,1.2. kán.).
11. Minden katolikusnak joga van jó híre és magán-szférája sérthetetlenségére (220. kán.).

Egyházi szolgálatok és lelkiiség

12. Minden katolikusnak joga van minden egyházi szolgálat betöltésére, amely a keresztény élet vezetéséhez szükséges. Ez magában foglalja:
 - a. a katolikus hagyomány szerinti tanítást és az erkölctan bemutatását oly módon, hogy az feltárja a mai kor számára a keresztény értékek értelmét és érvényességét (229,1.2.. kán.).
 - b. az olyan istentiszteletet, amely az egybegyűlt közösség örömeit és gondjait tükrözi, a közösséget ihleti és tanítja.
 - c. a pasztorális tanácsadást, amely szeretettel és türelemmel viszi közel a keresztény örökséget a sajátos helyzetű emberekhez (213; 217. kán.).
13. Minden katolikusnak joga, hogy az evangélium útmutatásait figyelmesen hallgatva azt az utat járja, amelyről úgy véli, hogy megsokasítja életét Krisztusban (vagyis egyedi istenképű önmagát megvalósítsa). Joga van olyan támaszra, amely arra segíti, hogy személyes életében az eredeti emberségének megfelelő viszonyt alakítson ki a közösségekkel és a világgal (213. kán.).

14. Minden katolikusnak joga, hogy kövesse választott rítusának törvényeit és szokásait, és ezek szerint végezzen istentiszteletet (214. kán.).
15. Minden katolikusnak joga, hogy fajra, korra, nemzetiségre, nemre, hetero- vagy homoszexualitására való tekintet nélkül hozzájárulhasson azokhoz a szentségekhez, melyek vételére kellőképpen felkészült (213; 843,1. kán.).
16. Minden katolikusnak joga, hogy tekintet nélkül egyházi jogi statusára (klerikus vagy laikus), nemére és hetero- vagy homoszexualitására, a közösség igénye és választása szerint, minden egyházi szolgálatot gyakorolhasson, amelyhez kellő felkészültséggel rendelkezik (225,1; 274,1; 1024. kán.).
17. Minden katolikusnak joga, hogy az egyház hivatalviselői támogassák a részegyházak és helyi közösségek alakítását (369; 515. kán.).
18. Az egyházi hivatalviselőknek joga van az alapos kiképzésre. Ez magában foglalja szolgálatuk méltányos anyagi feltételeinek biztosítását, valamint azt, hogy rendes szolgálatukat kellő tisztelet és szabadság birtokában végezhessek (231,2; 281. kán.).
19. Minden katolikusnak joga van alaposan képzett egyházi hivatalviselőkre, akik egész hivatali idejük alatt folyamatosan továbbképezik magukat (217; 231,1; 232; 279; 819. kán.).
20. A katolikus teológia oktatóinak joga van a felelős akadémiai szabadságra. Tanításuk elfogadhatóságát kollégáik dialógusa döntse el. E párbeszédnek folyamán minduntalan emlékeztetni kell a felelős disszenzus és az alternatív vélemények jogára (212,1; 218; 750; 752; 279,1; 810; 812. kán.).

Szociális és kulturális jogok

21. Minden katolikusnak joga van a közéleti szabadságra (227. kán.).

22. Minden katolikusnak joga, hogy tájékozott lelkiismeretét kövesse az igazságosságért és a világ békéért végzett munkájában (225,2. kán.).
23. Minden egyházi alkalmazottnak joga van megfelelő munkafeltételekre és igazságos bérre. Valamint arra, hogy munkaviszonyukat jogszerű eljárás mellőzésével ne mondhassák fel (231,2. kán.).
24. Minden katolikusnak joga, hogy művészi és kulturális talentumait az egyházi illetékesek beleszólása (vagyis cenzúra) nélkül kamatoztathassa és arra, hogy a művészet és kultúra gyümölcseit szabadon élvezhesse.

Életállapot

25. Minden katolikusnak joga, hogy szabadon választhassa meg életállapotát, amiben bennfoglaltatik a házasság vagy cölebsz életállapot választásának joga.
26. A katolikus nőknek ugyanúgy mint a katolikus férfiaknak joga, hogy az egyház anyagi eszközeiről hozott döntésekben résztvehessenek és hivatalt vállalhassanak.
27. Minden katolikusnak joga elvárni, hogy az egyház pénzeszközeit igazságosan, fajra, korra, nemzetségre, nemre, hetero- vagy homoszexualitásra, életállapotra vagy társadalmi pozícióra való tekintet nélkül osszák el.
 - a. A katolikus szülők elvárhatják, hogy gyermekeik vallási neveléséhez az egyházi hivatalok megadják a jogos anyagi és egyéb támogatást.
 - b. Az egyedülálló katolikusok elvárhatják, hogy az egyházi javak jogszerű elosztásakor az ő igényeiket se hagyják figyelmen kívül.
28. Házasságban élő katolikusoknak joga, hogy lelkiismeretük szerint dönthessenek családjuk nagyságáról és a családtervezés nekik legmegfelelőbb módjáról.
29. A katolikus szülők joga, hogy az élet minden területén gondoskodjanak gyermekeik neveléséről (226,2. kán.).

30. A házas katolikusoknak joga, hogy helyrehozhatatlan házasságukat megszüntnek nyilvánítsák. Mindannyian megőrizhetik jogukat arra, hogy új házasságot kössenek.²
31. Az elvált és újrakházasodott katolikusokat, akik lelkiismeretükben kiengesztelődtek az egyházzal, a többi katolikuséval egyforma jogok illetik meg minden egyházi szolgáltatásra, beleértve a szentségek vételét is.

Nyelv

32. Minden katolikus elvárhatja, hogy az egyházi dokumentumok és segédanyagok nyelvezetében kerüljék a szexista szóhasználatot és Istent ne kizárólag férfi képekkel és szimbólumokkal ábrázolják.

(ford. Dr. Máté-Tóth András)

² Minthogy ez a pont első olvasásra szöges ellentétben áll az általánosan ismert és vallott tétellel: a házasság felbonthatatlan (1141. kán.), szükséges a bőséges magyarázat egy mondatára utalni: „Az, ha az egyház hivatalosan kijelentheti egy házasságról, hogy annak vége, teljesen különbözik attól, hogy a szentségi házasságot felbontja” (150.o.). — ford.

FOLYÓIRATSZEMLE

Összeállította: Dévény István

Leonardo Boff búcsúlevele

Az ember életében lehetnek pillanatok, amikor meg kell változnia, ha hűséges akar maradni önmagához. Erről van szó az én esetemben is. Nem adom fel a harcot, de más módon folytatom. Elhagyom a papi szolgálatot, az egyházat azonban nem. Kilépek a ferencesek rendjéből, de tovább él bennem Assisi szent Ferenc álma a szelídségről és a testvéri szeretetről. Katolikus teológus maradok továbbra is, aki az egyetemesség és az ökumenizmus szolgálatában áll. A szegényekre tekintek, szegénységük ellen és szabadságuk érdekében teszem mindezt.

Utítársaim számára szeretném megmagyarázni döntésem hátterét. Elsőként ezt mondom: kilépek, hogy megőrizsem szabadságomat, hogy tovább dolgozhassam. Az utóbbi 25 évben folytatott munka életcélom volt, s ezt most nagyon megnehezítették. Aki munkája indítékaihoz nem marad hű, elveszíti emberi méltóságát, önmagával való azonosságát. Erre nem vagyok hajlandó, s meg vagyok győződve, Isten sem kívánja ezt tőlem. [...]

Néhány tényre szeretnék most emlékezni. Keresztény munkatársakkal együtt a hetvenes években tettem kísérletet arra, hogy az evangéliumot a szociális igazságtalansággal, az elnyomottak jajszavával, az élet Istenével kapcsolatban értelmezzem. Ebből született a felszabadulás teológiája, az első, egyetemes érvényű latin-amerikai teológia. A keresztény hit szabadságot hozó erejét akartuk ebben a teológiában újra felfedezni, a Jézusra való „veszélyes emlékezéssel” szerettük volna szétörni azt a láncot, amely a kereszténységet a hatalmasok érdekkörében tartotta fogva.

Ez a szándék a szegények, a társadalom peremére szorultak iskolájába vezetett bennünket. Ők „evangelizáltak” bennünket. Emberségesebbé és érzékenyebbé váltunk a bennük működő szenvedélyek által. Tisztábban láttuk azt a mechanizmust is, amely szenvedéseiket okozza. Az „isteni haragból” kiemelkedve szolidáris tettekhez és felelősséget vállaló gondolkodásmódhoz jutottunk.

Velük együtt viseltük azon társadalmi csoportok becsmrélését, amelyek a hagyományos kereszténységben szövetségest láttak ahhoz, hogy előjogaikat megőrizhessék. A „rendet” akarták megőrizni, amely a társadalom többsége számára inkább a rend hiányát jelentette. Kimondhatatlanul szenvedtünk, mert még hittestvéreink között is akadtak, akik eretneket, a marxizmus

szövetségesét látták bennünk. Szenvedtünk amiatt is, hogy a testvéri összetartozás köteléke a nagy nyilvánosság előtt szakadt ketté.

Abban a meggyőződésben éltem mindig, hogy az egyház csak úgy tud szolidáris közösséget teremteni az elnyomottakkal, ha önmagában arat győzelmet. Ha le tudja győzni azt a szerkezetet és magatartásmódot, amely a nők hátrányos megkülönböztetését, a laikusok lebecsülését, a ma érvényes szabadságjogokkal, a demokrácia szellemével szembeni bizalmatlanságot s a szakrális hatalomnak a klerikusok kezében való összpontosítását hozta magával.

[...]

Nem szólunk az egyházi hierarchia ellen. Igazi kulturális érték ez akkor, ha — teológiai értelemben — a szolgálat és a felelősségvállalás szellemében működő hierarchia. [...] Az egyház szervezete azonban ma (nem volt mindig így) inkább az egyenlőtlenséget tükrözi vissza, nem Jézus és az apostolok elképzelését az egyenjogúságról és a testvéries közösségről.

Ezek, s ezekhez hasonló gondolatok megtalálhatók a kereszténység prófétai hagyományában és a nagy reformátoroknál (kezdve Assisi szent Ferccel), de ezek miatt állok a Vatikán állandó ellenőrzése alatt. Közvetlenül, vagy közbeeső tekintélyek közvetítésével egyre szűkebb körbe szorított, míg végül lehetlenné vált teológiai tanári, előadói, tanácsadói és írói munkám. 1971 óta szünet nélkül kaptam leveleket, figyelmeztetéseket és utasításokat.

Nem mondhatja senki, hogy nem igyekeztem közeledni. Minden hozzám érkező levélre választ adtam. Két esetben tárgyaltam tanári munkám időleges felfüggesztésének ügyében. A római-katolikus egyház legmagasabb tanítói szerve elé „dialógusra” hívtak 1984-ben. Jónéhány nézetem elítélését 1985-ben elfogadtam. Később — jogtalanul, hiszen mindennek alávetettem magam — hallgatási parancsban részesültem. Elfogadtam, mert ezt mondtam magamnak: „Jobb nekem, ha (a szegények és az egyházi bázisközösségek) egyházával maradok, mint egyedül, teológiámmal.” A REB-folyóirat (Revista Eclesiástica Brasileira) szerkesztőségéből és a Vozes-kiadó szerkesztőségi bizottságából eltávolítottak. Minden írásom — ellentétben az érvényben lévő joggal — kettős egyházi cenzúra alá került: egyik a ferencrenden belül, a másik a püspök által, aki az „imprimatur” engedélyében illetékes.

Mindent elfogadtam, mindennek alávettem magam. A kör beszűkült 1991 és 1992 között. A „Vozes”, amely Brazília legrégebbi kulturális folyóirata (1904 óta jelenik meg), szerkesztéséből

teljesen ki kellett lépnem. A kiadó és az általa megjelentetett folyóiratok egyházi cenzúra alá kerültek. Újból bele kellett egyeznem, hogy minden írásomat, cikkemet és könyvemet előzően cenzúrázzák. Ennek végrehajtását nagyon komolyan vették. Meghatározatlan időre fel kellett függesztenem minden teológiai, tanári munkát is.

[...]

Az az érzésem, hogy magas fal elé kerültem. Nem tudok továbbhaladni. Ha teljesen visszavonulok, azt jelenti, hogy feladom önmagam, lemondok mindarról, amiért eddig küzdöttem.

Nem igazságos minden, csak azért, mert az egyházban történik. Jézus is azért halt meg, hogy tanúságot tegyen: ebben a világban „mindent átfogó” erő nincsen. A végső határokat — az egyes ember jogait, méltóságát és szabadságát — nem szabad átlépni. Aki mindig kész arra, hogy meghajoljon, végül meggörbül, elveszíti emberségét. Az egyházi hierarchiának nincs monopóliuma az evangéliumi értékekre, a ferences rendről sem mondható, hogy Assisi napsugarának egyetlen örököse. Az egyházközségek tovább élnek, a ferences testvéri szellem is tovább áramlik. Örvendező lélekkel és szabadon állhatok ezeknek szolgálatába.

Mielőtt eláraszt a keserűség, mielőtt összetörik bennem a keresztény hit és remény emberi alapja, mielőtt veszélybe kerül bennem az evangéliumi istenkép (Istené, aki a személyek közösségében él), megváltoztatom az utat, de nem az irányt. Az életemet mindaddig mozgó erők nem szűnnek tovább lelkesíteni: Isten Országáért akarok küzdeni, azért az országért, amely a szegényeknél kezdődik; szenvedni akarok kiállni az evangélium mellett; szenvedni akarok a szenvedőkkel; kötelességemnek érzem, hogy az elnyomottakért küzdjek; a kritikus gondolkodást össze akarom kapcsolni a világban található embertelen tényekkel; a teremtményekhez Assisi szent Ferenc fényével és cselekvésmódjával akarok közelíteni. Végül: az egyház titokzatos és szentségi jellegét tovább akarom szeretni, történelmi korlátaival pedig világosan látó türelemmel akarok közelíteni.

[...]

Testvéreim és nővéreim, társaim az úton, társaim a reménykedésben! Lépésem ne bátorítson benneteket, amikor olyan közösségért harcoltok, amelyben erős a szolidaritás tudata és jobban együtt tudtok működni, hiszen Jézus példája áll előttetek és a Lélek lelkesít benneteket. Segítsetek az egyháznak, mint intézménynek, hogy közelebb kerüljön az evangéliumhoz, képes legyen szenvedni a szenvedőkkel, a szabadság — Isten fiai és lányai szabadságának — elkötelezettje legyen. Ne fordítsunk há-

tat a jövőnek, de nyitott szemmel nézzük a jelenvalót, keressük az új világ előjeleit, amelyben majd Isten akaratának megfelelően megvalósulhat a néphez közelálló, közösséget ápoló, szabadulást hozó, ökumenikus szellemű egyház.

Intellektuális munkámban továbbra is az indio-afrikai-amerikai kereszténység épülésén fogok fáradozni [...] hogy segítséget nyújtsak: találja meg az igazi választ Isten evangéliumára, arra az evangéliumra, amely 500 év óta él ezen a földrészén, de nincs igazán jelen. A hívek egyetemes papságához fogok tartozni, mert ez a papság is kifejezi azt az értéket, amely a laikus Jézus papságát is jellemezte — ahogyan erre a Zsidókhoz írt levél szerzője emlékeztet (Zsid 7,14; 8,4).

Nem távozom szomorúan, inkább azzal a nyugalommal, ahogyan nagy költőnknek, Fernando Pessoa-nak szavai jelzik:

Valeu a pena?
Tudo val a pena
se a alma nao é pequena.

(Megérte? Minden megéri,
ha a lélek nem kicsinyhitű.)

Közös cél érdekében haladunk tovább az úton, annak kegyelmével, aki útjaink és sorsunk minden titkát ismeri. Köszöntelek benneteket, Pax et Bonum

Leonardo Boff

Beszélgetés Leonardo Boff-ról

Nikolaus Klein a zürichi jezsuiták folyóiratának, az „Orientierung”-nak felelős szerkesztője. Egy svájci napilap (LNN 1992. július 10) Boff döntésével kapcsolatban rövid beszélgetést folytatott vele.

LNN: Miért érte Leonardo Boff-t oly erős támadás a Vatikán részéről?

Klein: Két jelentős okát tudom adni. Boff a brazil püspökkari konferencia tanácsadója, s a braziliai báziscsoport-mozgalom teológiai irányítója volt, így óriási terület állt közvetlen hatása alatt. Másrészt említeni kell azt a tényt, hogy Leonardo Boff a felszabadulás teológiájában vallott szemléletét a katolikus egyházzal kapcsolatban is érvényesíteni akarta, tehát változásokat, nagyobb szabadsághoz vezető átalakulást kívánt.

LNN: Van valami ellenvetése az egyháznak, ha valaki a szegények mellett áll ki?

Klein: Az újszövetség hagyománya alapján az egyház mindig a szegények ügyvédjének értelmezte önmagát. Kérdés persze az, hogy ennek végrehajtása hogyan történik. Túlsúlyba jut a szánozkodás, vagy lehet a szegényeket elkísérni, amikor saját szabadságukat akarják kivívni? Ez a második megoldás a Vatikán szerint túl messze megy akkor, ha a felnöttebbé vált szegények nem fogadják el készségesen az egyház hierarchikus modell szerinti szerkezetét.

LNN: Nem zárkózott fel Leonardo Boff túlságosan a marxizmus, tehát egy egyértelműen ateista ideológia közelébe?

Klein: Boff szerint a marxista elméletben találhatók olyan elemek, amelyek a társadalom megfelelő értelmezését nyújtják, s melyeket gyümölcsözően lehet felhasználni. De ahogyan én látom, Boff nem nevezhető marxistának.

LNN: Már tíz hónappal ezelőtt lehetett hallani, hogy Boff feladja a harcot, „sikerült nekik, hogy összetörjék reményemet”. Hogyan lehet most küzdőtársaihoz intézett levelét értelmezni?

Klein: Az elmúlt héten Boff a spanyol „El Pais” napilapnak adott interjút. Ebből tudjuk, hogy június 10-én találkozott a ferencesek rendfőnökével, a német Hermann Schalück-kel, aki Boff személyes jóbarátja. Schalück tudomására hozta, hogy tovább nem tudja védelmébe venni, a Vatikán által gyakorolt nyomás oly erős, hogy nincs már „játéktér” további tárgyalásokra. Boff számára egyetlen lehetőség maradt, hogy öt évet Dél-Koreában vagy a Fülöp-Szigeteken tölt el, s ezalatt egyetlen írása sem jelenik meg — un silenzio total. A büntetés jelentős fokozását jelentené ez: öt éven át lenne száműzve megszokott szociális környezetétől, a nyilvánosságtól is megfosztanak — teológiája viszont mindkettőre rá van utalva. — Meg vagyok győződve, hogy ez késztette arra a lépésre, amelyet 1986-ban még helytelennek tartott.

A balkáni népek drámája és az egyházak

A szerb ortodox egyház szent szinodusának elnöke, Pál pátriárka, 1992. február 22-én levelet intézett **Franjo Tudjman**, horvát államelnökhöz. Tudjman március 18-án válaszolt. A két dokumentum megérdemli, hogy néhány részletét magyarul is olvassuk. A kölcsönös szemrehányásokon túl szinte egyetlen lépésre sem képesek. A népek, vallások közötti drámai és százezreket nyomorba döntő feszültség megoldására még a kereszténység sem jelent biztos kikötőt. Jugoszlávia (!) püspökkari konferenciá-

ja április 27-29-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből vett részletekkel egészítjük ki ezt a beszámolót. (Mindhárom dokumentum forrása: La documentation catholique, Paris, 1992. július 19, 695-698. o.)

Részletek Pál pátriárka leveléből

Ebben a számunkra rendkívül fájdalmas időben szeretnénk felhívni Elnök Úr figyelmét a mai Horvátország területén élő ortodox szerbek és egyházuk elviselhetetlen helyzetére és az őket fenyegető veszélyekre.

A horvát kormány által ellenőrzött területeken a szerbek meg vannak fosztva egyéni jogaiktól és elemi életbiztonságuktól. Horvátországban mindenki megölheti őket anélkül, hogy tettükért felelősségre vonnák őket.

A Horvátországban élő szerb nép létbizonytalansága súlyosan érinti egyházukat is. Az ortodox szerb egyház négy püspöke nem tartózkodhat székhelyén. Mintegy hetven pap is arra kényszerült, hogy elhagyja plébániáját, s számkivetésben élő népük sorsában osztozzék.

Az ortodox keresztények templomai is súlyos károsodást szenvedtek. Adataim nem teljesek, de a hírek szerint 71 ortodox templomot teljesen vagy részben leromboltak Horvátországban.

Ugyanakkor megemlíthetjük a katolikus egyház helyzetét Szerbiában. Belgrád katolikus érseke, Franc Perko félelem nélkül mozoghat a városban, s arról sincs tudomásunk, hogy akár egyetlen katolikus papnak el kellett volna hagynia plébániáját.

Arra kérjük önt, Elnök Úr, biztosítsa minden püspöknek, és papnak, továbbá minden hívőnek, tehát az egész szerb ortodoxiának Horvátországban a személyes biztonságot, bánjanak méltányosan velük, legyenek türelmesek velük szemben. Ez azt jelenti, hogy élhessenek szabadon, békében, elemi létbiztonságban, s ha elmenekültek vagy elűzték őket, visszatérhessenek otthonukba.

Részletek Tudjman elnök válaszleveléből

Teljesen meg tudom érteni Öszentsége nyugtalanságát az ortodox egyház püspökeinek, papjainak és híveinek vallási életével és lelkipásztori tevékenységével kapcsolatban. Ami engem illet, mindig a béke és minden probléma ésszerű és keresztény megoldása mellett voltam. Ugyanakkor szeretném felhívni figyelmét néhány tényre, hogy ezekről is tudomást szerezzen.

Levelét meglepődve olvastam, mert azon kívül, hogy a horvát hatalmi szervek és a horvát nép ellen nagyon kemény, igazságtalan, bizonyítékot nélkülöző vádat emel, az együttérzésnek egyetlen jelét sem mutatja, s egyetlen szóval sem tesz említést azokról a szenvedésekről, veszélyekről, rombolásokról, amelynek a horvát nép, s a horvát köztársaság minden polgára van kitéve a Horvátországra erőszakolt, hódítószándékú háborúban, amely minden ellen irányul, ami horvát vagy katolikus.

Öszentsége levelének kitételeiből látható, hogy értesülései fogyatékosak a horvátországi eseményekkel kapcsolatban. Mennyit szenved ez a nép, hány embert üztek el, megöltek nem csupán katonákat, hanem civileket, nőket, gyermekeket, öregeket. Hatszázezren menekültek el otthonukból, több mint kétszáz katolikus templomot romboltak le, katolikus papokat vetettek börtönbe s kínoztak meg — s ez csak része mindannak, ami itt történt. Pedig Horvátország nem csupán horvátoknak hazája, hiszen magyarok, szlovákok, ukránok és csehek is élnek itt, s ők is szenvednek az ellenük indított örült háborúban. Ortodox szerbeknek is hazát nyújt ez az ország, s őket személyesen több alkalommal szólítottam fel, hogy éljenek békességben az ország minden polgárával, kifejezetten a horvátokkal.

Az a kijelentése, hogy egyetlen katolikus pap sem kényszerült elhagyni plébániáját, jelzi, hogy az Önhöz érkező információk nem csupán hiányosak, hanem kifejezetten hamisak. Ez nem Öntől függ, hanem tanácsadóitól, akik szándékosan hazug módon számolnak be a tényekről.

Tudatában vagyok annak, hogy egy szabad és önálló Horvátországban nem csupán szükségszerű, hanem elkerülhetetlen feladat, hogy az ortodox kereszténység minden püspöke, papja és híve vallásszabadságot és a lelkipásztori munka szabadságát élvezze. A magam részéről meg fogok tenni mindent, hogy ennek feltételeit megteremtsem.

Részletek a püspökkari konferencia nyilatkozatából

A gyűlésen jelenlévő püspökök mély együttérzéssel, testvéri segítőkészséggel, ugyanakkor keserűséggel telve veszik tudomásul a nép iszonyú szenvedéséről szóló beszámolókat. Hányan haltak és sebesültek már meg, hány ezret üztek el az ősök által teremtetett otthonukból, örült módon hány várost és falut romboltak már le! Papokat, szerzeteseket, szerzetesnőket tettek ki erőszaknak, a templomokat, szerzetesházakat céltáblának tekintették. Halál és éhezés vár a gyermekekre, öregekre és betegekre, akik barlangokban rejtőztek el, körülvette őket az ellenség, élelem és

gyógyszer nem jut el hozzájuk. A sebesülteket nem lehet ápolni, a holtakat nem lehet eltemetni. Mindez nap mint nap történik, s megszámlálhatatlan embert fenyeget. A háború iszonyú szerencsétlenség mindenki számára, mindenfelé csak a szenvedés terjed tovább.

Súlyos próbatételnek alávetett népünkkel együtt kérdezzük, hogy lehetséges, hogy a béke, az emberi jogok, a megtámadott népek védelmére alakult nemzetközi szervezetek képtelenek arra, hogy megfékezzék a támadó erőket, véget vessenek a világ színe előtt lejátszódó háborús borzalmaknak.

Gyorsan kellene cselekedni, hogy véget érjen a nép gyötrelme. Késedelem nélkül, minél gyorsabban kellene biztosítani, hogy a menekültek visszatérjenek otthonaikba. Ez az egyetlen lehetőség arra, hogy a menekültek százezreinek sorsa marandóan jobbra forduljon.

Aggódva küldjük felszólításunkat, hogy mentsék meg minél hamarabb azokat, akik már annyit szenvedtek és gyötrődnek tovább. Napról-napra növekszik az erőszak áldozatainak száma, s gyógyíthatatlan sebeket okoz. Könyörögve kérünk benneteket, igyekezzetek, gátoljátok meg, hogy végső katasztrófa történjék.

Szünet nélkül bátorítjuk, vigasztaljuk szenvedő testvéreinket. Szüntelenül küldjük felszólításainkat a jóakarátú és segítőkész emberekhez, hogy segítsenek azokon, akiknek élete mások jóakaratótól és a jótékonyági intézményektől függ.

Végül híveinkhez szólunk: erősítsék meg Istenbe vetett bizalmukat. Ő a szeretet és a megbocsátás Istene, menedék és reményforrás az elnyomottak és szenvedők számára.

Kérdőív hitoktatóknak

Lehetne olyan könyvet írni, amelynek minden mondata végén kérdőjel áll? Minden oldalon egy kérdés, utána sok hely, hogy válaszainkat beírjuk — talán ötvenként megismételve. Rendszeres konfrontációt jelenthet ez: mit ér, s mennyire értékeljük munkánkat. Néhány ilyen kérdéscsoportra kellene rendszeresen figyelniük (Christlich pädagogische Blätter, Wien, 1992, 4. szám, 174-175. o.).

Akadályok

- Munkámnak mi a legnagyobb személyes akadálya?
- Meg tudom jelölni ennek magyarázatát?
- Hajlandó vagyok fogyatékoságom beismerésére?
- Mit tettem azért, hogy megváltoztassam magam?

yütt?

Előretétekintés

- Milyennek szeretném hittanóráimat a jövőben?
- Min akarok a közvetlen jövőben változtatni?
- Egyedül vagyok, vagy másokkal együtt tudok tervezni?
- Kitől várok, kitől várhatok segítséget?

Csalódások

- Mi volt eddigi hittantanításom legnagyobb csalódása?
- Negatív hatással voltak rám csalódásaim?
- Volt pozitív eredménye is ezeknek a csalódásoknak?
- Mit tehetek ismerős hitoktatókért?

Elvárások

- Milyen elvárásokkal találkoztam eddig?
- Fönről vagy letről jönnek ezek az elvárások?
- Mit vált ki bennem, ha mások igényeit hallom?
- Mi bénít, mi lelkesít engem az elvárások közül?
- Ha túl sokat kívánnak, hogyan reagálok?

Képesség

- Képesnek érzem magam feladataim teljesítésére?
- Teológiában és pedagógiában felkészült vagyok?
- Az egyházat vagy önmagamot képviselem a hittanórán?
- Próbálok magam egyre alkalmasabbá tenni a tanításra?
- Milyen forrásokból gyűjtök erőt és gazdagabb tudást?

A meg-nem-születettek életjoga

A bonyolultnak tűnő cím nagyon komoly, s világszerte szünet nélkül vitatott problémát takar: szabad-e a terhességet megszakítani, vallási törvény vagy természetjog tiltja a magzat anyaméhben történő megsemmisítését.

Karl Lehmann, mainzi érsek, a német püspökkari konferencia elnöke az elmúlt év szeptemberében tartott erről a kérdéstről előadást (Der Vorsitzende der Deutschen Bischofskonferenz, 16. füzet, Bonn, 1991). Előadásának pontos címe: Keresztény és emberi feladat a meg nem született gyermek életjogáért

való kiállítás. A bibliából, teológiából és filozófiai megfontolásokból vett bizonyítékait nem ismertetem. Beszűkíteném a kérdést, ha nem fordítanék le mindent, erre viszont itt nincs lehetőség. Lényege: a megfogamzott gyermek éppúgy teljesértékű embernek tartandó, mint a megszületett, a magzatelhajtás által tehát emberi személy semmisül meg. Inkább lelkipásztori szempontokra érdemes figyelni, amely előadásának befejező része.

Nem lehet tagadni, írja, hogy a magzatelhajtás kérdésében súlyos történelmi adósságot hordoz a társadalom és az egyház. Az élet „szent értékére” sok esetben iszonyú büntetésekkel ügyeltek. Ha ezekre a szigorú büntetésekre gondolunk, akkor látnunk kell, hogy az élet védelmében borzalmas módon életet semmisítettek meg. Paradox helyzet ez: a „feláldozott” gyermekre figyeltek, s közben teljesen megfeledeztek a bűnössel szembeni humánus gondolkodásról.

Nem kétséges: a társadalom az érintett nőkkel szemben nagy bűnterhet hordoz. Legtöbb esetben csak a nőket érte büntetés, a férfiak és az egész környezet felelősségéről szinte teljesen megfeledkeztek. Elrettentő példát akartak állítani a társadalom elé a magzatelhajtás és gyermekgyilkosság bűnében, s ez teljes súllyal a nőket érintette. Azt sem lehet tagadni, hogy az alacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozó nők különösen ki voltak szolgáltatva. A társadalom könyörtelen volt, így a nők válságos óráikban kilátástalan helyzetbe kerültek. A leányanyák egész jövőendő élete tönkrement, ritkán fordult elő, hogy törvénytelen gyermek anyja tisztességes családayává válhatott.

Nem szabad azonban a „büntetést” egyoldalúan középpontba állítani. Információval, beszélgetéssel, tanácsadással és konkrét segítségnyújtással kell közeledni ehhez a lekiismereti és súlyos emberi problémához. Semmi értelme sincs különben a büntetésnek, ha a férfi, s az abortuszra készítő környezet az egész ügyet ép bőrrel tudja megúszni. A jótanács azonban nem feledkezhet meg arról, hogy a meglévő életet mindenképpen védelmeznie kell. Azok felé azonban, akik mégis „megszabadultak” magzatuktól, nagy lelkipásztori figyelemmel kell fordulnunk. Talán elfojtják tettük emlékét, vagy rejtetten szenvednek miatta.

Kurt Tucholsky gondolatával egészítem ki **Lehmann** püspök szavait: „Mindenki velem törődik: az egyházak, az állam, az orvosok, az ügyészek. Kilenc hónapon át. De ezután már nekem kell látnom, hogy jutok tovább. Ötven életéven át senki sem fog törődni velem. De kilenc hónapig egymásnak esnek, ha valaki meg akar engem ölni. Különös formája ez a gondoskodásnak.”

FOLYAMATOK

A Kiadó búcsúlevele

Néhány évig én voltam az Egyházfórum kiadója. A magunk elé tűzött célt elértük. Olyan folyóiratot hoztunk létre, amely a nehéz időkben is lehetővé tette az egyházon belüli párbeszédet, különösen is a szabad Nyugat-Európa egyházai és a magyar egyház között, amely az ötvenes évek brutális elnyomásának „egyiptomi fogságából” egyfajta enyhébb, „babiloni fogság” állapotába került.

Kifejezett célom nem az volt, hogy a Bulányi-mozgalom számára szamizdat-folyóiratot adjunk ki, ami „Bázis-fórum” lett volna, hanem mindenki számára akartunk teret nyitni, akik az egyházat szeretik és tevékenykednek is benne. Ezt a célkitűzésünket több oldalról is vádak érték, de visszatekintve helyesnek bizonyult.

Másodsorban kezdettől fogva úgy gondoltam, hogy ezt a feladatot csak bizonyos ideig láthatom el: csak addig amíg az Egyházfórum nem áll saját lábára: személyi és anyagi szempontból egyaránt. Örömmel látom, hogy ez a vágyam teljesült, mert az Egyházfórumnak sikerült elkötelezett, tehetséges és bátor embereket maga köré gyűjtenie, s belőlük tekintélyes szerkesztőbizottságot felállítania. Külön köszönet illeti ezzel kapcsolatban Wildmann Jánost, az Egyházfórum ötletgazdáját, azoktól is, akik a folyóirat révén sok érdekes és elgondolkodtató ismerettel gazdagodhattak.

Az 1989-es változások meggyorsították az Egyházfórum élettempóját. A technikai feltételek megjavultak, a szerkesztőség törzse immár Magyarországon élőkől áll, a terjesztés egyre gördülékenyebb...

Miközben feladatomat teljesítve, jószívvel leadom a kiadói munkát, hiszen a „felnőtt” folyóiratnál maradásom nem bátorítana, hanem „gyermekségben” tartana, természetesen azt is látom, mekkora feladatok tornyosulnak a folyóirat előtt. Az egyház belső párbeszéde Magyarországon fontosabb mint a többi egykori kommunista országban. A tényleges egyházszakadás veszélye igen erős. Nem csak az elmúlt korszak öröksége hátráltatja a tavasz bekö-

szönttét, hanem az az erős kísértés is, hogy az egyház ma ott akarja folytatni, ahol a kommunisták negyven éve megszakították a fejlődés természetes folyamatát. Ez azonban több okból is lehetetlen. A negyven év súlyos károkat okozott a vallási kultúrában és olyan embereket nevelt, akik rettentő bizalmatlanok a felettes intézményekkel szemben. Ez alól pedig az egyház sem kivétel.

Búcsúzóul azt kívánom az Egyházfórumnak, hogy jó szemmértékkel és szakszerű gonddal támogassa az egyházon belüli dialógust és még inkább az egyházi és társadalmi erők közötti együttműködést. Akkor tovább viselheti büszke nevét, fórum lehet, piactér, ahol az ország lakosai az Evangéliumtól inspirálva gondolkodhatnak életük és holnapjuk kérdéseiről.

Teozófiát kívánok az Egyházfórumnak: Isten bölcsességét és erejét.

Bécs, 1992. július 24.

Lam M. Zwickner

Tilit-OLI

A Magyar Katolikus Püspöki Kar nyári ülésén az Országos Lelkipásztori Intézetről jelentés elkészítésével bízta meg a győri megyéspüspököt, dr. Pápai Lajost. A Kar döntésével egyidőben Kerekes Károly O.cist zirci főapát szorgalmazta Brückner Ákos Előd rendtársának lemondását az OLI vezetéséről, de meghagyta a budapesti Szent Imre plébániatemplom plébánosának. Brückner Ákos lemondását lapzártáig még nem fogadta el a Püspöki Kar. Az OLI munkatársai hivatalos értesítések hiányában megérzéseikre és ellenőrizhetetlen információkra vannak utalva. Munkájukat egyházi helyzetük tisztázatlansága nehezíti. Tomka Miklós, az OLI egyik alapító munkatársa, sikeresen pályázott a Filozófiai Intézethez, ugyanakkor megtartja az OLI-ban tanácsadói tiszttét, tovább vezeti a Katolikus Társadalomtudományi Akadémiát és az OLI egyházszociológiai kutatásait.

Ezek a tények egyenlőre nem befolyásolják az OLI által meghirdetett programokat. A munkatársak szeretnék, ha **Brücknek Ákos Előd** utódjául **András Imre SJ-t**, a bécsi **Egyházszociológiai Intézet** jezsuita vezetőjét vagy **Teleki Béla SJ** szegedi pasztorálteológus professzort neveznék ki. Lapzártakor még folynak az informális tárgyalások. Az OLI munkatársai az ügyben egyenlőre kerülnek még az egyházi nyilvánosságot is, jöllehet a svájci **Orientierung** (13/14. szám) és a bécsi katolikus hírügynökség már hírt adott az említett változásokról.

Az OLI egyébként elsősorban külföldi alapítványok támogatásából működő intézmény. Ezek egy részét a Püspöki Kar kapja és utalja tovább az OLI-nak, másik, nagyobbik részét az Intézet külföldről saját számlájára közvetlenül kapja — különböző pályázatok elnyerésével. A munkatársak augusztusban bejegyeztettek egy alapítványt, amely ezentúl a pénzt autonóm módon kezeli, s melynek kuratóriuma az alapító munkatársakból áll.

Egyházi felsőoktatás

A felsőoktatási intézményekről szóló törvény hivatott rendezni az egyházi felsőoktatási intézmények státusát is. A **Művelődési és Közoktatási Minisztérium** tervei szerint a törvény 1993. január 1-én lépne hatályba. A **Magyar Katolikus Püspöki Kar** a szegedi **Hittudományi Főiskola** tanárait kérte fel, hogy készítsék el a szakértői véleményt. A szegediek az eddigi saját és a reformátusok debreceni gyakorlatának megfelelően a hittudományi főiskolák egyetemi integrációja mellett törtek lándzsát. 1992. április 30-án keltezett javaslatuk szerint a főiskolák az állami egyetemi karok lennének. A professzorokat és docenseket ugyan a köztársasági elnök nevezné ki, de személyükre az illetékes egyházi főhatóság tenne javaslatot, amely „önmagának tartja fenn a visszahívás jogát”.

A szegedi javaslattal szemben a püspöki kari tárgyalásokon egy másik álláspont körvonalazódott. Eszerint a hittudományi főiskoláknak elsősorban inkább zárt, papne-

velőintézetekként kell működnie. A Kar ez utóbbi véleményét tette magáévá és meg nem erősített információk szerint ilyen értelemben informálta az illetékes Minisztériumot.

A hittudományi főiskolák státusának problematikája mögött részben a teológia mint tudomány és a papnevelés hogyanja körüli eltérő nézetek vitája húzódik meg. Az egyik szerint a teológia nem csak papi tudomány, annak elsajátítása és művelése nem köthető az egyházban betöltött valamilyen szerephez. A papnevelésben pedig érvényesülnie kell a nyitottság és zártság megfelelő arányának. Az egyetemi kari státus pedig csak szolgálná a teológia tudományának interdiszciplinaritását. A másik nézet szerint ellenben a teológia elsősorban papi, tanítóhivatali tudomány és a papnevelésnek lehetőleg a szemináriumok zárt falai között kell folynia. Mindkét nézetnek vannak egész Európában sőt a vatikánon belül is elkötelezettjei. Ha azonban túlságosan szigorún érvényesülne az utóbbi gyakorlat, akkor féltő, hogy a civilek kiszorulnak a nappali oktatásból.

(m.t.a)

Keresztény-zsidó bibliahét

1992. július 20-25 között rendezték meg Stájerország és Graz ősi búcsújáró templomának, a Vigasztaló Szent Szűz templomának tőszomszédságában álló egyházmegyei továbbképző központban a **6. osztrák keresztény-zsidó bibliahetet**, melynek témája: *„Eszkatológia — a remény távlata”*. Az előretekintés egyben visszatekintés is: a próféták korára, a Jézus által festett eszkatonra, de a közelmúltra is, amikor úgy tűnt, hogy a Jelenések könyvének pusztító lovasai száguldottak végig a világon a **Holcaust** rémtetteiben. Auschwitz után a világ nem ugyanaz, mint előtte volt — az eszkatologikus reménység sem ugyanaz már.

Az előadások címei jelzik a párbeszéd témáit. Eszkatológia **Auschwitz** után, Mikor állítod helyre Izrael országát? (**Friedrich-Wilhelm Marquardt**), Az eszkatológia

eredete és alakulása a héber Bibliában, Az eszkatológiától az apokalipszisig, Dávid személyisége messiási? (Zwi Weinberg), stb. Auschwitz nyomasztó valósága mellett a megújuló antiszemita megnyilvánulások sötét árnyéka valamiképpen rávetült a bibliahét programjaira. A másság, amit minden egységesülési szándéka ellenére is olyan nehezen visel és hordoz Európa — tagadhatatlan. A lótuszvirág a mocsárból nő, föléje emelkedik, s pompás virágján nyoma sincs a sárnak — mondja az indiai hasonlat, s ezt érezhette a maroknyi nyitott szívvel egymásra figyelő résztvevő.

A továbbképző központ ezzel a programjával (is) egy látszólag periférikus téma megtárgyalásának adott otthont. Az egyház kicsit hasonlít a régi nagy birodalmakhoz, s a dolog természetéből adódóan nehezen érzékeli a működés nehézségeit. Aki a rendszer része, kicsit mindig fogja is. Minden ilyen rendszerben a megújulás a peremvidékekről indul ki, mert onnan sokminden másképpen látható, s a kihívások talán jobban érzékelhetők.

A bibliahét megkísérelte az Újszövetséget zsidó szemmel is olvasni és érteni. A kereszténység történelmét valahogyan végigkíséri egy trauma a zsidósággal kapcsolatban. A zsidóságból nagyra nőtt, de mindig kisebb testvér érzései ezek talán. A zsidóság a vallottan közös, de nehezen kezelhető gyökereivel szembesíti a kereszténységet, amelynek a szekularizált világban igen nagy szüksége van az erős és mély gyökerekre.

(r.e.)

Kereszténység és politika (állásfoglalás)

Növekvő aggodalommal tapasztaljuk, hogy a közéletben nyíltan megjelent a gyűlölet, a kirekesztés, a faji illetve kulturális különbségekre hivatkozó megbélyegzés és megfélemlítés politikája.

Különösen aggasztónak tartjuk, hogy — sok józan törekvéssel szemben — az utóbbi időben mind gyakrabban olyan pártok és képviselők részéről is történik mindez, akik

keresztény és nemzeti elvekre hivatkozva nyerték meg választóik bizalmát.

Keresztényként tiltakozunk a kereszténységnek olyan eszmék és programok érdekében történő felhasználása ellen, mint amelyeket a legnagyobb kormánypart egyik vezetője nemrégiben közreadott.

Keresztény kötelességünk felhívni minden jóakarátú embert, elsősorban keresztényt, kiváltképp az egyházak vezetőit, hogy — Jézus nevében, rá hivatkozva és tanítását követve — nyilvánosan és a leghatározottabban utasítsák vissza azokat a megnyilvánulásokat, törekvéseket és mozgalmakat, amelyek a kereszténységet alantas politikai célok szolgálatába akarják állítani. (1992. szeptember 6.)

Aszalós János matematikus

Csáky-Pallavicini Roger szociálpolitikus

Endreffy Zoltán filozófus

Farkas Beáta közgazdász

Gáspár Csaba László filozófus

Horányi Özséb tanár

Kamarás István vallásszociológus

Máté-Tóth András civil teológus

Mészáros Klára közgazdász

Mustó Péter SJ

Szöllőssy Ágnes művészettörténész

Tillmann József esztéta

Tomcsányi Teodóra pszichológus

Tomka Miklós egyházszociológus

a Zsinati Kör tagjai

Hans Küng Budapesten

Szimbóluma is lehet a katolikus egyház belső megosztottságának az, hogy a II. vatikáni zsinat két legfiatalabb teológusa, Hans Küng és Joseph Ratzinger mennyire más, egymásnak ellentmondó pályát futott be. Ratzinger a Hit-tani Kongregáció bíboros prefektusa lett, Küng pedig a hetvenes években feltett egy kérdést, és válasz helyett, római intézkedésre, megfosztották katedrájától a tübingeni teológiai fakultáson. Ma ugyanitt, az állami egyetemen ta-

nít ökumenikus teológiát, tudományos munkájával az emberi nem egységét, az emberiség békéjét építi. Katolikuságát némelyek megkérdőjelezzik, mert a katolicitást változtathatatatlannak gondolt megfogalmazásokhoz kötik, mintha egy adott szöveg, s nem az általa kifejtett tartalom lenne a döntő. Vannak, akik nem vesznek tudomást róla az egyházban, pedig Küng és az egyház között nincs „adásszünet”; Küng „tudomást vesz” az egyházzal, annak küldetéséről is.

A budapesti református Erdélyi Gyülekezet meghívására másodszor járt Magyarországon, és 1992. június 9-én két előadást tartott: előbb a Városházán, majd a Ráday Kollégiumban. Külföldi vendég mindig udvarias gesztussal kezdi, amit a magyarok iránt az '56-os forradalomban és a '89-es fordulatban játszott szerep emlegetésével tesznek, Hans Küng azonban római egyetemistaként négy évig élt a Collegium Germanicum-Hungaricumban, így elismerő szavai mögött személyes kapcsolatok állnak. Kada Lajos bonni nuncius osztálytársa volt az egyetemen, és eltérő egyházi pályafutásuk ellenére sem szakadt meg kapcsolatuk: szóba tudnak állni egymással.

A Városházán a változó, helyét kereső világ volt előadásának középpontjában, hiszen az antinacionalista, demagóg kommunizmus sok mindent lefojtott, ami a totalitárius rendszerek bukása után most, a nacionalista demagógoknak nagy játékkeret hagyva, újra előkerült. Hogy milyen kibontakozás lesz a délszláv és a kaukázusi népek között, az az egyházaktól is függ. A közelmúlt konfliktusai, Közel-Kelet, Írország, India bizonyítják, hogy a vallási motiváció mennyire alkalmas ürügy a vérontásra. Küng évtizedek óta Németországban él, de ma is svájci állampolgár — hazájában pedig négy nyelv járja, és felekezeti egységesek. Ott már régen megtanulták, hogy jobb a kisebbségvédelem, mint a gyűlölködés és a háború.

Amit az internacionalizmusról szónokló marxizmus például Jugoszláviában nem engedett kibeszélni, annak gyökerei ezer éve köztünk vannak, mióta Bizánc különvált. Európa két része külön-külön hagyományokban élve mintha nem vett volna tudomást egymásról, ami abban

nyilvánul meg a legszembetűnőbben, hogy sokan Európát — sznobizmusból-e, vagy kulturális rövidlátásból — a Nyugattal azonosítják. Ha pedig Európa két fele mégis szembenézett egymással, akkor szorgalmasan elkezdtek piszkálni a másik szemében a szálkát, miközben a sajátjukban gerenda akadályozta a tisztán látást. Küng ma nem azért áll a horvátok oldalán, mert ők katolikusok, hanem mert ők a gyengébbek. Mégis arra figyelmezteti a horvátokat, hogy jogukat követelve ne feledjék el a szerbek tízezreit elpusztító katolikus, náci, usztasa államot sem — és a katolikus egyház se feledje az akkori hallgatását.

A katolikus és az ortodox egyházaknak 40 év állt rendelkezésére a második világháború óta, hogy kölcsönös bűnvallást tegyenek és kiengesztelődjenek egymással. Mégsem történt úgyszólván semmi. Azonban ha a katolikusok és a protestánsok között több évszázad kölcsönös gyűlölködése után lehetséges volt a megbékélés, akkor miért ne lenne ez lehetséges a keleti testvérrel is? Athénagorász és VI. Pál megadta erre a hangot, ki lehet szűrni a hamis szólamokat. A vallás és az élet pedig nem lehetnek idegenek egymás előtt, így ami a felekezetek között járható út, az a politikában is realitás. Schuman, de Gaulle és Adenauer bizonyították, hogy lehetséges a béke a hagyományosan ellenséges népek között is.

Kevés, ha csak a keresztények engesztelődnek ki egymással, a világvallásoknak is közös felelőssége van a világért, „egy hajóban utaznak”. Nem dogmatikai egyeztetésre van szükség, ilyen téren még a három prófétai vallás, a zsidó, a keresztény és a mohamedán is távol állnak egymástól, a keleti misztikus vallásokról nem is beszélve. Etikai téren azonban minden világvallás nagy közös hagyományt hordoz. Minden világvallás tiltja a másik ember megkárosítását, a szerződésszegést, a hazugságot, a házasságtörést; minden világvallás előírja a gyengébbek segítségét. Ezek hangoztatása általánosságnak tűnik, de *ha betartjuk, megváltozik az életünk*. Nem a vallásokat kell keverni, nem egy koktél-teológia, vagy valamiféle egyveleg-vallás ad megoldást. Nekünk Jézus Krisztus az út, az

igazság és az élet — de tudomásul kell vennünk azt, hogy egy zsidónak, egy mohamedánnak, egy hindunak vagy buddhistának máshol van az út, az igazság és az élet. E különböző utakon kell megtalálni a közös etikát, ami az úton járók közötti dialógus nélkül nem megy. Az embernek nem uniformizált egység-egyházakra van szüksége, de az utakat nem torlaszolhatjuk el egymás előtt.

A Ráday Kollégiumban sokkal inkább maga az egyház volt az előadás súlypontja. Egy kihívó helyzetet fogalmazott meg Hans Küng: „a világ egyre rosszabb lett, az egyház pedig változatlan maradt”. Ez a dinamika hiányát mutatja, így pedig az egyház nem képes választ adni az olyan világkérdésekre, mint az éhezés, a környezetvédelem, az írástudatlanság, a háborúk, a nacionalizmus, a hatalmi elnyomás. Nem arról van szó, mintha nem lenne több helyi megnyilatkozás ezekben a kérdésekben, sőt, elmondhatjuk, hogy a harmadik világ egyházai „lekörözték” a gazdag (és öntelt) Északot e kérdésekben. Latin-Amerika, Dél-Afrika vagy a Fülöp-szigetek példa lehet erre. Nem mondhatjuk, hogy a pápai enciklikák hallgatnának e kérdésekről — és azt sem mondhatjuk, hogy II. János Pál hallgatna ezekről. Ezt, Küngöt kiegészítve, el kell mondani, mert közte és Karol Wojtyła között már a II. vatikáni zsinaton is „adásszünet” volt. Azonban a világ gazdagabbik felének egyháza nehezen mozdul, rugalmatlan maradt. Ugyanakkor ezen a féltekén mintha többet foglalkoznának dogmaértelmezési kérdésekkel — melyek mögött sokszor presztiziskérdést is felfedezhetünk —, mint az emberiség jövőjével. Technokrata felfogással pedig nehéz megújítani az egyházat. „Ha a kereszténység kezdeténél technokratákat talált volna a Szentlélek, akkor ma az egyház nem lenne sehol!”

Európa elkereszténytelenedett, de az újraevangelizáció nem lehet rekatolizáció. Az egyház nem szólhat bele abba, amiben a parlament az illetékes, amire Lengyelországban már láthatjuk a példát. Ez a türelmetlen szellem egyházon belül is és kívül is modern boszorkányüldözésekhez vezethet. „Egy rekatolizált Európában a protestánsok és a zsidók nem tölthetnék be küldetésüket, perifériá-

ra szorulnának, a nemhívók pedig ellenséggé lennének.” Ehelyett minden hívővel meg kell találni a közösséget — a keresztényekkel Krisztusban, a nemkeresztényekkel Istenben —, a nemhívókkal pedig koalícióra kell lépni a nihilizmus és a szociális hidegség ellen. Ha ez nem történik meg, akkor Európa és a demokrácia is a technokraták martalékává lesz — mégpedig nemcsak a vallási fundamentalista, hanem a szekularizált technokrácia is veszélyezteteti jövőnket. Mert *a modern világban tudomány már van, de bölcsesség még nincs; technológia már van, de hozzá való erkölcs még nincs; ipar már van, ökológia még nincs; demokrácia is van, de erkölcsé még nincs*” — és ha az egyház nem újul meg, akkor nem is lesz, akkor átadjuk a helyünket az öncélú gazdasági verseny kíméletlen sarlótánjainak, akik liberalizmusról beszélve a saját hasznukra gondolnak. És egy önigazolásában, önérvényesítésében hiteltelen egyház mire hivatkozhatna velük szemben? Egy ilyen mérközést már elveszítettünk a XIX. században — mert az akkori egyház saját hatalmában gondolkodva nem lehetett vonzó a korszak kizsigerelt munkása számára. A Rerum novarum hiába előzte meg fél évszázaddal a Keynes-i közgazdaságtan szociális piacgazdaságát — mégis elkésett. 1891-ben már túlságosan tiszták voltak a frontok, világos volt, hogy ki hol áll.

Küng tehát az egyház megújulásáról beszél, ami önmagában még nem rendkívüli, mert a zsinatot követő évtizedekben sok kifejezéssel együtt (sajnos!) ez is közhellyé vált. Ma megújulásról beszélnek azok is, akik a barokk egyházi formák visszaállításán fáradoznak; megújulásról van szó azon lelkeségek körében is, akik közül tömött sorokban vonulnak különféle szekták felé, és folytathatnánk. Küng úgy ad tartalmat e kifejezésnek, hogy az egyháznak a saját történelme során végbevitt paradigmaváltásaira hívja fel a figyelmet, amelyek a maguk korában a lényegét pontosan kifejező válaszok voltak a kor kérdéseire, ezért valóságos reformok lehettek. Az egyház első paradigmája a *zsidó-keresztény minta*. Ebben minden krisztológiai megfogalmazás úgy szólt, hogy azt a zsidóságból megtérő keresztények megértték. A második a pogány-ke-

resztény, vagy *hellenista paradigma*. Ez biztosította a kereszténység akkori világméretű elterjedését. Jelentőségét mutatja, hogy az újszövetségi Szentírás is görögül maradt ránk. A harmadik a *latin-római paradigma*, melynek gyökerei Nagy Szent Gergely liturgikus reformjáig nyúlnak vissza, de sokkal inkább köthetők VII. Gergely működéséhez. Ő a keleti egyházszakadás után, és ugyanakkor a világi hatalomnak az egyházra gyakorolt hatása miatt a pápaságra koncentrálja a nyugati egyház figyelmét. Ugyanez a kor hozza magával a klerikusok és a laikusok egymástól való eltávolodását. A negyedik paradigmát a *reformáció* jelenti. Végül az ötödik a *modernitás*, ami az első egyházon kívül született, de az egyházra is ható paradigma. Mivel ez előtt a katolikusok és a protestánsok is sokáig bezárták a kapukat, ezért kialakult az egyházellenes paradigma, az emberi jogokból a liberalizmus szabados változata az individualizmus született meg, amit annak az ellentétpárja, az emberi jogokat a kollektív érdeknek alárendelő ideológia is kiegészített. Küng szerint némi áttétellel ugyan, de a fajelméletet is ennek az egyházi „kapuzárásnak” köszönheti a világ. A náciizmus (és a totalitáris kommunizmus is) a haszonelvű, szociális biztonságot nem nyújtó liberálkapitalizmusnak az ellenhatása volt.

Azonban az egyházak gondolkodó fői tudomást vettek az egyházon kívül született modern paradigmáról, így a protestantizmus megvalósította az ökumenikus mozgalmat, a katolikus egyház pedig a II. vatikáni zsinatot. Küng joggal nevezi a zsinatot a század legnagyobb nyitásának, leghatásosabb egyházi reformjának. Az aggiornamento olyan „protestáns” kezdeményezéseket engedett be a XXIII. János által szélesre tárt kapukon, mint a világi hívők bibliaolvasása, a világi apostoli munka, a nemzeti nyelvű liturgia, a két szín alatti áldozás, vagy az ökumenizmus. A zsinati pápák enciklikái már nem csak a katolikus egyház tagjaihoz, hanem minden jóakarátú emberhez szólnak, a *Pacem in terris* emberi jogokról, a *Populorum progressio* pedig a népek haladásáról beszél. A zsinattal egyértelműen konstruktívabb viszony alakult ki az egyház és a világ között, ám ha ez a folyamat megreked,

akkor „visszacsúszunk egy korábbi világba, és így nem lehet jövőnk”.

(Virt László)

Egyházforum kizárva

A **Művelődési és Közoktatási Minisztérium** folyóirat-támogatási pályázatára ez év tavaszán az **Egyházforum** is beadott egy pályázatot. A pályázott támogatásból saját számítógépes szedőrendszert akart a szerkesztőség vásárolni, mert csak a kiadott munkák csökkentésével ellensúlyozható a lapot is sújtó infláció. Árat pedig — hacsak lehet — a szerkesztőség nem szándékozik emelni. A Minisztérium illetékes osztályától pályázatunkra azt az értesítést kaptuk, miszerint az egyházi folyóiratok támogatásáról az Országgyűlés **Kisebbségi, Vallási és Emberi jogi bizottsága** dönt. A döntést a Minisztérium **Egyházi Főosztálya** készítette elő. Első javaslatuk értelmében az egyházaknak juttatott céltámogatáson kívül a pályázatot benyújtott folyóiratok — közöttük az **Egyházforum** — számára is átadnák a támogatásra jutó összeget. A bizottsági ülésen azonban **Lukács Tamás** kereszténydemokrata képviselő úr éppen az **Egyházforumra** hivatkozva visszautasította, hogy a Minisztérium határozza meg az átadható összegek rendelkezését, mert érvelése szerint pl. az **Egyházforum** nem a katolikus egyház lapja, ezért neki az egyház pénzből nem jár. A bizottság javaslatában megszüntette a folyóiratok támogatásának rovatát, az **Egyházforum** pedig nem kapott támogatást. Az eset kapcsán szerkesztőségünk törekedni fog átfogóbban bemutatni az egyházaknak juttatott állami támogatások csatornáit és sorsát.

MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA AZ ÁLLANDÓ DIAKONÁTUSRÓL BUDAPEST — 1991

Előszó

A II. Vatikáni Zsinat a „Lumen Gentium”, az egyházról szóló dogmatikai konstitúció megjelentetésével 1964. november 21-én lehetőséget nyújtott a diakonátusnak mint állandó hierarchikus fokozatnak a visszaállítására az egyházban. A zsinat az állandó diakonátus visszaállítása idejének és módjának meghatározását az illetékes püspöki karokra bízta. Az egyetemes egyházjog azt a kötelezettséget rója a püspöki konferenciákra, hogy jogszabályt alkossanak az állandó diakónusok szentelés előtti képzéséről, zsolozsma-kötelezettségükről és a szenteléshez szükséges korról (amennyiben a nős férfiak diakónussá szentelésének korát 35 évnél magasabb korban akarnák megjelölni).

VI. Pál pápa *Sacrum Diaconatus Ordinem* (1967. június 18.) és *Ad Pascendum* (1972. augusztus 15.) kezdetű apostoli iratai általános irányelveket nyújtanak az állandó diakonátusról. Ezen dokumentumok szellemében a jogszabályok mellett megfogalmazást nyernek a Magyar Katolikus Püspöki Kar általános irányelvei is, amelyek eligazítást kívánnak nyújtani az állandó diakonátusra vonatkozó egyházmegyei jogszabályok megalkotásához, s segítséget a diakonátusra készülőknek és a felkészítésben tevékenykedőknek. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia a „Rendelkezést” „ad experimentum” 3 évre fogadta el.

Rendelkezés az állandó diakonátusról

1.§ Az állandó diakónusok képzése

Az állandó diakonátusra készülők képzésében különbséget kell tenni a diakonátusra jelentkező fiatal férfiak között, akik mindnyájan kötelesek a nőtlenység megtartására, és az akár házas, akár nőtlen idősebb férfiak között. A képzés azonban mindkét esetben legalább három évig tart (vö. 236.k.).

1. Az állandó diakonátusra készülő fiatal, nőtlenségre kötelezett férfiakat 3 évig külön házban kell képezni a lelkiéletre és a rendjükhöz tartozó feladatok ellátására. A képzés intézményes kereteiről az igény felmerülésével a Magyar Katolikus Püspöki Kar egyedi elbírálás alapján intézkedik.

2. Mivel az állandó diakonátusra jelentkezők többségükben idősebb, családos férfiak, képzésük során tekintettel kell lenni családi és munkahelyi kötelezettségeikre. A képzés két részből áll: teológiai tanulmányokból, valamint a diakonátushoz szükséges sajátos lelki és pasztorális felkészülésből.

2.1. Szentelés előtt a szentelendőnek be kell fejeznie teológiai tanulmányait. A teológiai végzettség megszerzése történhet a Pázmány Péter Hittudományi Egyetem nappali tagozatán, vagy bármely világiak számára is megnyitott Hittudományi Főiskolán. Ha a szentelendő családi állapota vagy egyéb okok miatt nappali teológiai tanulmányokat már nem folytathat, alapvető követelmény a Pázmány Péter Hittudományi Egyetem Levelező Tagozatának az elvégzése, vagy ennek a színvonalnak legalább megfelelő teológiai végzettség megszerzése.

2.2. A diakonátusra való sajátos gyakorlati, liturgikus, pasztorális, lelki és közösségi felkészülés diakonátusi körökben történhet, vagy a megyéspüspök előírása szerint egyéb módon.

2.§ Az állandó diakónusok zsolozsma-kötelezettsége

Az állandó diakónusok részére a Magyar Katolikus Püspöki Kar előírja a laudes és a vesperás napi imádkozásának a kötelezettségét (vö. 276.k.2.§ 3.p.).

3.§ A szenteléshez szükséges kor

1. Az állandó diakonátusra készülő nőtlen férfit, akire érvényes a nőtlenség fogadalma, 25. életévének betöltése után lehet a diakonátusra engedni (vö. 1031.k.2.§).

2. Az állandó diakonátusra készülő nős férfiak részére a Magyar Katolikus Püspöki Kar az egyetemes egyházjog alapján a szenteléshez szükséges kort a betöltött 35. évben határozza meg (vö. 1031.k.2.3.§).

3. Ha az 1. és 2. pontban meghatározott korból több mint egy év hiányzik, a további felmentés az Apostoli Szentszéknek van fenntartva (vö. 1031.k.3.§).

4. Nem lehet a diakonátusra bocsátani 55 évnél idősebb személyt.

Az állandó diakonátusra vonatkozó minden egyéb kérdésben az Egyházi Törvénykönyv vonatkozó előírásai vannak érvényben.

*Magyar Katolikus Püspöki Kar
Budapest, 1991. február*

Irányelvek az állandó diakonátus bevezetéséhez

Az alábbi irányelvek ajánlás jellegűek, és érintetlenül hagyják az egyes megyéspüspökök jogkörét és szabadságát.

1. A diakónus hivatása és helye az egyházban

1.1. Az egyházi rend három fokozata, a püspökség, papság és a diakonátus arra hivatott, hogy Krisztus személyében nyilvánosan teljesítse Isten Igéje hirdetésének, a hívek megszentelésének és kormányzásának a feladatát. A püspökök, papok és diakónusok feladata, hogy mint szent szolgálatra rendelt személyek szavaik és tetteik által megjelenítsék az Urat, aki „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon” (Mk 10,45), és mindenkit arra hívott, hogy legyen szolgálója testvéreinek (vö. Lk 22,26). Az egyházban sok szolgálat van, melyek által az Úr felépíti Testét. Ezek egyike az egyházi rendhez tartozó diakonátus, amely „az egyházban mindig nagy becsben állt” (Ad Pascendum). A diakónusi szolgálat sajátos hivatást kíván és a szentelés szentségében nyerhető el. A püspök imája és kézfeltétele által a diakónus a keresztségen és a bérmláláson túl elnyeri a Lélek különleges adományát. A II. vatikáni zsinat felújította a diakonátust mint végleges életállapotot:

„Hasznos lesz ugyanis, ha azok a férfiak, akik ténylegedsen diakónusi szolgálatot teljesítenek,... megerősödjenek az apostoloiktól áthagyományozott kézfeltétel által, és közelebb lépjenek az oltárhoz, hogy a diakonátus szentségi kegyelmeivel hatékonyabban tölthessék be tisztüket” (Ad Gentes 16).

A diakónusok a szolgáló Krisztus és az Őt követő Egyház jelei. Krisztussal való szentségi kapcsolatukból megerősödve szolgálnak „Isten népének a liturgia, az ige és a szeretet diakóniájában

a püspökkel és papi testületével közösségben" (Lumen Gentium 29). A diakónusok a papokkal együtt ősi idők óta a püspök segítői voltak az Egyházban (vö. Lumen Gentium 20), megbízatásukat ma is a püspöktől kapják.

1.2. Az egyházi rend egy küldetésén belül a diakonátus sajátos feladata, hogy jelenvalóvá tegye Krisztus szeretetét különösen a rászoruló körében. „Feladatát a püspökkel és presbitériumával való teljes közösségben kell gyakorolnia" (Sacrum D.O. 23).

Egyházközségi szolgálatában a diakónus az egyházközség vezetésével hivatalosan megbízott lelkipásztornak tartozik felelősséggel, önálló vagy egyházmegyei szintű feladatkör betöltése esetén pedig az illetékes egyházmegyei hatóságnak.

A diakónus „mint a keresztény közösség igényeinek és szükségleteinek a képviselője, mint a diakónia előmozdítója a helyi egyházban, mint szentsége és jele annak az Úr Krisztusnak, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon" (Ad Pascendum) ösztönözzé és támogassa a közösségben a diakónusi szolgálatokat. A közösség középpontjában állva előkészítő, közvetítő szerepet tölt be, hogy a közösség peremén élőket bevonja az egyházközség életébe. Feladata, hogy Krisztus diakóniájának a szellemét felébressze és ébren tartsa az egyházban.

1.3. Az egyházi rend egysége úgy valósul meg a diakonátus fókán, hogy rendjének megfelelően a diakónus is részesül a hierarchia hármas küldetésében: a liturgia, az igehirdetés és a szeretet diakóniájában. A diakónus tevékenységét ezért nem szabad csak egyetlen feladatkörre korlátozni. Erre gondos figyelmet kell fordítani a hivatások elbírálásakor és a képzésben is.

1.4. A diakónus a lelkipásztorkodás minden területére kaphat megbízást az egyházközségi szolgálattól az egyházmegyei vagy országos szintű tevékenységig.

A diakonátust lehet főfoglalkozásban és polgári foglalkozás mellett is gyakorolni. Mind a főfoglalkozású diakónusokat, mind a diakonátust polgári foglalkozás mellett gyakorló diakónusokat közös névvel „állandó diakónusnak" hívjuk.

2. A diakónusok feladatai az egyházban

Minden diakónus az alábbi három területen tevékenykedik: a testvéri szeretet, az ige és a liturgia szolgálatában. A diakónus szolgálatának mindhárom területét Krisztus szolgáló szeretete határozza meg.

2.1. Testvéri szeretetszolgálatát által a diakónus tegye jelenvalóvá Krisztus szeretetét különösen a rászoruló körében. A diakó-

nus felelős a testvéri segítő szeretet szellemében élő közösségek csoportjainak és sejtjeinek a kialakításáért. Fedezze fel és támogassa a testvéri közösség építésére szolgáló tehetségeket és karizmákat.

Tolmácsolja Krisztus szeretetét a különösen nehéz helyzetben lévőknek: keresse fel rendszeresen a betegeket, a kórházban fekvőket, szellemi és testi fogyatékosokat, magányosokat, új lakóhelyre költözőket. Forduljon különleges szeretettel a nehéz szociális helyzetben lévők felé, akik egyre inkább az egyház és a társadalom peremére szorulnak: szegények, hajléktalanok, hontalanok, munkanélküliek, börtönben lévők és börtönből szabadultak, alkoholisták, kábítószerélvezők.

Tevékenységeivel és élete tanúságtételével ébren tartja az egyházban a diakónia gondolatát és diakónusi hivatásokat ébreszt. Támogatja és szervezi a katolikus egyesületi életet, együttműködik az egyházi és önkormányzati karitatív és szociális intézményekkel.

2.2. Igeszolgálata által a diakónus erősítse meg testvéreit a hitben, vezesse el őket a hit közösségi megtapasztalására és bátorítsa őket a hitből fakadó tanúságtételre. E tevékenységhez többek között az alábbi feladatok tartoznak: a hitről való tanúságtétel és beszélgetés egyénnel és csoportokkal, különösen az élet határhelyezeteiben lévőkkel (súlyos betegek, haldoklók) és a testi-lelki rászorulókkal. Az ige diakóniájára a diakónus lehetőséget kap az igeliturgiák beszédeiben, a szentmisék homiliáiban, az iskolai és a templomi hitoktatásban, a felnőttképzésben, keresztségi beszélgetéseken, jegyesoktatásokon.

2.3. Liturgikus szolgálatával a diakónus hitelesen tanúsítja az Isten-szolgálat és a testvéri szeretetszolgálat elválaszthatatlan egységét. A diakónus jelenléte és liturgikus szerepe folytonosan felhívja a liturgikus közösség figyelmét arra, hogy a diakónia minden keresztény közösség életének lényegi alkotóeleme és minden klerikus fontos feladata. A diakónus az alábbi liturgikus feladatokat látja el:

- a) a szentmisében asszisztál a püspöknek vagy a papnak a liturgikus előírások szerint;
- b) ünnepélyesen kiszolgáltatja a keresztséget;
- c) őrzí és kiszolgáltatja az Eukarisztiát misében és misén kívül, különösen betegeknél, elviszi a Szent Útravalót a haldoklóknak; szentségkivételt végez, szentségi áldást ad;
- d) a püspök vagy a plébános megbízásából közreműködik a házasságkötésnél (esket) és az egyház nevében megáldja azt;

- e) kiszolgáltat bizonyos szentelményeket, egyházi temetésben részelteti az elhunytakat;
- f) olvassa, magyarázza a híveknek a Szentírást;
- g) pap hiányában vezet bizonyos liturgikus cselekményeket (litániák, szentségimádás);
- h) pap hiányában igeliturgiát tart.

3. A diakónusi szolgálat feltételei

A leendő diakónusoknak meghatározott vallási, egyházi és emberi adottságokkal kell rendelkezniük.

3.1. Legyenek képesek Krisztus követésére, aki mindenki szolgája lett. Éljen bennük egyházas szellem: fogadják el maradéktalanul az egyház tanítását, éljenek az egyház alapelvei szerint, aktívan vegyenek részt egyházközségük életében. Legyenek készek a napi imára, különösen a zsolozsmának az imádkozására. Naponta olvassák a Szentírást, vásár- és ünnepnapokon rendszeresen vegyenek részt a szentmisén, járuljanak gyakran a szentségekhez, családi életük az egyház tanításának megfelelően rendezett és példamutató legyen. Rendelkezzenek tapasztalatokkal a lelkipásztori munka területéről, s legyenek készek arra, hogy véglegesen elkötelezzék magukat Krisztus szolgálatára az egyházban.

3.2. A hivatás gyakorlásához elengedhetetlen emberi feltétel az egészséges testi és pszichikai alkat. Nős férfiak esetében a kipróbált, teherbíró házasság, a munkában való helytállás és munkahelyi megbecsülés. A leendő diakónusok legyenek együttérzők a testi-lelki rászorulókkal szemben, legyen helyes ítélőképességük, vegyék komolyan az egyéni felelősséget, ne legyenek anyagiasak, legyen bennük nagyfokú készség az együttműködésre.

3.3. A szakmai képesítést a Magyar Katolikus Püspöki Kar által előírt teológiai tanulmányok letételével, a diakonátusi kör munkájában való lehetőleg három éves aktív részvétellel és az előírt lelkipásztori gyakorlatok teljesítésével szerzik meg.

3.4.2. Az állandó diakonátusra készülő nős férfiakat 35. életévük betöltése után lehet diakónussá szentelni.¹

3.4.3. Nem bocsátunk a diakonátusra 55 évnél idősebb személyt.

¹ Ebből egy év felmentést adhat a megyéspüspök. Az eddigi gyakorlat szerint ehhez az Apostoli Szentszék még legfeljebb 18 hónap felmentést ad, így a szenteléshez szükséges legalacsonyabb életkor 32 és fél év.

3.5. A diakónusi szolgálat feltétele a hitből fakadó élet. A nős és nőtlen diakónusoknak egyaránt az Örömhír hiteles tanúivá kell válniuk. A különböző életállapotok együtt és külön sajátos módon válnak Isten kimeríthetetlen szeretetének a jeleivé. A nős diakónusoknak Krisztus példaadó szeretetéből merítve gyümölcsöző egységben kell megélniük a házasságot, a családot és a diakónusi szolgálatot. A nőtlen diakónusok pedig, akik „a menynek országáért” (Mt 19,12) lemondanak a házasságról, nőtlen életállapotukkal tanúságot tesznek az Isten és az embertárs iránti osztatlan szeretetről.

3.6. Nős férfi diakónussá szenteléséhez a feleségnek írásos beleegyezését kell adnia (vö. 1031.k. 2.§.). Szükséges, hogy a házastárs tudatosan igent mondjon férje döntésére s őt a diakónusi szolgálatban minden erejével támogassa. Ajánlott, hogy a feleség igjenje a szentelési liturgiában is elhangozzék a püspök kérdésére.

3.7. Szentelés előtt a nős szentelendő írásbeli nyilatkozatot tartozik tenni annak a kötelezettségnek az elfogadásáról, hogy megözvegyülés esetén újabb házasságot nem köthet (vö. 1087.k.).

4. Az állandó diakónusok képzése, felkészítése a diakonátusra és továbbképzése

A diakonátusra készülők mindenekelőtt teológiai képzésben részesülnek a Magyar Katolikus Püspöki Kar rendelkezése szerint. A teológiai képzés történhet bármely nappali tagozatos Teológiai Főiskolán, a Pázmány Péter Hittudományi Egyetem nappali, vagy Levelező Tagozatán, ill. ennek megfelelő színvonalú intézményekben. A diakonátusra való gyakorlati, pasztorális, közösségi és spirituális felkészülés a teológiai tanulmányok után, vagy azzal párhuzamosan a diakonátusi körökben történik.

A diakonátusra készülő, nőtlenségre kötelezett fiatalok képzését külön házban kell folytatni a Magyar Katolikus Püspöki Kar rendelkezése szerint.

A püspök egyházmegyéjében állítson püspöki megbízottat az állandó diakonátus ügyeinek intézésére. A püspöki megbízott gondoskodik a diakonátusi kör(ök) működésének személyi és tárgyi feltételeiről (megfelelő hely, vezető előadók stb.). Neki kell a püspök előtt a pályázó alkalmasságáról nyilatkoznia, ezért rendszeresen folytasson beszélgetést a pályázóval, ismerje meg családi körülményeit, kísérje figyelemmel teológiai tanulmányait, a diakonátusi körben tanúsított aktivitását. Ha a püspöki megbízott nem maga vezeti a diakonátusi kör(ök) összejöve-

teleit, a püspök bízson meg ezzel a feladattal egy alkalmas papot vagy diakónust (moderator).

Nevezzen ki továbbá a püspök a diakonátusi kör(ök) mellé egy papot lelkivezetőnek. A lelkivezető legyen a tagok segítségére a hit és az élet kérdéseiben, valamint a diakónusi hivatás tisztázásában. A lelkivezető felel a diakonátusi kör lelkiiségeért, bevezetést nyújt a lelkiéletbe. A diakonátusra való alkalmasság kérdésében a lelkivezetőnek nem kell nyilatkoznia.

Az állandó diakonátusra készülők feleségeinek is lehetőséget kell biztosítani a diakonátusi kör összejövetelén való részvételre. A családtagok részvétele különösen ajánlott a lelki programokon, hogy már a felkészülés során éljék a majdani szentelésben megalapozott testvéri közösséget. A diakonátusi kör négy alapvető feladatot tölt be a felkészülés során: bevezetés a lelkiéletbe; hivatástisztázás; személyes tapasztalatcsere; segítségnyújtás a teológiai felkészülésben.

A diakonátusi kör minden összejövetelének legyen lelki programja. Minden találkozáson kapjon helyet a közös imádság, különösen a zsolozsma közös imádkozása, éneklése. Megfelelő helyet kell találni a közös elmélkedésre, szentségimádásra, adoratoria és az Eukarisztia közös ünneplésére.

A diakonátusi kör személyes légkörében folytatott beszélgetések lehetőséget nyújtanak a résztvevőknek diakónusi hivatásuk tisztázásához, s az olykor jelen lévő feleségek is képet kapnak arról, mihez kell hozzájárulásukat adniuk.

A diakonátusra jelentkezők a legkülönbözőbb foglalkozási csoportokból kerülnek ki, gazdag, értékes és sokféle élettapasztalattal rendelkeznek. A diakonátusi körben folytatott beszélgetések lehetőséget nyújtanak a munkahelyi- és élettapasztalatok kicserélésére, a környezet lelkipásztori analízisére, a diakónia sajátos területeinek a felfedezésére.

A pályázó a diakonátusi körben kapjon segítséget teológiai tanulmányaihoz is. Egy diakonátusi körnek lehetőleg ne legyen 12-15-nél több tagja, összejövetelét havonta, de évente legalább 10 alkalommal tartsa. A kör tagjai válasszanak maguk közül egy szóvivőt, aki a püspöki megbízottal, ill. a moderatorral együtt felelős az összejövetelek szervezéséért és képviseli a kört.

A diakonátusi kör tagjai lehetnek a már felszentelt diakónusok is, akik személyes példájukkal és diakónusi tapasztalataikkal segítik a pályázók felkészülését. Ha a felszentelt diakónusok száma indokolja, a diakonátusi kör mellett meg kell alapítani a diakónusok körét. A felszentelt diakónusok lelkiéletének elmélyítése és továbbképzése a diakónusok körében törté-

nik. A diakonátusi kör munkájában való 3 éves aktív részvétel a szentelés feltétele.

A diakonátusra való felkészítés folyamán figyelembe kell venni, hogy a pályázó az egyházi rend diakónusi fokozatára készül. A képzés során figyelembe kell venni, hogy a diakónusok fontos liturgikus szerepet is betöltenek, s hogy részt kapnak az igehirdetésben is. A püspök ezért az állandó diakonátusra készülőkhöz számára gondoskodik magasszintű, igényes liturgikai és homiletikai felkészítésről. E kurzus megfelelő előadók biztosításával lehet a diakonátusi kör foglalkozásainak az anyaga is.

5. A szenteléshez bocsátás rendje

A szenteléshez bocsátás fontos állomásai: 1. Felvétel a diakonátusra készülőkhöz; 2. a lektori és az akolitusi szolgálat felvétele; 3. a jelölés; 4. közvetlen felkészülés a szentelésre.

5.1. A diakonátusra készülőkhöz, vagyis a diakonátusi körbe való felvétel a püspöki megbízottal (vagy magával a püspökkel) való beszélgetés során történik. A felvételi kérelemhez mellékelni kell a keresztlevelet, a bértálalásról és a házasságkötésről szóló igazolást, valamint plébánosi ajánlást.

A diakonátusi körbe való felvétel után a püspöki megbízott értesíti a jelentkező plébánosát a felvételtől, s egyben kéri, hogy a pályázó az egyházközségben elvégezhesse az előírt pasztorális gyakorlatokat (tanítási gyakorlat, kórház- és beteglátogatás, próbaprédikáció stb.). Ha a jelentkező plébániája bármi okból nem alkalmas erre a feladatra, a püspök kijelölhet másik plébániát is ún. gyakorló plébániának.

5.2. A diakonátusi körben eltöltött egyéves sikeres próbaidő után a pályázók megkapják a lektorátus, majd alkalmas időben az akolítátus szolgálatát.

A szent szolgálatok felvételére a gyakorló plébánia plébánosa és a diakonátusi kör moderátora meghallgatása után a püspöki megbízott javasolja a pályázókat. A lektori és akolitusi szolgálatot a pályázók a diakónusi gyakorlatra kijelölt plébánián folytatják.

Az akolítátus és a diakonátus felvétele között legalább hat hónap időköznek kell lennie (vö. 1035.k.).

5.3. Egy évvel a szentelés előtt történik a jelölés a jog előírásai szerint. A pályázót a jelölésre a püspöki megbízott javasolja. A jelölés után a gyakorló plébánia lehetőleg az a plébánia legyen, ahol a jelölt a szentelés után működni fog.

5.4. A képzés befejezése előtt a jelöltek írásban nyújtják be szentelési kérelmüket. A kérelemhez a következő iratokat kell mellékelni:

- a) A teológiai tanulmányok befejezéséről szóló igazolást;
- b) Saját kezűleg írt és aláírt nyilatkozatot, amelyben a jelölt kijelenti, hogy önként és szabadon kívánja felvenni a diakonátust, véglegesen egyházi szolgálatra kívánja szentelni életét és egyben kéri, hogy bocsássák a diakonátus felvételére (vö. 1036.k.);
- c) Önéletrajzot;
- d) Igazolást az akolitátus felvételéről;
- e) A nő diakónusjelölt csatolja kérelméhez az egyházi házasságkötésről szóló igazolást és a feleség írásos beleegyező nyilatkozatát a diakonátus felvételéhez (vö. 1050.k.3.).
- f) Írásbeli nyilatkozatot a szenteléssel bekövetkező házassági akadály tudomásulvételéről.

A jelöltet a püspöki megbízott javasolja a szentelésre. Szentelés előtt a püspök scrutiniumra fogadja a jelöltet.

5.5. A szentelésre való közvetlen liturgikus és lelki felkészülés a diakonátusi körben történik. A belső felkészülés utolsó szakaszát a kötelező szentelési lelkigyakorlat jelenti (vö. 1039.k.).

6. Vegyes rendelkezések

6.1. A diakónus a klérushoz tartozik, egyházmegyéjébe inkardinációt nyer (vö. 265.k.), vonatkoznak rá az Egyházi Törvénykönyvben szereplő jogok és kötelességek.

6.1 Elsősorban a nem főfoglalkozású diakónusok esetében megtörténhet, hogy a diakónus családi vagy munkahelyi okokból elköltözik egyházmegyéje területéről. Ilyen esetekben gondoskodni kell az ex-, ill. inkardinációról a jog szerint.

6.1.1. Az állandó diakónus lakjon szolgálati helyén, ill. lakóhelyére kapjon kinevezést.

6.2. A diakónus mint klerikus köteles a pápa és saját ordináriusa iránt tiszteletet és engedelmességet tanúsítani.

6.3. A diakónus mint klerikus a Magyar Katolikus Püspöki Kar rendelkezése szerint kötelezve van a laudes és a vesperás napi imádkozására.

6.4. Az állandó diakónusok munkaviszonya

6.4.1. A főfoglalkozású diakónusok munkaviszonyban állnak azaz az egyházközséggel, vagy más egyházi szervezeti egységgel, ahová kinevezésük szól. A munkáltatónak (egyházközség) és a munkavállalónak (diakónus) munkaszerződést kell kötnie a vonatkozó egyházi és állami törvények szerint. A főfoglalkozású

diakónus munkaviszonya egyházi alkalmazotti munkaviszony. Be kell jelenteni társadalombiztosításra. Róluk tehát az egyházi hatóság kizárólag ebben a formában gondoskodik.

6.4.2. A főfoglalkozású diakónus fizetésének a megállapításánál figyelembe kell venni, „hogy azok a nős diakónusok, akik teljesen az egyház szolgálatára szentelik magukat, olyan díjazást kapjanak, hogy magukat és családjukat el tudják tartani” (vö. 281.k.3.§.).

6.4.3. A nem főfoglalkozású diakónus és az egyházközség között nem jön létre munkaviszony. A nem főfoglalkozású diakónus világi foglalkozásából származó jövedelméből gondoskodik a maga és családja szükségleteiről (vö. 281.k.3.§.). Megilleti azonban költségeinek térítése (útiköltség, kiszállási díj stb.).

6.5. Szentelés után a püspök disponálja a diakónust szolgálati helyére. Kinevezésében pontosan körül kell írni feladatait a hármas szolgálatban: testvéri szolgálat, igehirdetés, liturgia.

Könyv az állam és az egyház viszonyáról

Partnerek vagy ellenségek?

Az Egyházforum múlt évi konferenciájának
kötete:

**Erdő Péter, Farkas Beáta,
Harmati Béla, Mészáros István,
Anton Pelinka, Szántó Konrád
és mások**

Mindazoknak, akik az alattvalói szerepet felelős közreműködésre akarják cserélni.

Megrendelhető az **Egyházforum** címen:
1158 Budapest, Thököly u. 74.
(Tel.: 1/272-2405)

Világtalanul — Világtalanul?

Szeretném előrebocsátani, hogy tisztelettel és nagyrabecsüléssel viseltetem Mihályi Gilbert iránt. Mégis, mindezekkel együtt is több ponton problematikusnak érzem írását, amely az „Egyházforum” 92\1. számában „Igazságtétel — Megtérést hirdessünk” címmel látott napvilágot.

Az írás első néhány bekezdése a sajnálatos tényről beszél: „Nekünk, az egyház tagjainak (értsd: nem csupán a laikusoknak, sőt ez esetben elsősorban nem nekik -M.Z.) az elmúlt negyven év hihetetlen eseményei és kifogás alá eső viselkedésünk miatt bűnbánattal illetet volna megkezdeni a szabadság jöttét, a megújulást” (...) „Ez lett volna kellő megkezdése az egyetemes megbékélésnek.” (Talán a tudós szerzetes szájából azért hallik fakóan mindez, mert Ő „ártatlan”, hiszen az elmúlt negyven évben nem itthon élt.) Itt, mire az olvasó azonosulni tudna a minden konkrétságot nélkülöző önkritikával, egy huszárvágással a szerző bűnbánóból megbántottá lesz: „A megbocsátás egyoldalú hangoztatásával azonban papok és katolikus hívők a divatot (sic!) követik, elmoszák a jó és a rossz közötti lényeges különbséget, megfosztják az embert az önkritika személyes elkötelezettségétől és felmentik őket az elkövetett súlyos tettek, bűntények őszinte és felelős beismerésétől.”

Mind a két pozíció létező: bűnös és megbántott. De ilyen röviden és befejezetlenül, átmenet nélkül váltani a „többiek vétkére” — enyhén szólva furcsa. Ezen felül azért is önellentmondásos, mert akinek a nevére hivatkozunk, Az nem egy példát mondott és mutatott az inkriminált „divat” őszinte képviselőjére, ami nem szabja feltételül a sértő bűnbánatát:

„Atyám bocsáss meg nekik . . .”

„Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót a titeket üldözőkkel” Egyébként hogyan várható el a Zétényi–Takács féle elképzelés érintettjeitől — akik elvi vagy gyakorlati ateisták —, hogy bűnbánatot tartsanak, ha erre a hierar-

chia hívei képtelenek? Úgy is mondhatjuk, követendő rossz példával járnak elől, merthogy előljárók.

Ha ők nem tudnak megtisztulni metanoiázva, tegnapi kollaboráns (karrierből? gyávaságból?) önmaguknál különbnek lenni, hogyan várható el a „tűztől távolabb tartózkodóktól”?

Az írás, „Egyházi hagyomány” utolsó bekezdése egy korábbi hivatkozással szembeállítva „protestáns malomra hajtja a vizet”, Tisztítóhely (már nem tűz?! — M.Z.) ügyben. Ha ugyanis Jézus, aki nem személyválogató, tehát nem „úri szeszélyből” valakiket másként fogadó/elbíráló — a jobb latornak még ma ígérte a paradicsomot —, akkor hol lehet helye, szükségessége a Tisztító-tűznek vagy Tisztítóhelynek?

Meggyőződésem szerint ennek „kitalálása” emberi igazságérzet dolga. De, „ha a ti igazságotok nem lesz különb a farizeusokénál.”, mert „a ti gondolataitok nem az isten gondolatai”. A „tékozló fiú” történetében sincs mód beiktatni a tisztulás-vezeclés alkalmát, hiszen az Atya feltétel nélkül hazafogad, megbocsát.

A hivatkozott II. Vatikáni Zsinat nyilatkozata sem teszi a megbocsátáshoz a „ha”-val kezdődő feltételt, mellékmondatot.

Ha nem e világból valók vagyunk, ha „közöttünk ne úgy legyen, mint a világban”, akkor mi csak egyféleképpen tehetünk, valóban II. János Pál módjára megbocsátani a merénylőnek. A világi számonkérés „távol álljon tőlünk”! Ha már jogilag nem tudjuk megakadályozni (erősebb a jog az ethosznál?), legalább ne működjünk közre benne!, hiszen ezt a pogányok is megteszik, s akkor mi mi különöset teszünk?

Mihályi Gilbert utolsó mondatával egyetérték, apró kiegészítéssel: „Az egyház kövesse hivatását — megtérést hirdessen!” (hozzáteszem—M.Z.:) és műveljen!

Mindig szívesen veszem a k. Olvasók hozzászólását. Ez érdeklődésüket mutatja. Szerkesztőnk pár sort kért, csak néhány megjegyzés. Elsősorban: írásom értéke nem attól függ, hogy hol tartózkodtam az elmúlt negyven évben, ha-

nem attól, amit mondok és ahogyan. Témám az volt, hogy megkérdőjelezzem azt az egyoldalú és szinte tálcán vitt megbocsátást, amit egyes katolikus írók hirdettek a Zétényi-Takács törvénnyel kapcsolatban. Cikkem nem ennek a politikai ügynek támogatására íródott, hanem annak a katolikus és általános emberi felfogásnak megvédésére, hogy a megbocsátáshoz a megtérés, a bűnbánat az út. A Mester az apostolok küldetésekor ezt mondta: „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözl, aki nem hisz, elkárhozik” (Mk 16, 16). A hit és a keresztség ugyebár megtérést feltételez. Az egyén megbocsáthat, de nem ilyen egyszerűen a társadalom, mert ha pl. az autótolvajoknak, a sikkasztóknak, a bűnözőknek szemet hunyna, komoly veszélynek tenné ki önmagát. Nézze kérem, a tékozló fiú esetében jelen van a megértés, a gyökeres megváltozás minden eleme: bűntudat, bűnbánat, bűnvallomás, bocsánatkérés és még szigorú elégtételt is kér magának. Apja, mint egyén, irgalmas volt. De apasága jóságát nem sértette volna, ha bizonyos feltételeket szab ki fiának. Ami pedig az egyháziak bűnbánatát illeti, a Cseh és Szlovák Püspökségi Kar példásan megmutatta, hogy nem megy minden és nem elfogadható minden-hogyan. 1992. április 11-én körlevélben tett nyilatkozatot a múltbeli bűnökről, melyeket az egyházon belül követtek el a kommunista uralom alatt. Szomorúan állapíthatják meg, hogy a „paceem in terris” mozgalom papjai közül senki sem akadt, aki mentegetőzött, vagy bocsánatot kért volna. „Mivel egy nép vagyunk — írják a püspökök —, az egész társadalom és mindazok bocsánatát kérjük, akiknek erkölcsileg vagy bármi módon kárt okoztunk” (A Sztv, 1992. július-augusztus, 381-382 old.)

(Mihályi Gilbert)

EGYHÁZFÓRUM UTAZÁSI LEHETŐSÉGEK

című utazási katalógusunkban a Nyugat-Európában utazni és pihenni vágyó családoknak kedvező áron, üdülési lehetőséget kínálunk. Választási lehetőség kb. 1000 lakásból. Áraink nagyok kedvezőek! Egy éjszaka egy személynek kategóriától függően 200-600.-Ft-os áron Ft-ban fizetve leköthető. Nagycsaládosoknak kedvezményt adunk.

110 oldal ára: 100.-Ft

Megrendelhető: Egyházforum 1158 Budapest, Thököly u. 74.

Tel.: 272-2405

MEGRENDELÉS

Megrendelem az Egyházforum Utazási lehetőségek című katalógusát példányban, és kérem az alábbi címre postai úton megküldeni szíveskedjenek.

NÉV:

CÍM:

1992..... aláírás

Őszi könyvajánlatunk

Kamarás István: Egyházközség építők
152 old.

Alois Müller: A hit útja
100 old, 120.–Ft.

Kamarás István: Júdások vagy Péterek
250 old.

Partnerek vagy ellenségek
(Az állam és az egyház viszonyáról)
Egyházforum Konferencia I.
96 old. 100.–Ft

Megrendelés

Megrendelem az Egyházforum alábbi könyveit:

.....
.....
.....

Név:

Cím:

1992. aláírás

Karácsonyra előzetes megrendelést
veszünk fel az alábbi könyvekre:

Bernard Häring: Tapasztalataim az Egyházzal
250 old.

Hans Küng: Örökélet?
350 old.

Megrendelés

Megrendelem az Egyházforum alábbi könyveit:

.....
.....
.....

Név:

Cím:

1992. aláírás

Egyházfórum Alapítvány

*A zsinati megújulásért
A felelős keresztényekért
Az egyházi párbeszédért*

Az alapítvány célja:

- az Egyházfórum negyedéves periódika megjelentetése,
- az Egyházfórum könyvei sorozat kiadása,
- az egyház életét jelentősen érintő témákról fórumok szervezése.

Az Alapítvány nyitott, magyar és külföldi egyaránt támogathatja. A befizetett összegek az adóalapból levonhatók.

Az Alapítvány az Illyés Alapítvánnyal együttműködve támogatja a határon túli magyarok egyházi megújulását. Magyarországi továbbképzéseket szervez, utiköltség támogatást nyújt, elsőcikkesszerzőknek publikációs lehetőséget biztosít, külföldi ösztöndíjakat közvetít.

MHB deviza számlaszám:

402-5331-941-31

1133 Budapest, Pozsonyi út 77-79.

MHB Ft. számlaszám:

325-11626

1425 Budapest, Pf. 603.

Die Nummer 19 von **Egyházforum** versucht die Lage, die Probleme und die **Erneuerung der Pfarrgemeinden** in Ungarn darzustellen. Die Struktur der Pfarreien und die Ausübung ihrer Dienste haben in der Entwicklung des Kirchenrechts immer bestimmte Kirchenauffassungen und den jeweiligen gesellschaftlichen Kontext widerspiegelt. In der nachkonziliaren Zeit des (auch kirchlichen) Demokratisierungsprozesses, herausgefordert von der neuen Freiheit, brauchen die Pfarrgemeinden mündige Christen, gemeindezentrierte Mitarbeiter in der Pastoral und eine Vision, um die jeweiligen nächsten Schritte in Richtung selbstversorgende Gemeinde treffen zu können. Die Beiträge **József Borovis**, emeritierter Professor für Kirchenrecht, **Katalin Hársfais**, Kirchenrechtlerin sowie die von dem amerikanischen Autorenpaar, **L.Swidler/P.Connor** zusammengestellte *Charta der Katholikenrechte in der Kirche* skizzieren die rechtlichen Bedingungen der Gemeindeautonomie.

Vor allem der Priester- und Pfarrermangel scheinen die Haupthindernisse einer effektiven Pastoral zu sein, aber auch die engagierten Laienmitarbeiter bekommen kaum die nötige Unterstützung und Kompetenz. **György Heller** bringt seine neuesten Daten über die Zahl der ungarischen Priester und **András Máté-Tóth** zeigt anhand einiger Fallbeispiele, wie die verwaisten Gemeinden mit der Pfarrerlosigkeit umgehen. Der **Pfarrer József Antal** legt seinem Bischof eine Liste der heißen Eisen vor, die bei der geplanten Synode in der Diözese Szeged-Csanád unbedingt berührt werden müssen. Zwei Ehepaare, die je eine pfarrerlose Gemeinde betreuen, erzählen, wie sie aus ihrer Filiale eine autonome Gemeinde aufbauen.

In diesem Nummer eröffnet **Kirchenforum** eine neue Rubrik („Prozesse“), in der über die sonst nicht publizierten Vorgänge und Konflikte in der ungarischen Kirche berichtet wird. Mit dieser neuen Rubrik möchte die Redaktion zu einer gesunden innerkirchlichen Konfliktbehandlung beitragen.

Paul M. Zulehner scheidet aus der Herausgeberschaft. „Das Ziel, das ich mir gestellt habe, ist erreicht worden. Kirchenforum steht personell und finanziell auch eigenen Beinen“ — schreibt er in seinem Abschiedsbrief. Die Redaktion bedankt sich für seine vielfältige Hilfe und versucht auf dem von ihm initiierten Weg weiterzugehen.